

TÜRK DÜNYASINDAN

PARLAMENTER BAKIŞ

Парламентский Взгляд Тюркского Мира

ÖZBEKİSTAN DOSYASI
ДОСЬЕ УЗБЕКИСТАНА

TÜRK DÜNYASI PARLAMENTERLER BİRLİĞİ
ПАРЛАМЕНТСКИЙ СОЮЗ ТЮРКСКОГО МИРА

ОСАК 2019
ЯНВАРЬ 2019

TÜRK DÜNYASI PARLAMENTERLER BİRLİĞİ
ПАРЛАМЕНТСКИЙ СОЮЗ ТЮРКСКОГО МИРА

TÜRK DÜNYASINDAN
PARLAMENTER BAKIŞ

Парламентский Взгляд
Тюркского Мира

SAYI : 1 OCAK 2019

Выпуск: 1 ЯНВАРЬ 2019

TÜRKİYE CUMHURİYETİ DEVLETİ KURUCUSU MUSTAFA KEMAL ATATÜRK
Мустафа Кемаль Ататюрк - основатель государства Турецкой Республики

CUMHURBAŞKANI RECEP TAYYİP ERDOĞAN
Президент Реджеп Тайип Эрдоган

ТВММ BAŞKANI BİNALİ YILDIRIM
Бинали Йылдырым - Спикер Парламента Турции

TÜRK DÜNYASI PARLAMENTERLER BİRLİĞİ
TÜRK DÜNYASINDAN PARLAMENTER BAKIŞ DERGİSİ

ПАРЛАМЕНТСКИЙ СОЮЗ ТЮРКСКОГО МИРА
ПАРЛАМЕНТСКИЙ ВЗГЛЯД ТЮРКСКОГО МИРА

Sayı: 1 • Ocak 2019

Türk Dünyası Parlamenterler Birliği
Adına Sahibi
Nail ÇELEBİ

Genel Yayın Yönetmeni
Nevin BALTA

Yayın Danışma Kurulu
Prof. Dr. Orhan KAVUNCU
Anargul KYDYROVA
Nazmi ÖLMEZYİĞİT
Nail TAN

Yayın Türü
Dergi

Türk Dünyası Parlamenterler Birliği
tarafından üç ayda bir yayımlanır.

Yönetim Yeri

Cumhuriyet Caddesi Atatürk Bulvarı
Bulvar İş Merkezi, No: 71/23, Kat: 5
Çankaya/ANKARA

Tel : 0-312-433 61 60

Belgegeçer : 0-312-433 80 60
Genel Ağ Sayfası : www.tdpb.org.tr
E-posta : turkparder@gmail.com

Выпуск: 1 • Ноябрь 2019

Генеральный Директор Парламентского
Союза Тюркского мира
Наиль Челеби

Главный редактор
Невин Балта

Консультативный Совет по Публикации
Проф. др. Орхан Кавунджу
Анаргуль Кыдырова
Назми Олмезйигит
Наиль Тан

Перевод с турецкого на русский язык
Камилла Щетинина

Тир публикации
Со стороны Парламентского Союза
Тюркского Мира
Публикуется раз в 3 месяца

Адрес Журнала

Ул. Джумхурийет,
Бульвар Ататюрка
Номер 71/23, Этаж: 5
ТУРЦИЯ.АНКАРА

Тел : 0-312-433 61 60

Факс : 0-312-433 80 60
Официальный сайт : www.tdpb.org.tr
Э-почта : turkparder@gmail.com

İÇİNDEKİLER

Содержание

HAKKIMIZDA

TÜRK DÜNYASI PARLAMENTERLER BİRLİĞİ 10-12

BAŞLARKEN

BİZDEN SİZE 13-14

SÖYLEŞİ

ÖZBEKİSTAN CUMHURİYETİ ANKARA BÜYÜKELÇİSİ
ALİŞER AZAMHOCAYEV İLE RÖPORTAJ 15-20

BAKIŞ

Namık Kemal ZEYBEK
Türk Dünya Nizamının (Kızıl Elmanın) İnsani
Temelleri 21-23

İrfan YALÇIN
Türk Dünyasını Birbirine Nasıl Yaklaştırabiliriz?
24-26

DOSYA

ÖZBEKİSTAN İLE DOSTLUK, KARDEŞLİK VE İŞBİRLİĞİ
Prof. Dr. Hasan Ali KARASAR
Cumhurbaşkanı Recep Tayyip ERDOĞAN'ın
Özbekistan Ziyareti 27-37

ORTA ASYA'NIN MERKEZİNDE BİR ÜLKE
Özbekistan 38-50

ÖZBEKİSTAN'DA TURİZM
Prof. Dr. Orhan KAVUNCU
Özbekistan: Tasavvuf Turizminin Merkezi 51-60

ÖZBEKİSTAN'DA TURİZM
Süleyman MERDANOĞLU
Özbekistan'da Turizm (1) 61-65

SEYAHAT NOTLARI

İrfan Ünver NASRATTINOĞLU
Özbekistan İçinde Bir Türk Cumhuriyeti
Karakalpakistan 66-74

ОНАС

ПАРЛАМЕНТСКИЙ СОЮЗ ТЮРКСКОГО МИРА 10-12

ВСТУПЛЕНИЕ

ОТ НАС ВАМ 13-14

ИНТЕРВЬЮ

ИНТЕРВЬЮ С ПОСЛОМ РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН В
АНКАРЕ, АЛИШЕРОМ АГЗАМХОДЖАЕВЫМ 15-20

ВЗГЛЯД

НАМЫК КЕМАЛЬ ЗЕЙБЕК
Человеческие Ценности и Принципы Тюркского
Мира 21-23

ИРФАН ЯЛЧИН
Как Можно Воссоединить Тюркский Мир?
24-26

ДОСЬЕ

ДРУЖБА, БРАТСТВО И СОТРУДНИЧЕСТВО С
УЗБЕКИСТАНОМ
ПРОФ. ДР ХАСАН АЛИ КАРАСАР
Визит Президента Турции Реджепа Тайипа Эрдогана в
Узбекистан 27-37

СТРАНА В ЦЕНТРЕ ЦЕНТРАЛЬНОЙ АЗИИ
Узбекистан 38-50

ТУРИЗМ В УЗБЕКИСТАНЕ
ПРОФ. ДР. ОРХАН КАВУНДЖУ
Узбекистан Центр Религиозного Туризма 51-60

ТУРИЗМ В УЗБЕКИСТАНЕ
СУЛЕЙМАН МЕРДАНОГЛУ
Туризм в Узбекистане (1) 61-65

ЗАПИСКИ ИЗ ПУТЕШЕСТВИЙ
ИРФАН ЮНВЕР НАСРАТТИНОГЛУ
Республика Каракалпакстан в Составе
Республики Узбекистан 66-74

İSLAMÎ UYGARLIK VE BİLİMİN GELİŞMESİNDE SE-MERKANT'TAKİ MEDRESE-İ ÂLİYELERİN ROLÜ
Nail TAN
Özbek Medreselerinde Yetişen Şair ve Yazarlarla İlgili Bazı Tespitler **75-85**

GÜNDEM

Özbekistan Turizm Sektörüne Yönelik Teşvikler Uyguluyor **87-89**

Özbekistan'dan Çocuklara Özel Program **90**

Ülkemiz ile Özbekistan Arasında Göçmen İşçilerin ve Aile Fertlerinin Haklarının Korunmasına Dair Anlaşma" İmzalandı **90-91**

TİKA Başkanı Çam Özbekistan'da Temaslarda Bulundu **91-92**

Türkiye-Kazakistan Yüksek Düzeyli Stratejik İşbirliği Konseyi'nin 3. Toplantısı 13 Eylül 2018 Ankara'da Yapıldı **92-94**

Cumhurbaşkanı Erdoğan "Bakü'nün Kurtuluşu'nun 100. Yıl Dönümü" Törenine Katılmak Üzere Azerbaycan'ın Başkenti Bakü'ye Gitti **95-96**

Türk Dili Konuşan Ülkeler İşbirliği Konseyi'nin Çalışmaları **96-99**

"3 Ekim Türk Dili Konuşan Ülkeler İşbirliği Günü" Kutlu Olsun! **99-100**

HABERLER

TDPB "Türk Dünyası ve Türk Dış Politikası (Siyasi, Kültürel ve Ekonomik İlişkiler Boyutuyla) Çalıştayı" Düzenledi **102-108**

Türk Dünyası ve Türk Dış Politikası (Siyasi, Kültürel ve Ekonomik İlişkiler Boyutuyla) Çalıştayı Sonuç Raporları **108-111**

TDPB Yönetim Kurulu Başkanı ve Üyeleri Yunus Emre Enstitüsü Başkanı Prof. Dr. Şeref Ateş'i Ziyaret Etti **111-112**

РОЛЬ МЕДРЕСЕ СЕМЕРКАНТА НА РАЗВИТИЕ ИСЛАМСКОЙ ЦИВИЛИЗАЦИИ И НАУКИ
НАИЛЬ ТАН
Писатели и Поэты Учившиеся в Медресе Узбекистана **75-85**

ПОВЕСТКА ДНЯ

Новые Меры по Развитию Туризма в Узбекистане. **87-89**

Программа для детей в Узбекистане **90**

Между правительством республики Узбекистан и правительством Турецкой Республики было подписано соглашение «О защите прав трудящихся-мигрантов и членов их семей» **90-91**

Турецкое Агентство по Сотрудничеству и Координации (ТИКА) Прибыло в Узбекистан. **91-92**

Встреча президентов Казахстана Нурсултана Назарбаева и Турции Реджепа Тайипа Эрдогана на 3-ем заседании Совета стратегического сотрудничества высокого уровня **92-94**

Президент Турции Реджеп Тайип Эрдоган принял участие на церемонии, посвящённой «100-летию Освобождения Города Баку» **95-96**

Проделанные Работы Тюркского Совета **96-99**

3 Октября-День Празднования Сотрудничества Тюркоязычных Стран. **99-100**

НОВОСТИ

Рабочий Съезд Парламентского Союза Тюркского Мира о «Внешней Политике Тюркского Мира» (На Тему Политики, Культуры И Экономики) **102-108**

Заключительный Отчёт о Рабочем Съезде, Под Названием «Тюркский Мир и Его Внешняя Политика **108-111**

Avrasya Ülkeleri Parlamento Başkanları Antalya’da Bir Araya Geldi **112-113**

TÜRKPA’nın 10. Yılı Konferansı İzmir’de Düzenlendi **113-114**

TDPB Başkanı’nın YTB Başkanını Ziyareti **114-115**

Özbekistan’ın Türkiye Konsoloslukları **115**

Özbekistan ile Türkiye Arasında Vize Uygulaması **115-116**

Türk Ortak Latin Alfabesi **116-117**

KİTAPLIK

TDK’den Türkçe-Özbekçe Sözlük **119**

TDK’nin Türk Dünyası Destanlarının Tespiti, Türkiye Türkçesine Aktarılması ve Yayımlanması Projesi”nden Özbek Destanları **120-123**

Özbek Destanları I : Erali ve Şirali **120-121**

Özbek Destanları II : Melike Ayyar Destanı **121**

Özbek Destanları IV: Huşkeldi ve Belagerdan **122**

Özbek Destanları V: Rüstem Han Destanı **122-123**

Özbek Destanları VI: Dalli Destanı **123**

Председатель Правления Парламентского Союза Тюркского Мира Посетил Председателя Института Юнус Емре Проф.Др. Сефер Атеша **111-112**

Главы Парламентов Стран Евразии Встретились в Анталии **112-113**

В Измире Прошла 10-я Конференция TURKPA **113-114**

Визит Президента Парламентского Союза Тюркского Мира Президентству Тюрков За Рубежом и Связанных с Ними Общин (YTB) **114-115**

Консульства Узбекистана и Турции **115**

Визовый режим Между Турцией и Узбекистаном **115-116**

Общий Тюркский (Латинский) Алфавит **116-117**

ЛИТЕРАТУРА

Турецко-Узбекский Словарь Изданный Ассоциацией Тюркского Языка (Türk Dil Kurumu) **119**

Узбекские Дастаны, Изданные Ассоциацией Тюркского Языка (Türk Dil Kurumu) **120-123**

Узбекский Дастан I: Эрали и Ширали (Erali ve Şirali) **120-121**

Узбекский Дастан II: Дастан о Мелике Айяр (Melike Ayyar) **121**

Узбекский Дастан IV: Хушкелди и Белагердан (Huşkeldi ve Belagerdan) **122**

Узбекский Дастан V: Дастан о Рюстем Хане (Rüstem Han Destanı) **122-123**

Узбекский Дастан VI: Далли (Özbek Destanları VI: Dalli) **123**

TÜRK DÜNYASI PARLAMENTERLER BİRLİĞİ

ПАРЛАМЕНТСКИЙ СОЮЗ ТЮРКСКОГО МИРА

Türk Dünyası Parlamenterler Birliği (TDPB), TBMM üyeleri ve Türk Dünyası'nı oluşturan Parlamentoların seçilmiş üyeleri ile bu üyelerin kurmuş oldukları tüzel kişilikli kuruluşlarından meydana gelmiştir. Türk Dünyası Parlamenterler Birliği (TDPB), Türk Dünyası ve akraba topluluklarındaki milletvekilleri arasındaki iletişimi güçlendirmek, vekillerimizin birbirlerini daha yakından tanımalarına fırsat sunmak, ülkelerimiz arasındaki siyasi ve ekonomik işbirliğini artırmak, ortak tarihimizden gelen dostluk ve kardeşlik bağlarını güçlendirerek, kültürel zenginliklerimizin tanıtılmasına katkıda bulunmak amacıyla kurulmuştur.

Türk Dünyası Parlamenterler Birliği, Türk Dünyası ve akraba topluluklar başta olmak üzere, ortak kültürümüz, ortak tarihimiz olan bölgedeki diğer ülkeler ile birlikte, ortak değerlerimizin etrafında birlik, beraberlik, sevgi, saygı, kardeşlik, dostluk ve dayanışma duygularını geliştirerek, faaliyette bulunduğu ülkelerde kültürel ve ekonomik işbirliği alanındaki gelişmelere de katkıda bulunmayı hedeflemektedir.

Derneğimiz Türk Dünyası'nın ortak değerlerini yaşatmaya çalışarak Türk Dünyası'nın ortak paydası olan "Dilde, Fikirde, İşte Birlik" anlayışının hâkim kılınmasına katkı sağlamayı hedeflemektedir.

Bu amaçla; Türk Dünyası'nın ve Akraba Topluluklarından da gelecek bilim insanları ve seçkin kuruluşların katılımları ile ulusal ve uluslararası sempozyum, toplantı, şehrengiz ve kurultay gerçekleştirilmeyi hedeflemektedir. Sizlerden aldığımız

Парламентский Союз Тюркского Мира (ПСТМ) включает в себя членов парламента (ПСТМ) и юридических лиц, относящихся к Тюркскому Миру. Парламентский Союз Тюркского Мира (ПСТМ) подчеркивает общие культурные ценности и создает благоприятную платформу для сближения братских народов, обмена культурными ценностями, а также приумножает политическое и экономическое сотрудничество между нашими братскими странами.

Основной задачей ПСТМ и других братских организаций, является развитие общей культуры, сохранение единства общих ценностей, экономическое сотрудничество между Тюркскими странами.

Под общим лозунгом «Единство в Языке, Мыслях и Деле», наша организация направлена на сохранение и развитие

mız ve alacağımız güçle daha nice büyük projeler ve organizasyonlar üreteceğimize olan inancımız tamdır.

21. yüzyılın en dinamik aktörleri olarak uluslararası gündemde özel bir yer edinen Sivil Toplum Kuruluşları (STK), küresel boyutta olduğu kadar yerel düzeyde de yeniliklere imza atmaktadır. Ülkemizde özellikle AB üyelik sürecinde ivme kazanan sivil toplum kuruluşları toplumsal ihtiyaçların dile getirilmesi, çözümler üretilmesi, projelendirilmesi ve somut adımlar atılması adına dikkate değer bir fonksiyon üstlenmiş durumdadır. Demokratik kitle örgütlerinden baskı gruplarına kadar oldukça geniş bir yelpazeyi tanımlayan STK kavramı, son derece zengin bir içeriğe sahiptir.

Faaliyet eksenimiz özellikle Kaşgar'dan Endülü's'e kadar uzanan Türk-İslam coğrafyasıdır. Uçsuz bucaksız Türk-İslam coğrafyasında, aynı dili konuşan onlarca halkı kucaklayan, dört yüz milyona yakın insanı birleştiren, Türk soylu halkları birbirine sahip çıkmaya, paylaşarak zenginleştirmeye çağırان bu yolun adı Türk Dünyası'dır. O hâlde bizler, isminde "Türk Dünyası" sözünü taşımanın sorumluluğu ile Türk âleminin manevi zenginliğini, ortak değerlerini, dilini, edebiyatını, tarihini ve kültürel mirasını gelecek nesillere aktarma yolunda herkesten daha fazla çaba gösteren, geçmişimizin izlerini ve kimliğimizi yansıtan yeni eserler projelendiren ve hayata geçirenler olma zorundayız.

Ortak Türk kültürünün, tarihinin, siyasetinin temsilcisi olarak uluslar arası alanda yerini alan Türk Dünyası Parlamenterler Birliği, küreselleşmenin farkındalığı içerisinde sadece Türk Dünyasında değil, diğer ülkelerdeki parlamenterlerle, STK'larla, üniversitelerle, kamu kurumları ve kuruluşlarıyla, uluslar arası yardım kuruluşlarıyla da işbirliği hâlinde ortak projelere imza atmayı amaçlamaktadır.

Dernekler, hiç şüphesiz Anadolu'nun en ücra köylerinin kalkınma ve güzelleştirilmesinden kentsel ve bölgesel çaplı büyük organizasyonlara kadar pek çok müspet gelişmenin öncüleri olagelmışlerdir. Gerçekte bu kuruluşların uluslararası

ortak değerleri, ortak kültürünü, ortak değerlerini, ortak tarihini, ortak kimliğini, ortak geleceğini temsil eden, ortak değerlerini, dilini, edebiyatını, tarihini ve kültürel mirasını gelecek nesillere aktarma yolunda herkesten daha fazla çaba gösteren, geçmişimizin izlerini ve kimliğimizi yansıtan yeni eserler projelendiren ve hayata geçirenler olma zorundayız.

В наши дни, Организации Гражданского Общества, как наиболее динамичные участники XXI века, вносят инновации не только на местном, но и на глобальном уровне. Подобные организации набирали силу в процессе вступления в ЕС, выработали способность озвучивать социальные потребности населения, разрабатывать решения и проектировать конкретные шаги для принятия конкретных мер. В то же время, Организации Гражданского Общества включают в себя чрезвычайно богатый контент с широким диапазоном от демократических массовых организаций до групп давления.

Наша деятельность простирается на просторах тюркско-исламской географии, от Кашгара до Андалусии. Тюркский мир насчитывает более четырехсот миллионов человек, говорящих на одном языке и имеющих богатейшее культурное наследие. Тюркский Мир способствует объединению Тюркских народов и дальнейшему процветанию общих культурных ценностей. Мы несем ответственность за сохранение духовных ценностей и культурного наследия всего Тюркского Мира. Наша главная задача - сохранить и передать из поколения в поколение богатейшую, многовековую Тюркскую культуру.

ПСТМ занимает особое место на международной арене как представитель общей культуры тюркских народов, истории и политики. В то же время, организация активно сотрудничает с парламентариями, организациями гражданского общества, университетами, государственными учреждениями и организациями международной помощи.

Парламентский Союз Тюркского

sivil toplum faaliyetlerini yakından takip etmesi, bu alandaki her türlü yenilik ve gelişmeyi başarılı bir şekilde içselleştirmesi ve Avrupalı STK'larla boy ölçüşebilmesi ancak teorik ve pratik donanımlarının artması ile mümkündür. Kaldı ki STK'larımız faaliyet gösterdikleri alanda daha etkin ve verimli olabilmenin yanı sıra, bir sinerji atmosferi oluşturulabilmesi için birbirleriyle iletişime ve işbirliğine de ihtiyaç duymaktadırlar.

TDPB, bu doğrultuda önemli bir misyon üstlenme düşüncesiyle 11.03.2013 tarihinde kurulmuştur. Sivil Toplum faaliyetlerinin etkinleştirilmesi ve kalitesinin artırılmasını sağlamak için ülkemizdeki derneklerin ve bu derneklerce oluşturulan alt ve üst kuruluşların kamuya yararlı faaliyetlerinin desteklenmesi, tanıtılması, gönüllü aktiviteler sergileyen dernek ve kurumlara karşı toplumsal güven oluşturulması TDPB'nin öncelikli hedeflerindedir.

Bu çerçevede TDPB insanlık ve Türk Dünyası yararına, özellikle; Türk Dünyası ve akaraba topluluklarındaki milletvekillerinin arasındaki iletişimi güçlendirmek, vekillerimizin birbirlerini daha da yakından tanımalarına fırsat sunmak, ülkelerimiz arasındaki siyasi ve ekonomik işbirliğini artırmak, ortak tarihimizden gelen dostluk ve kardeşlik bağlarını güçlendirerek, kültürel zenginliklerimizin tanıtılmasına katkıda bulunmak ve ayrıca; ortak değerlerimizin etrafında birlik, beraberlik, sevgi, saygı, kardeşlik, dostluk ve dayanışma duygularını geliştirerek, faaliyette bulunduğu ülkeler de kültürel ve ekonomik iş birliği alanında ki gelişmelere de katkıda bulunmak amacıyla Mecliste grubu bulunan tüm partilerin milletvekillerinden oluşan heyetçe ülkemizde ve dünyada sivil toplumun sinerjisini toplumsal faydaya dönüştürmek amacıyla STK'ların ve özellikle derneklerin kapasitelerini artırarak, kaynakların proje esaslı, etkin ve optimum seviyede kullanımını sağlamayı vizyon olarak benimsemiştir.

Мира принимал участие во многих проектах по развитию и благоустройству самых отдаленных деревень в Анатолии, до крупных организаций городского и регионального масштаба. Фактически, эти организации могут внимательно следить за деятельностью международного гражданского общества, успешно внедрять все инновации и разработки в этой области наравне с европейскими организациями. В то же время, организации гражданского общества нуждаются в общении и сотрудничестве друг с другом для обеспечения продуктивной и эффективной работы.

ПСТМ был создан 11 марта 2013 года с идеей о проведении важной миссии в этом направлении. Главной целью организации является обеспечение активизации и качества деятельности гражданского общества, а также поддержки и содействия общественно-полезной деятельности ассоциаций и государственных учреждений Турции. ПСТМ усиливает политическую и экономическую связь между Тюркскими государствами, укрепляет братские отношения и вносит вклад в развитие нашего культурного достояния.

BİZDEN SİZE

**Dergimiz Hepimize “Uğurlu”
Olsun!**

ОТ НАС ВАМ

**ПОЗДРАВЛЯЕМ С ПЕРВЫМ
ИЗДАНИЕМ НАШЕГО НОВОГО
ЖУРНАЛА!**

Günümüzde ülkeler birbiri ile amansız bir yarış içindeler Bilimsel ve teknolojik gelişmeler bu yarış içinde şekillenip, sürekli boyut değiştiriyor. Buna paralel, bilgiye ulaşma ve bilgiyi çeşitlendirme hızı da her geçen gün artıyor.

Yaşadığımız bilgi yoğunluğu ve transferleri dünya görüşümüzü de hızla değiştiriyor. Çağın kazandırdığı yeni boyutlara ulaşmak için çabalyoruz. Bilgi yoğunluğu ve bilgi kaynaklarının sınır tanımazlığı, beklentilerimizin de artmasına neden oluyor. Ufkumuz genişledikçe yeni arayışlara yönelip, yeni bilgilere ulaşmaya çabalyoruz.

Türk Dünyası Parlamenterler Birliği (TDPB) olarak geniş ufuklu çağdaş ilkelere sahibiz. İdealimiz, bu değişim ve gelişmeler içinde süreklilik ve dayanışma anlayışımızı, Dünya Standartlarına taşımak.

Bu kararlılıkla hızlı bir yapılanma sürecine girdik. Bilgiyi ve bilgilendirmeyi, öncelikli işlerimiz arasına aldık. Akademik yeterlikle, kendisiyle barışık, çevresine uyumlu, öz güveni yüksek irademizle diplomatik misyonumuzu belirledik. TDPB olarak ülkemizi temsil edecek ve tüm Türk Dünyasını kucaklayacak Türk Dünyasından Parlamenter Bakış adlı E-Dergimizi çıkarmayı kararlaştırdık.

Kurulduğu günden bugüne kadar elde ettiğimiz birikimle, nitelikli, çağdaş, sürekli ken-

**Türk Dünyası Parlamenterler Birliği Genel
Başkanı
21. Dönem Trabzon Milletvekili
Nail Çelebi**

**Генеральный Директор Парламенского
Союза Тюркского мира
Экс-Депутат г. Трабзона
Наиль Челеби**

Сегодня страны находятся в безжалостной гонке друг с другом. В этой гонке достигаются научные и технологические разработки, которые непрерывно меняются. Параллельно с этим возрастает разнообразие информации и скорость её получения.

С большим потоком разнообразной информации меняется наше мировоззрение. Мы стремимся угнаться за всеми инновациями, которые происходят в нашем мире. Бескрайнее количество информации заставляет увеличивать наши ожидания. По мере расширения наших горизонтов, мы стремимся искать новую информацию.

В мире постоянных изменений, наша задача и идеалы основаны на

BAŞLARKEN

dini yenileyebilen, donanımlı ve seçilmiş yönetici kadromuzla çalışmalarımızı hızlandırdık. Uzun bir çalışma süreci sonrasında bugün projemizi uygulama aşamasına geldik.

Amacımız, dostluk ve kardeşlik üzerine TDPB olarak; Türk Dünyası ve Akraba Topluluklarının gerçek bilgiye doğru zamanda ulaşmalarına rehberlik etmektir.

İşimizi asla ödün vermeden, ilk günkü heyecan, inanç ve sevgiyle sürdürmekte kararlıyız.

Hâlen yürütmekte olduğumuz diğer projelerimizi de, sizlerin fikirlerine sunarak, yapacağınız çok değerli öneriler doğrultusunda değiştirip, geliştirmeyi de çok arzuluyoruz.

Bugünden sonra Türk dünyası Parlamentoları, Türk Devletleri ve Akraba Toplulukları arasında bilgi alışverişinde bulunmak, bu konuda yaptığımız akademik çalışmalarımızı, proje ve uygulamalarımızı sizlere tanıtmak ve geleceğe yürümek istiyoruz.

Dergimizin ilk sayısından itibaren, tüm parlamenterlerimizin ve yönetici kadrolarımızın gelecekle ilgili bilimsel çalışmalarına, hazırlayacakları projelere ve geleceğe yön verecek görüşlerine de yer vereceğiz.

Geçmişteki kararlı ve ilkeli adımlarımız, bugünkü nitelikli ve güvenilir çalışmalarımızın temelini oluşturmaktadır.

Türk Dünyasından Parlamenter Bakış adlı dergimizin ortaya çıkmasında emeği geçen herkese katkılarından dolayı teşekkür eder, dergimizin ilk ve gelecek sayılarında buluşmak dileğiyle, sevgi ve saygılarımı sunarım.

ВСТУПЛЕНИЕ

сохранении дружбы и сближении народов. С этой целью мы начали нашу плодотворную работу. Одной из важных деталей которой, является направление потока информации и информирование. С невероятным усердием, но в кратчайшие сроки, мы подготовили онлайн журнал «Парламентский Взгляд Тюркского Мира», чтобы достигать до каждого Тюркского читателя.

Мы нацелены на то, чтобы Тюркский Мир своевременно получал достоверную информацию и настроены продолжать нашу работу с тем же интузиазмом, верой и любовью

Мы надеемся, что отныне обмен информацией между Тюркскими организациями послужит пролодотворному развитию Тюркского Мира и созданию новых проэктов, академических исследований для вашего рассмотрения.

Наша организация готова сотрудничать с Тюркскими государствами, чтобы ознакомить Вас с нашими академическими исследованиями, проектами и вместе двигаться дальше.

Начиная с первого выпуска журнала мы будем включать все научные исследования проекты и мнения парламентского и административного персонала.

Наши решительные и принципиальные шаги в прошлом лежат в основе сегодняшней квалифицированной и надежной работы.

Я хотел бы поблагодарить всех, кто внес свой вклад в создание нашего журнала, под названием «Парламентский Взгляд Тюркского Мира». До встречи в будущих выпусках нашего журнала.

ÖZBEKİSTAN CUMHURİYETİ ANKARA BÜYÜKELÇİSİ ALİŞER AZAMHOCAYEV İLE RÖPORTAJ

ИНТЕРВЬЮ С ПОСЛОМ РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН В АНКАРЕ, АЛИШЕРОМ АГЗАМХОДЖАЕВЫМ

Özbekistan Cumhuriyeti Ankara Büyükelçisi Alişer Azamhocayev
Посол Республики Узбекистан в Анкаре Алишер Азамхоцаев

Türkiye-Özbekistan ikili ilişkileri konusunda neler söylemek istersiniz?

Geçen yıllar Özbek-Türk ikili ilişkilerinde gerek ticari ve iktisadi, gerekse toplumsal ve kültürel alanlarda belli başarılar elde edilmiştir. Buna rağmen ülkelerimiz arasındaki mevcut iş birliği oranının; ortak dil, müşterek tarih ve benzer değerleri paylaşan ülkelerimizin potansiyelleri ile eşleşmediğini düşünüyorum.

-Что вы можете сказать о двусторонних отношениях между Турцией и Узбекистаном?

- В последние годы, в рамках двухсторонних отношений, были достигнуты определенные успехи как в торгово-экономических, так и в социально-культурных областях. Тем не менее, не смотря на наши страны, которые имеют

Özbekistan Cumhuriyeti Türkiye ile turizm, tarım, tekstil, eczacılık, lojistik, kimya endüstrisi, ulaşım teknolojileri gibi çeşitli alanlarda iş birliği güçlendirmeye hazır ve çok isteklidir.

Ekim 2017'de Özbekistan Cumhurbaşkanı Sayın Şavkat Mirziyoyev'in Türkiye Cumhuriyeti'ne gerçekleştirdiği tarihi ziyaret çok verimli olmuş, iki ülke liderlerinin bir araya gelmesiyle Özbek-Türk ilişkilerinde yeni bir döneme girilmiştir. Aynı şekilde Nisan 2018'de Türkiye Cumhurbaşkanı Sayın Recep Tayip Erdoğan'ın Özbekistan Cumhuriyeti'ne gerçekleştirdiği ziyaret de stratejik ilişkilerimizi yeni aşamaya taşıma bakımından çok faydalı olmuştur. Fırsattan istifade ederek çok kıymetli Türk yatırımcılarını Özbekistan'a davet etmek istiyorum. Türk yatırımcıların bu ziyaretleri, Özbekistan'daki Serbest Ekonomik Bölgeler, yatırım yapılabilecek ana sektörler ve Özbekistan'daki fırsatlarla tanışmaları, iş birliğiyle ilgili şansları değerlendirmeleri açısından önemlidir.

Bunun dışında Büyükelçilik olarak belli sektörlerdeki yatırım fırsatlarını ayrıntılı şekilde görüşmeye de her zaman hazır olduğumuzu belirtmek isterim.

Özbekistan yatırım yapacak iş adamları için on fırsat sunuyor. Bu fırsatlar arasında liberal ve yeniliklere açık siyasi yapı ile ekonomik istikrar hakkında neler söyleyebilirsiniz?

Özbekistan'a yatırım yapmak için birtakım nedenler bulunduğunu düşünüyorum. Liberal ve yeniliklere açık siyasi yapı, Türk iş adamının ayrıcalığı, ekonomik istikrar, endüstri çeşitliliği, müsait altyapı, düşük masraflı üretim olanakları, vergi, lisans ve gümrük kolaylıkları, Serbest Ekonomi Bölgeleri (SEB) imkânları, Merkezi konumu ve büyük pazar ve medeniyet ocağı olması nedeniyle yatırım yapacak iş adamlarına büyük fırsatlar sunuyor.

общий язык, общую историю и общие культурные ценности, не соответствуют их потенциалу.

Республика Узбекистан готова укреплять сотрудничество с Турецкой Республикой в сфере туризма, сельского хозяйства, текстильной отрасли, фармацевтики, логистики, химической промышленности и транспорта.

В октябре 2017 года, президент Узбекистана Шавкат Мирзиёев прибыл в Турецкую Республику. Встреча двух лидеров прошла продуктивно и положила начало новому этапу дружбы и сотрудничества между братскими народами.

Кроме того, в апреле 2018 года, президент Турции Реджеп Тайип Эрдоган, прибыл с официальным визитом в Республику Узбекистан. На встрече шла речь о текущем состоянии и перспективах сотрудничества, приоритетных направлениях укрепления и последовательного развития долгосрочного партнерства двух стран.

Пользуясь случаем, я хотел бы пригласить в Узбекистан Турецких инвесторов для ознакомления предоставленной им свободной экономической зоны, а также с возможными объектами инвестиционной деятельности. Кроме того, я хотел бы подчеркнуть, что мы всегда готовы обсуждать инвестиционные возможности в определенных секторах.

Узбекистан, предоставляет все необходимые возможности инвесторам для осуществления инвестиционной деятельности в Узбекистане. Что вы можете сказать об экономической стабильности, включающую в себя либеральные и инновационные политические структуры?

2016 yılı sonunda rekor bir oyla Özbekistan Cumhurbaşkanı seçilen Şavkat Mirziyoyev'in başlattığı; siyasal, sosyal ve ekonomik alanı kapsayan büyük değişim hamlesinin çerçevesini, kapsamlı bir toplumsal reform ve demokratikleşme oluşturuyor. Bu dönüşüm hamlesi ile Özbekistan'ın liberal bir siyasi yapı kazanarak, yeniliklere açık, medeni dünya ile bütünleşmiş, modern bir toplum ve ülke olarak küresel platformda yerini alması amaçlanıyor.

Büyük değişim hamlesinin mimarı ve uygulayıcısı Mirziyoyev'in önderliğinde, siyasal, ekonomik ve sosyal alandaki reformların hayata geçirilmesine yılmadan ve planlı bir şekilde devam ediliyor. Bu reformlar süreci ile bağımsız ve demokratik bir devletin hayata geçirilmesi ve ulusal kalkınmanın sürdürülmesi için sağlam bir alt yapı oluşturulması hedefleniyor.

Anayasal hükümlerin harfiyen uygulanması, hukukun üstünlüğünün sağlanması, iç ve dış politikaların vatandaşların hak ve özgürlüğünü temin edecek şekilde yürütülmesini esas alan Özbekistan yönetimi, tüm kurum, kuruluş ve organları ile eşgüdüm içinde hareket ederek, ülkedeki yasama ve yürütmenin geliştirilmesi ve güçlendirilmesi için gereken tedbirleri bir bir uygulamaya koyuyor.

Özbekistan'ın ayırt edici özelliği, siyasal ve makroekonomik istikrara sahip olmasıdır. Özbekistan, bağımsızlığına kavuştuğu tarihten bu yana geçen 26 yılda, ciddi bir kriz veya siyasal huzursuzluktan etkilenmemiştir. Aralık 2016'da düzenlenen seçimlerin demokratik ve şeffaf bir şekilde sonuçlanması, istikrarın ve ülke yönetiminin demokratik değerler ve ilkelere bağlılığının bir göstergesidir.

Kapsamlı ve derinlikli yenilenme ve reformları ardından Özbekistan, makroekonomik istikrarın yanı sıra düzenli büyümesini sürdürüyor. Devam eden küresel, finansal ve ekonomik krizlere rağmen, ülkenin

- Я думаю, что есть ряд причин для осуществления инвестиций в Узбекистан. Инвестором предоставляются такие возможности, как либеральная и открытая инновациям политическая структура, привилегии для турецких инвесторов, экономическая стабильность, промышленное разнообразие, подходящая инфраструктура, недорогие производственные затраты, упрощенные налоговые, лицензионные и таможенные услуги, использование привилегий свободных экономических зон, центральное расположение и крупный рынок.

В конце 2016 года, с рекордным количеством голосов, избранный Президент Узбекистана Шавкат Мирзиёев, запустил новую всеобъемлющую социальную реформу, представляющую собой демократизацию политической, социальной и экономической сферы. В рамках данной реформы, Узбекистан стал участником глобальной платформы, как страна, которая открыта для новых инновационных идей и модернизационному процессу.

Под руководством Мирзиёева, реализация реформ в политической, экономической и социальной сферах осуществляется своевременно и планомерно. Процесс этих реформ направлен на создание прочной инфраструктуры, что в итоге послужит для осуществления независимого и демократического государства, а также поддержания национального развития. Отличительной чертой Узбекистана, является его политическая и макроэкономическая стабильность. Наша страна не пострадала от серьезного кризиса или политических волнений, с момента её независимости в течение 26 лет. Демократические и прозрачные результаты выборов, состоявшихся в

2000 yılından 2016 yılına kadar yıllık GSYH artış oranı ortalama yüzde 8 olmuştur. Dünya Bankası tarafından her yıl yayınlanan “Global Economic Estimations” raporuna göre, Özbekistan 2017 yılında yıllık yüzde 7,8’lik GSYH artış oranı ile dünyanın en hızlı büyüyen beş ekonomisinden birisidir.

Türk iş adamlarına Özbekistan’a hangi alanlarda yatırım yapmalarını tavsiye edersiniz?

Özbekistan; stratejik ve cesur bir kararla başlattığı ekonomide dönüşüm sürecinde, dünya ile bütünleşme hamlesinde köprü görececek olan Türk iş adamlarına kapıyı ardına kadar açmış bulunuyor.

Son derece zengin doğal kaynaklara, tarih, turizm, tarım gibi alanlarda büyük bir potansiyele sahip Özbekistan, köklü dönüşüm ve kalkınma hamlesinde, ekonomisini liberalize ederek, yabancı yatırımcıların güvenle sermaye transferi ve yatırım gerçekleştireceği cazip koşulları oluşturmak için gerekli hukuksal düzenlemeleri, teşvik ve destek politikalarını da bir bir hayata geçiriyor. Bu kapsamda getirilen teşvik ve desteklerde; çok özel imkân ve kolaylıkların sağlandığı Türk iş adamları âdeta ayrıcalıklı bir konum elde ediyor.

Özbekistan Cumhurbaşkanı Şavkat Mirziyoyev’in Ekim 2017’de Türkiye’ye ve Türkiye Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan’ın bu yıl Nisan ayında Özbekistan’a yaptığı ziyaretler paralelinde, iki ülke arasındaki ekonomi, ticaret, siyasi, kültürel ve diğer alanlarda oldukça kapsamlı, verimli ve çok yönlü iş birliği çerçevesi ortaya konuldu, birçok önemli anlaşmaya imza atıldı. Türkiye ve Özbekistan arasında en üst düzeyde ortaya konulan iş birliği ve ortak çalışma iradesi, büyük oranda somutlaştı. Ziyaretler kapsamında gerçekleştirilen iş forumlarında, iki ülke arasında iş birliğini düzenli biçimde artırmak için gereken tüm koşulları sağlama iradesi ve bu kapsamda

декабре 2016 года, свидетельствуют о стабильности и приверженности народа к демократическим ценностям и принципам. После масштабного и глубокого обновления реформ, Узбекистан добился стабильности и продолжает развиваться в экономической сфере. Несмотря на продолжающиеся глобальные, финансовые и экономические кризисы, ежегодный темп роста ВВП страны, с 2000 по 2016 год в среднем составил 8 процентов. Согласно ежегодной публикации Всемирного банка, по отчету « Global Economic Estimations », опубликованному в 2017 году, Узбекистан с годовым темпом роста ВВП в 7,8 процентов, является одной из пяти наиболее быстро растущих экономик мира.

Какие объекты вы рекомендуете инвестировать турецким бизнесменам в Узбекистане?

На новом этапе развития, Узбекистан предпринял ряд смелых решений в плане экономики и открыл свои двери для Турции и турецких инвесторов.

Наша страна, имеет большой потенциал в таких областях, как богатые природные ресурсы, туризм и сельское хозяйство. Государство, приводит в действие необходимые правовые механизмы, либерализируя экономику в процессе фундаментальных преобразований для привлечения иностранных инвесторов. В этом плане, Турецкие инвесторы обладают необходимой поддержкой и привилегированным положением.

Встречи двух лидеров в Турции, в октябре 2017 года и в Узбекистане этого года, послужили плодотворному сотрудничеству в экономических, политических, культурных и других областях. В то же время, между нашими странами было подписано много

yatırım ve ticaret alanlarında hayata geçirilecek yeni ortak projeler, belirlendi.

Geçmişte oluşmuş moral bozan bazı anlaşmazlık ve güvensizlik unsurları, Mirziyoyev'in göreve gelmesinin ardından geçen çok kısa süre içinde giderildi. Özbekistan Hükûmetince, Türk iş adamlarının yatırımlarının teşviki ve tam olarak himayesine yönelik hukuki belgeler kabul edildi. Türk iş adamlarının Özbekistan'da verimli faaliyetler yürütebilmesini sağlamak amacıyla yatırımlara engel oluşturan unsurlar tümünden bertaraf edildi.

İki kardeş ülkenin yakınlaşma sürecinde Nisan ayında Taşkent'te gerçekleştirilen Özbek-Türk İş Forumu'nda önde gelen Türk banka ve şirket yöneticilerine seslenen Cumhurbaşkanı Mirziyoyev'in, Türk iş adamlarına her türlü destek ve kolaylığın sağlanması yönünde gerekli talimatı verdiğini bildiren ve iki ülke arasında parlak yeni dönemin açıldığının altını çizen şu sözleri tarihi önemde:

"Türk iş adamlarına yapılan ihanet, devlete yapılan ihanetle denktir. Bizim başka yolumuz, başka çaremiz yoktur. Özbekistan'da Türkiyeli iş adamlarına en iyi ortam oluşturuyoruz, onların sermayesini, mülkünü ve hukuklarını her yönden kanunen koruyacağız. Eminim ki birlikteki çabalarımızla Özbekistan'la Türkiye arasındaki ticaret, ekonomi, yatırım alanlarındaki iş birliği ile yeni ve kalite açısından bambaşka bir düzeye götürebileceğiz."

Bu arada Özbekistan Türk vatandaşları için vizeleri kaldırdı. Bu karar, Türk iş adamları ve yatırımcıları başta Türkiye vatandaşları için büyük kolaylık sağlayacak. Özellikle turizm alanında ilişkiler bu sayede büyük bir gelişim kaydedecek.

İki ülke Cumhurbaşkanı'nın karşılıklı ziyaretler sürecindeki talimatları

важных соглашений. На данный момент, многие запланированные проекты по сотрудничеству уже реализовались. Во время визитов двух лидеров на бизнес-форумы, были обсуждены необходимые условия для расширения сотрудничества между двумя странами и обговорены совместные проекты, которые будут осуществляться в области инвестиций и торговли.

С приходом Шавката Мирзиёева на должность президента Республики Узбекистан, все разногласия, которые были когда-то в прошлом, между нашими странами были разрешены в течение очень короткого периода времени.

На узбекско-турецком форуме в городе Ташкент, президент Мирзиёев обращаясь к Турецким банкам и руководителям корпораций, заявил следующее: «Предательство турецких бизнесменов в Узбекистане, равно предательству нашей родины. Мы создаём самые наилучшие условия для турецких инвесторов в Узбекистане. Мы будем защищать капитал, права собственности и законы турецких инвесторов. Я уверен, что вместе мы выстроим не только крепкие братские отношения, но и отношения двух стран в экономической, коммерческой и инвестиционной сфере».

В то же время хочу заметить, что осуществление виз в Узбекистан, для граждан Турции отменены. Это решение, облегчит приезд инвесторов и других турецких граждан в нашу страну. Благодаря безвизовому режиму, туризм между нашими странами возрастет в несколько раз.

В соответствии с указаниями президентов двух стран, в ходе процесса взаимных визитов, узбекские и турецкие

doğrultusunda, Özbek ve Türk Havayolları karşılıklı olarak basın mensuplarına yönelik ücretsiz turlar düzenlediler. İki ülke arasında havayolu seferleri büyük bir artış gösterdi. Atayurt topraklarını görmek isteyen Türk turistler için İstanbul-Semerkant seferlerine, İstanbul-Buhara, İstanbul-Ürgenç seferlerinin de eklenmesi kararlaştırıldı.

Öte yandan Özbekistan, Türk Dili Konuşan Ülkeler İş Birliği Konseyi'ne katılma kararı aldı ve artık Konsey'de Özbekistan bayrağı da dalgalanıyor.

Özbekistan ekonomik ve ticari ilişkilerinde merkezi konumu ve pazar büyüklüğü ile dikkat çekiyor. Özbekistan'ın bu özelliğini nasıl değerlendiriyorsunuz?

Elverişli coğrafi konumu ve büyük pazarlara yakınlığı Özbekistan'ı yabancı yatırımcılar için daha cazip hâle getirmektedir. Özbekistan kuzeyden güneye, doğudan batıya geçen transit koridorların doğal kavşağında yer almaktadır. Orta Asya'nın tam merkezinde bulunan Özbekistan Cumhuriyeti, batıda ve kuzeyde Kazakistan, güneyde Afganistan, güneybatıda Türkmenistan, doğuda Kırgızistan, güneydoğuda da Tacikistan ile komşudur. Özbekistan Cumhuriyeti'nin sınırları içerisinde Karakalpakistan Özerk Cumhuriyeti yer alır.

Özbekistan, Türk Cumhuriyetleri içinde Türkiye'den sonra ikinci en kalabalık ülkedir. 32 milyondan fazla nüfusu ile Özbekistan, bölgedeki en geniş tüketici pazarını oluşturmaktadır. Hızla gelişen orta Asya'nın en önemli pazarları arasında yer alan Özbekistan, coğrafi konumu ve uluslararası ilişkileri dolayısıyla Türk yatırımcılar açısından sadece kendi toprakları ile sınırlı kalmayan, çok daha büyük bir pazarın kapılarını aralayan, anahtar konumda bir ülke olma özelliği taşıyor. Giderek Türk girişimcilerin ilgi odağında daha fazla yer alan Özbekistan'ın bu özelliği, "Özbekistan'da iş yapmayan kaybeder" anlayışını güçlendirmektedir.

авиалинии организовали бесплатные туры для членов прессы. За последнее время, количество полётов авиакомпаний между двумя странами заметно возрасли. Было принято решение добавить дополнительные рейсы для турецких туристов, как Стамбул-Бухара, Стамбул-Ургенч и Стамбул-Самарканд.

В то же время, Узбекистан принял решение присоединиться к Тюркскому Совету и отныне в офисе организации в Стамбуле будет развеяться и флаг Узбекистана.

Узбекистан расположен в центре экономических и коммерческих структур, его экономический рынок вызывает большой интерес. Как вы оцениваете эту особенность Узбекистана?

Выгодное географическое положение и близость к основным рынкам, делают Узбекистан еще более привлекательным для иностранных инвесторов. Узбекистан расположен на стыке транзитных коридоров с севера на юг и с востока на запад.

После Турецкой Республики, Узбекистан является вторым по численности населения страной, с населением более 32 миллионов человек. Будучи одним из важнейших рынков быстроразвивающейся Центральной Азии, Узбекистан, является ключевой страной с точки зрения географического положения и международных отношений. Эта особенность Узбекистана, всё больше привлекает внимание зарубежных и турецких предпринимателей.

**TÜRK DÜNYA NİZAMININ (KIZIL ELMANIN) İNSANİ TEMELLERİ
NAMIK KEMAL ZEYBEK**

**ЧЕЛОВЕЧЕСКИЕ ЦЕННОСТИ И ПРИНЦИПЫ ТЮРКСКОГО МИРА
НАМЫК КЕМАЛЬ ЗЕЙБЕК**

**NAMIK KEMAL ZEYBEK
E. KÜLTÜR BAKANİ**

**НАМЫК КЕМАЛЬ ЗЕЙБЕК
БЫВШИЙ МИНИСТР КУЛЬТУРЫ**

Türklüğün temel kavramları vardır. Onlardan biri de Kızılalma'dır. Kızılalma "Türk'ün Cihana Hâkim Olma Ülküsü" nün bir başka adıdır. Türklük için bu bir hayal değildir. Tarım uygarlığını bulan Türk, kavim olarak ortaya çıktığında Dünyanın başka yerlerinde yaşayanları da uygarlaştırmış ve binlerce yıl hüküm sürmüştür. Prof. Dr. Osman Turan'ın "Türk Cihan Hâkimiyeti Mefkûresi Tarihi" adlı abide eserinin ikinci adı şöyle: "Türk Dünya Nizamının Millî, İslami ve İnsani Esasları"... Bu yazımda "İnsani Esasları" ele almak istiyorum. Çağın gerçeklerine göre yeniden yorumlanıp bir çözüm olarak ortaya konması gereken Türkçülük, bir yan-

Принадлежность к Тюркским Народам имеет базовые понятия. Одним из них является «Кызыл Алма» (Красное Яблоко). Название «Кызыл Алма» (Красное Яблоко) подразумевает под собой стремление Тюрков завладеть миром. Для Тюркского Народа, данное желание не являлось чем-то невыполнимым. Тюрки, образовав сельскохозяйственную цивилизацию, объединились в племена и правили в течение многих тысяч лет. Турецкий историк, профессор, Д-р Туран Осман написал ряд заслуженных работ, в том числе и работу под названием «История Правления Миром Тюркской Цивилизации» или «Национальные, Исламские и Человеческие Основы Принципов Тюркского Мира». В данной статье, я хотел бы обсудить тему «Человеческие Основы». Сегодня, тема о принадлежности к Тюркским Народам должна быть переосмыслена и раскрыта заново в соответствии с реалиями эпохи. С одной стороны, необходимо основываться на исторических корнях, с другой стороны, должен быть найден ответ на вопросы данной эпохи. При отсутствии человеческих ценностей, ни одно мнение не заслуживает широкого признания в мире. Без каких-либо нравственных, духовных, высших и моральных ценностей ни один Народ не сможет создать суверенное государство. Испытывая нехватку в знаниях о принципах человеческих ценностей Соединенное Королевство вынуждено было, за короткое время, освободить страны, которыми когда-то правило. Туран Осман в своей работе упомянул о том, что Тюрки правили Индией в течение девяти столетий, в то время как правление Англичан не продлилось и одного.

В эпоху информационного развития, Соединенные Штаты, заявившие о своем мировом господстве, наблюдают за интересами когда-то захваченных гигантских компаний, но осуществить

dan tarihi köklerinden temel almalı, bir yandan da çağın sorularına karşılık bulmalıdır. İnsani yönü olmayan hiçbir görüş dünyada yaygın kabul görmez. İnsani temellere dayanmayan hiçbir millet kalıcı egemenlik kuramaz.

Türk milletinin Sanayi Devrimine kadar süregelen dünya hâkimiyeti, millî köklerden güç almakla birlikte, insani temellere dayandığı için kalıcı olmuştur. İnsani temellerden yoksun olan İngiltere ise kısa zamanda yönettiği ülkelerden çekilmek zorunda kalmıştır. Osman Turan'ın ifadesiyle Türklerin dokuz asır yönettiği Hindistan'ı İngilizler bir asır yönetememişlerdir. Bilgi çağının dünya hâkimiyeti iddiasında olan ABD de, sadece kendisini ele geçiren dev şirketlerin çıkarlarını gözetmek durumunda olduğundan, insanlık üzerinde çok fazla hâkimiyet sürdüremeyecektir. Demokrasiyi yaymak diye ortaya atılan görüşün gerçek olmadığı anlaşılmıştır. Dünya halkları görünüşte ABD'nin gerçekte dev şirketlerin egemenliğine razı olmayacaklardır. Türk milletinin yaşadığı ve dünyaya taşıdığı insani değerlerin temelinde, "insan"ı kutsal varlık olarak görmek anlayışı vardır. Bu durum, İslam'dan önceki Türklerde de, İslami dönemlerde de böyledir. Türk nizamında devletin görevi halka hizmettir. Bu anlayış, Orkun Yazıtlarında çok açık olarak bellidir. Bilge Kağan halkını yaptıklarından haberdar etmek ve bir anlamda hesap vermek için taşlara yazdırdığı yazılarda şöyle söylüyor: "Kağan olup aç, yoksul milleti topladım. Yoksul milleti zen-

длительное господство над человечеством всё же не в силах. Стало понятно, что идея, скрывающаяся под распространением демократии, не соответствовала действительности. Так называемая «Страна Народов Мира»- США- на самом деле не согласится на суверенитет гигантских корпораций. Принципы человеческих ценностей, которыми на протяжении веков живет и вносит в мир Тюркский Народ, являются пониманием того, что человек это нечто Святое. Такое восприятие распространяется как до прихода ислама, так и во время исламского периода. Обязанность Тюркского Государства - служение народу. Это понимание очень четко прослеживается и в древних Орхонских надписях. Бильге-хан Богу, для ознакомления своих граждан о проделанной им работе, вывел на камне следующее: «Став Ханом я собрал воедино бедных и голодных. Бедных сделал богатыми, а из малого народа сделал великий. Так есть ли ложь в моих словах?» .

Как и упоминал в своей работе Туран Осман, которую я уже подробно описывал, Тюркский Народ придает большое значение национальным ценностям и остается преданным своим традициям. Обращается к другим народам с сильным чувством справедливости, широкой религиозной терпимостью и высоким пониманием человечности. Если бы Тюркский Народ склонялся к расистскому пониманию и религиозной власти, он бы не смог создать столь Великое Государство. Придерживаясь писания в священной книге «Коран» о том, что

gin kıldım. Az milleti çok kıldım. Bu sözümde yalan var mı?” Osman Turan’ın adını andığım eserinde ayrıntılı olarak anlattığı gibi Türkler milli duygulara ve töreye bağlılığa çok önem vermekle birlikte başka kavimlere karşı sağlam bir adalet duygusu, geniş bir dini hoşgörü ve yüksek bir insanlık anlayışı ile yaklaşmışlardır. İrkçı bir anlayış ve din taassubu ile yaklaşmış olsalardı o büyük Cihan Devletlerini kuramazlardı. Müslüman olduktan sonra da Kuran’ın “Allah adalet ve iyiliği emreder” hükmü gereğince düşmanlarına bile adil yaklaşmışlardır.

W. M. Ramsay 1932 yılında çıkan Bizans İmparatorluğu Tarihi adlı eserinde “Anadolu Hıristiyanlarının Selçuklu devrinde Bizans devrine göre daha mutlu bir hayat yaşadıklarını ve daha geniş bir din özgürlüğüne sahip olduklarını” söylüyor. Urfalı Mathieu adlı bir yazar yaşadığı çağda “Selçuklu Hükümdarı Melikşah’ın bütün insanlara ve Hıristiyanlara karşı baba gibi olduğunu ve bütün Rum ve Ermenilerin kendi arzularıyla onun idaresine girdiklerini” yazıyor. Süryani tarihçisi Mihael, Danişmentoğullarının Malatya’yı alması üzerine “halkın refah ve adalete kavuştuğunu” yazıyor. Ermeni Mathieu “Hıristiyanlara karşı merhamet ve lütufla hareket ettiğinden Danişment Gümüştekin Ahmet Gazi’nin ölümünün Hıristiyanlar arasında kedere yol açtığını” yazıyor. Mihael toptan bir değerlendirme yapıyor: “Türkler şerir ve sapkın Rumlar gibi kimsenin dinine ve inancına karışmıyor; hiçbir baskı ve zulüm düşünmüyorlardı.” Osmanlı Devleti Ahmet Yesevi’nin ve onun halifesi Hacı Bektaş Veli’nin “Allah’ı görmenin yolu olarak muhtaç insanlara yardım etmeyi gördükleri, din gösterişçiliğini en büyük günah saydıkları, emek sömürsünün insanları cehenneme götüreceğini anlattıkları, kadın ve erkek arasında ayırım yapmadıkları, dinin temelinde de bilimin konulması gerektiğini anlattıkları başka inançlara saygıyı öğrettikleri” görüşleri üzerinde bina edilmiştir. Bu görüşlerin hâkim olduğu yüzyıllar boyunca adalet ve insan hakları ve diğer temel insani değerler geçerli oldu. Bu anlayıştan uzaklaşma, bilimden ve hoşgörüden uzaklaşarak taassup bataklığına saplanmayı getirdi. Sonuç çözülme ve yok olmaya kadar gitti.

«Аллах приказывает нести справедливость и добро в Мир», Тюркский Народ даже к злейшим врагам относился справедливо.

В «Истории Византийской империи», опубликованной в 1932 году, В. М. Рамсей пишет, что у анатолийских христиан была более счастливая и свободная жизнь в Сельджукский период, чем в Византийский. Писатель по имени Матье, живший в городе Урфа, пишет о том, что «Мелик-Шах, сильнейший из фигур династии Сельджукидов, отец всех мусульман и христиан». «Все греки и армяне вошли в его подчинение по собственной воле». Сирийский историк Михаэль пишет о том, что после взятия Данишмендидами Малатии «Люди достигли процветания и справедливости». Армянин Матье пишет: «Смерть Данишмендгази вызвала большое горе среди христиан, потому что он был милостив и сострадателен к христианам. Михаэль пишет о Тюрках следующее: «Тюрки не вмешиваются в чью-либо веру и религию в отличие от безжалостных греков; они не угнетают и не применяют жестокость по отношению к народу».

Ходжа Ахмет Ясави - признанный глава тюркской ветви суфизма, мыслитель и поэт, также, как и его халиф придерживались мнения о том, что «Люди видят путь к богу через помощь нуждающимся, напускную набожность считают самым большим грехом, разъясняют, что порабощение считается грехом, ведущим к вратам ада, не проводят различия между мужчиной и женщиной, науку на основе религии считают обязательной, учат проявлять уважение к иным верованиям».

На протяжении веков эти взгляды несли за собой такие фундаментальные человеческие ценности, как справедливость и права человека. Уклонившись от этих взглядов, вдали от науки и человеческих ценностей, мы невольно оказались в болоте безграмотности, которое с каждым днем засасывало все больше.

TÜRK DÜNYASINI BİRBİRİNE NASIL YAKLAŞTIRABİLİRİZ? İRFAN YALÇIN

КАК МОЖНО ВОССОЕДИНИТЬ ТЮРКСКИЙ МИР? ИРФАН ЯЛЧИН

İRFAN YALÇIN
ИРФАН ЯЛЧИН

Türk Dünyasını birbirine yaklaştırmak için, ekonomik, siyasi, kültürel olmak üzere bir çok adım atılarak yaklaşma sağlanmasının yolları vardır. Ortak alfabe, ortak dil, ortak tarih atılacak adımlardan öncelikli olanlarıdır. Bu adımların kısa vadeli, orta ve uzun vadeli olanlarını önem ve öncelik sırasına ayırmalı, uygulamaya da bu ayırım üzerinden gidilmelidir.

Bu konuşmamızda, verilen süre içinde kısa vadede ekonomik olarak neler yapılabilir bunun üzerinde durulacaktır. Çünkü refah artışının Türk dünyasını birbirine yaklaştıracığını, refah ne kadar artar ise, yaklaşmanın o kadar fazla olacağını düşünüyorum.

- Ekonomik olarak neler yapılabilir?

* 13 Mayıs 2017'de Ankara'da Türk Dünyası Parlamenterler Birliği tarafından düzenlenen "Türk Dünyası ve Türk Dış Politikası Çalıştayı" "Ekonomik ve Siyasi Komisyon"u Başkanı İrfan Yalçın'ın Millî Düşünce Derneği Genel Merkezi adına yaptığı konuşma metni.

Воссоединение тюркского мира возможно путем налаживания экономических, политических, культурных и т.д. аспектов. В подобном случае в приоритете должны быть единый алфавит, единый язык и единая история. Эти шаги должны быть сосредоточены на краткосрочных, среднесрочных и долгосрочных задачах в порядке важности и приоритетов, и осуществление должно происходить посредством такого разделения.

В этой статье будут рассмотрены варианты о том, что можно сделать с экономической точки зрения, в краткосрочной перспективе. Экономический рост и процветание послужат механизмом сближения Тюркских Стран.

- Что можно сделать с экономической точки зрения?

- Взаимные торговые соглашения: Взаимные торговые соглашения, основанные на таможенных услугах, могут быть расширены, инфраструктура взаимной экономической деятельности может быть подготовлена путем заключения новых соглашений.

- Туризм: Могут быть осуществлены совместные инвестиции в транспортную систему, включая наземный и воздушный транспорт. Взаимный обмен студентами

* Текст выступления президента Экономической и Политической Комиссии Иrfan Ялчинаот имени Ассоциации Национальной Мысли, от 13 мая 2017 года, на семинаре о "Мировой и Внешней Политике Турции", организованной Парламентским Союзом Тюркского Мира в Анкаре.

- Karşılıklı ticaret anlaşmaları konusu: İkili ticaret anlaşmaları, gümrük kolaylıklarını esas alan mevcut anlaşmalar genişletilebilir, yeni anlaşmalar yapılarak karşılıklı ekonomik faaliyetlerin alt yapısı hazırlanabilir.

-Turizm konusu: Kara ve hava ulaşımı dahil, ulaşım teşvikleri, ortak ulaşım yatırımları yapılabilir. Karşılıklı öğrenci değişimi, üniversiteler arası sosyal faaliyetler ülkelerin birbirlerini daha yakından tanımalarına imkân sağlar. Turizm konusunda ülkemizin tanıtılıp, ülkemize Türk dünyasından turist gelmesinin sağlanması, Türk dünyası ülkelerinin ülkemizde tanıtılıp, Türkiye'den Türk dünyasına turist gitmesinin sağlanması ekonomik yakınlaşmasının en kolay ve en hızlı yoludur. Bu konuda ülkemizin tanıtılmasının yanında, Türk dünyasının da tanıtılması sorumluluğunun Türkiye tarafından yapılması daha uygun olabilir.

- **Pazar konusu:** Türk dünyasında üretilen hammaddeler, petrol, doğalgaz, pamuk başta olmak üzere, Türkiye'nin ihtiyaç duyduğu hammaddelerdir. Türkiye'nin ürettiği sanayi ürünleri ise Türk dünyasının diğer ülkelerinin ihtiyaç duydukları ürünlerdir. Karşılıklı birbirini tamamlayan bu ihtiyaç ekonomik değer hâline getirilebilir.

- **Yatırımlar:** Karşılıklı olarak yatırımların teşviki anlaşmaları yapılabilir. Ülkemiz müteşebbislerinin Türk dünyasında yaptığı yatırımlar genellikle müteahhitlik hizmetlerine dayanmaktadır. Bu yatırımlar ise özelliği gereği hizmet süresi ile sınırlı ekonomik değer yaratan, çarpan etkisi düşük ve istihdam katkısı sınırlı olan yatırımlardır. Müteşebbislerimizin Türk dünyasında sürekli istihdam sağlayan ve yapıldığı ülke için katma değeri yüksek, sanayi yatırımları yapan konumuna yükseltilmesi, bunun önündeki mevcut engellerin ortadan kaldırılması evresine geçilmesi gerekir. Türkiye'de ve Türk dünyası ülkelerinde ortak sanayi yatırımları yapılması yoluna gidilebilir.

- **Bankacılık konusu :** Bankacılık konusundaki yatırımlar ithalat, ihracat başta olmak üzere ekonomik faaliyetlerin tamamına önemli etki

и межвузовская социальная деятельность позволит странам лучше узнать друг друга. Развитие туристического сектора между Тюркскими странами приведет к быстрому росту в сфере экономики.

- **Рынок:** Сырьевые материалы, произведенные в Тюркских странах как нефть, газ и особенно хлопок, являются необходимым сырьём для Турции. Промышленные продукты, произведенные в Турции, являются необходимыми продуктами для других стран тюркского мира. Эта взаимодополняющие потребности могут быть преобразованы во взаимные экономические цели.

- **Инвестиции:** Могут быть заключены соглашения о взаимных инвестиционных проектах. Инвестиции, заключённые нашей страной в Тюркском мире, как правило, основаны на контрактных услугах. Такого рода инвестиции создают ограниченную экономическую ценность из-за их срока службы, имеют низкий множительный эффект и ограниченный вклад в занятость. Для обеспечения непрерывной занятости необходимо повысить ценности высокоинтенсивных промышленных инвестиций и устранить все существующие барьеры. Только благодаря проведению совместных промышленных инвестиций как в Турции, так и в Тюркском мире в целом, возможно экономическое процветание.

- **Банковские инвестиции:** Инвестиции в банковский сектор - это инвестиции, которые оказывают значительное влияние на всю экономическую деятельность, включая импорт и экспорт.

Банковские инвестиции Тюркского мира, помимо Балканов, в Европе достигли значительных высот, и скорее всего они достигнут определенного уровня и на самих Балканах. Подобные инвестиции на Кипре подошли к высокой отметке, а в Сирии

eden yatırımlardır.

Balkanlar dışında Avrupa'daki Türk dünyası için bankacılık yatırımları önemli seviyeye ulaşmış, Balkanlarda da belirli bir seviyeye doğru ulaşmak üzeredir. Kıbrıs'ta önemli bir noktaya gelmiştir. Suriye'de yok seviyesindedir. Irak'ta Irak'ın kuzeyinde kamu bankalarının şubesi vardır, ancak bu şubelerin, Türk dünyasına hizmet etmekten ziyade, Irak'ın kuzeyinde yatırım yapmış olan Türk müteahhitlerinin işlemlerini kolaylaştırmak amacıyla matuf olduğunu söylemek mümkündür. İran'ın kuzeyinde yoğun Türk nüfusu bulunmasıyla birlikte, İran'da Bankacılık sektörümüzün yatırımı yok sayılabilir. Bankacılık sektörü yatırımları Türkistan'da Azerbaycan'da belli seviyeye ulaşmakla birlikte, yine de çok yetersizdir. Doğu Türkistan dahil, Türkistan'daki diğer Türk ülkelerinde Bankacılık sektörü yatırımları yok denilecek kadar azdır veya bazı ülkelerde hiç yoktur.

Türk dünyasında Bankacılık sektörü yatırımlarımız önce şubeleşme şeklinde, ülkelerin hukuk sisteminden kaynaklanan sorunlar sebebiyle bu konuda zorluk bulunması hâlinde, ortak banka kurulması yoluyla ekonomik faaliyetlere katkı sağlanabilir.

Ekonomik refahı artırmak, eğitim seviyesinin artırılmasına da önemli ölçüde bağlıdır. Eğitim seviyesinin artırılması için uzun vadede gerçekleştirilebileceği anlaşılan alfabe birliği, ortak dil gibi konularda çalışmalar devam ederken, kısa vadede mevcut alfabe ve dil ile eğitim seviyesinin yükseltilmesi için çabalar birleştirilebilir.

Kısaca toparlamam gerekir ise, eğitim seviyesini ve ekonomik refahı artırmak hem bağımsız ve huzur içinde yaşamının, hem de birlikte yaşamının şartıdır. Bu konuda başarı sağlayamaz isek, Türk dünyası üzerinde tehdit ve tehlike her zaman olacaktır ve her geçen gün artacaktır.

почти не наблюдаются. В северном Ираке находится филиал государственных банков, но можно сказать, что эти филиалы призваны облегчить работу Тюркских подрядчиков, которые инвестировали в северный Ирак, нежели Тюркский мир. Несмотря на наличие большого Тюркского населения на севере Ирана, инвестиции в банковский сектор практически равны нулю. В Азербайджане и Туркестане инвестиции в банковский сектор достигают определенного уровня, но по-прежнему считаются не достаточными. В других тюркских странах, в том числе в Восточном Туркестане, инвестиции в банковский сектор являются слишком низкими и даже практически отсутствуют в некоторых странах.

В Тюркском мире инвестиции в банковский сектор могут быть внесены в экономическую отрасль путем создания единого банка с множественными филиалами. В случае возникновения проблем, связанных с правовой системой стран, подобная банковская модель внесет большой вклад в процветание и экономику Тюркских стран.

Повышение экономического благосостояния также значительно зависит от повышения уровня образования. В долгосрочной перспективе возможно реализованіе общего алфавита и языка, что будет благотворно влиять на весь Тюркский Мир.

В подведении итогов, можно подчеркнуть то, что повышение уровня образования и экономического благополучия обеспечат независимое, спокойное и совместное будущее всему Тюркскому миру. Если вместе мы не сможем добиться этого, то угроза и опасность для нашего народа с каждым днем будет только увеличиваться.

**CUMHURBAŞKANI RECEP TAYYİP ERDOĞAN'IN ÖZBEKİSTAN ZİYARETİ
PROF. DR. HASAN ALİ KARASAR****ВИЗИТ ПРЕЗИДЕНТА ТУРЦИИ РЕДЖЕПА ТАЙИПА ЭРДОГАНА В
УЗБЕКИСТАН
ПРОФ. ДР ХАСАН АЛИ КАРАСАР**

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, Özbekistan Cumhurbaşkanı Şevket Mirziyoyev tarafından Köksaray'da resmi törenle karşılandı

Исторически важный этап в истории двухсторонних отношений между Турцией и Узбекистаном.

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın 29 Nisan-1 Mayıs 2018 tarihleri arasında gerçekleşen Özbekistan'a resmî ziyareti hem Türk dünyasının geleceği hem de Türkiye'nin uluslararası sistemdeki yeri açısından tarihi bir ziyaret olma özelliği taşıyor. Ziyarete damga vuran noktalardan biri Özbekistan'ın Türk Konseyi'ne üye olacağı'nın müjdesinin verilmesiydi. Bu, Türk dünyasının ekonomik ve kültürel bütünleşmesi yolunda atıl-

29 апреля-1мая Президент Турции Реджеп Тайип Эрдоган прибыл с официальным визитом в Узбекистан. Этот визит можно назвать историческим как для Турции в международной системе, так и для всего будущего Тюркского Мира. Самой важной темой в официальной встрече двух лидеров, была новость о том, что Узбекистан будет членом Тюркского Совета. Это станет важным шагом на пути к экономической

ДРУЖБА, БРАТСТВО И СОТРУДНИЧЕСТВО
С УЗБЕКИСТАНОМ

mış önemli bir adım olacak ve Türk Konseyini bir uluslararası örgüt olarak oldukça güçlendirecektir. Bu ziyaret tarihidir çünkü yeniden şekillenmenin sancılarını yaşayan uluslararası sistemde Türkiye, Asya kıtasının güçlü ülkelerinden olan Özbekistan'ı artık stratejik ortağı olarak yanına almıştır ve küresel meydan okumalara karşı güç birliği içinde iki ülke birlikte yürüme azim ve kararlılığındadır.

Özbekistan Cumhurbaşkanı Mirziyoyev ile göreve geldiği ilk günden itibaren yakın ilişki içinde yürütülen bu süreç, Kasım 2016 Semerkant, Mayıs 2017 Pekin, Eylül 2017 Astana ve New York temaslarının ardından 25-26 Ekim 2017 tarihinde Ankara'ya yapılan resmi ziyaret ile taçlandırılmıştı. Bu ziyarette ikili ilişkileri bugünkü stratejik ortaklık seviyesine taşıyacak olan anlaşmalara imza atılmış ve iş forumu aktif çalışma düzenine geçmişti. Hemen ardından da Tashkent City isimli Özbekistan'ın mevcut en önemli projelerinden biri Türk şirketlerinin katılımı ile hayata geçirilmeye başlanmıştı. Ekim 2017 ziyareti ile Nisan 2018 ziyareti arasında Özbekistan bir dizi diplomatik hamle ile bölgesel güç özelliğini perçinledi ve küresel dengelerde söz sahibi bir konuma yükseldi.

İki cumhurbaşkanı arasında 11 Aralık 2017 ve 7 Şubat 2018 tarihlerinde yapılan telefon görüşmelerinde Ankara ziyareti esnasında imzalanan anlaşmalardaki ilerleme ve Taşkent ziyareti esnasında oluşturulacak mekanizmalar, detaylı bir biçimde ve titizlikle izlendi ve tasarlandı. Bunların yanı sıra bu telefon görüşmelerinde Türkiye ve Özbekistan'ın bölgesel ve küresel meselelere bakışları konusunda fikir alışverişinde bulunuldu.

Özbekistan'daki reform süreci

Mirziyoyev göreve geldiği ilk günden itibaren iç politikada iki önemli devrim yaptı. Birincisi Özbek halkının manevi hayatının içine çekinmeden girdi ve devlet ile halkın kaynaşmasının vesilesi oldu. Çeşitli vesileler ile ülkenin her yanında hızla inşası devam eden camilere ziyaretlerde bulundu. İmam Tirmizi, kelim âlimi Ebu'l Muin

и культурной интеграции Тюрского мира и укрепит Тюркский Совет как международную организацию. Эта встреча является поистине исторической по причине того, что Турция, будучи в международной системе, которая дала трещину, заявила о стратегическом партнёрстве с одним из самых мощных стран азиатского континента - Узбекистаном.

Тестные дружеские отношения Президента Турции с Президентом Узбекистана Мирзиёевым началась с момента его инаугурации. Встреча двух лидеров состоялась в г.Самарканде в 2016-ом году, Пекине в 2017-ом году, Астане и Нью-Йорке в 2017-ом году и в Анкаре в 2017-ом году.

В ходе этого визита были подписаны соглашения, которые привели двусторонние отношения к уровню сегодняшнего стратегического партнерства, а бизнес-форум переместился в активный рабочий режим. Сразу после этого один из самых важных проектов Узбекистана, названный Ташкент-Сити, начал осуществляться с участием турецких компаний. Между октябрем 2017 года и его визитом в апреле 2018 года Узбекистан усилил свои региональные силы с помощью ряда дипломатических шагов и поднялся до баланса мировой позиции имеющей права голоса.

В ходе телефонных переговоров между президентами двух стран от 11 декабря 2017 до 7 февраля 2018 года, были достигнуты четкие и тщательные результаты мониторинга достигнутых договоренностей, подписанных во время визита Президента Узбекистана в Анкару, а также были обсуждены планы надлежащей работы во время визита Президента Турции в Ташкент.

Процесс реформирования в Узбекистане

Со дня вступления в должность Президент Узбекистана Шавкат Мирзиёев

ДРУЖБА, БРАТСТВО И СОТРУДНИЧЕСТВО
С УЗБЕКИСТАНОМ

Nesefi, İmam Buhari, Bahaüddin Nakşibendi türbelerine ziyaretlerde bulundu. Bu makamların Özbek halkının manevi merkezleri olması için büyük gayret gösterdi. Halkın büyük saygı gösterdiği bu manevi uluların devletin reisi tarafından ihtiramla ziyareti Özbek halkının büyük teveccühü ile karşılandı. Sovyet döneminde ülkeyi uzun süre yöneten Şeref Raşidov'un ve bağımsızlığın ilk 25 yılında ülkeyi yöneten İslam Kerimov'un isimlerini yaşatan tedbirler almayı da ihmal etmedi. Özbek devlet geleneğinde devamlılığın esas olduğunu gösterdi. Sovyet döneminden başlayarak Orta Asya ve Kazakistan Müslümanları Dini İdaresi Reisi görevini yapmış olan çağdaş Özbek âlimi Şeyh Muhammed Sadık Muhammed Yusuf'un adını ülkenin yapılmakta olan en büyük camiine verdi.

İkinci devrim ise elbette ülkenin bir buçuk yıl içinde girdiği hızlı ekonomik kalkınma süreci oldu. Yatırımlar birbiri ardına geldi, işsizlik hızla azalmaya başladı. Taşkent metrosuna hızla yeni istasyonlar ekleniyor. Ülkenin dört bir yanında yeni parklar, yollar ve fabrikalar açılmakta. Tarımsal üretimde pamuk mono-kültüründen hızla çıkılmakta. Turizm tam anlamı ile bir patlama yaşamakta. Dünyanın her yanından Özbekistan'a yapılan uçuşlar katlanarak devam etmekte. Önümüzdeki birkaç yıl içinde altyapı gelişimine bağlı olarak turizm gelirlerinin bütçede önemli bir yer tutması beklenilmekte.

Özbekistan bu süre içinde uluslararası pozisyonunu da oldukça güçlendiren bir dizi önemli adım attı. Özellikle Mart ve Nisan 2018 Özbekistan'ın bölgesel ve küresel sistemde yeniden parladığı bir dönem olarak tarihe geçecektir. Mirziyoyev'in 9-10 Mart tarihlerindeki Tacikistan ziyareti 1997'den bu yana oldukça sorunlu olan iki ülke ilişkilerinde yeni bir sayfa açmıştır. Bölgesel olarak sınır sorunlarının, su bölüşümü meselelerinin ve bir dizi sorun sahasının anlaşmalar ile hızla sona erdiği görülmektedir. Bu adım Tacikistan'ın da uzun süredir izole edilmiş durumunu ortadan kaldırmakta ve bölgesel kalkınma sinerjisi için anahatar olabilecek gelişmeler zincirine yol açmaktadır.

İslam Karimov'un aldığı kararlar, devlet politikası ve dış politikası yönünde önemli değişiklikler getirdi. Karimov'un iki önemli kararını hatırlayalım: Birincisi, Karimov'un 1991'de aldığı karar, Özbekistan'ın bağımsızlığını ilan etmesiydi. İkincisi, Karimov'un 1992'de aldığı karar, Özbekistan'ın bağımsızlığını ilan etmesiydi. Karimov'un bu kararları, Özbekistan'ın bağımsızlığını ilan etmesiydi. Karimov'un bu kararları, Özbekistan'ın bağımsızlığını ilan etmesiydi.

İslam Karimov'un ilk 25 yıl bağımsızlık döneminde aldığı kararlar, devlet politikası ve dış politikası yönünde önemli değişiklikler getirdi. Karimov'un iki önemli kararını hatırlayalım: Birincisi, Karimov'un 1991'de aldığı karar, Özbekistan'ın bağımsızlığını ilan etmesiydi. İkincisi, Karimov'un 1992'de aldığı karar, Özbekistan'ın bağımsızlığını ilan etmesiydi. Karimov'un bu kararları, Özbekistan'ın bağımsızlığını ilan etmesiydi.

Вторая волна, конечно же, была периодом быстрого экономического развития, в который страна вступила в течение полугода. Инвестиции шли один за другим, безработица начала быстро снижаться. В Ташкентском метро были построены новые станции. Новые парки, дороги и фабрики открылись по всей стране. Производство хлопка быстро достигает больших высот. Туризм начал набирать быстрые обороты. Самолеты начали выполнять рейсы в Узбекистан. За счет развития инфраструктуры, доходы от туризма в ближайшие несколько лет, будут иметь важное место в бюджете Узбекистана.

В этот период Узбекистан предпринял ряд важных шагов с целью укрепления международного положения. В частности, март и апрель 2018 года войдут в историю как период, когда Узбекистан вновь появился

Türkiye Özbekistan ilişkilerinde tarihi aşama

Исторически важный этап в истории двухсторонних отношений между Турцией и Узбекистаном.

Bunun hemen ardından 15 Mart 2018 tarihinde Kazakistan'ın başkenti Astana'ya giden Mirziyoyev burada Merkezi Asya liderlerinin zirvesine katılmış ve ardından da Kazakistan'da Özbekistan yılının açılışını yapmıştır. Bağımsızlıkların ilk on yılında örnek bir iş birliği ve iş bölümü ile bölgesel bütünleşme yolunda çalışan Kazakistan ve Özbekistan'ın yeniden Türkistan bütünleşmesi için bir araya geldiklerini gösteren bu gelişme de heyecan vericidir. Uzun süredir askıda bekleyen Merkezi Asya iş birliği yeniden bu liderler zirvesi aracılığı ile aktif hâle gelmektedir ki, Özbekistan bu yeni atılımda tüm

в региональной и глобальной системе. Визит Мирзиёева в Таджикистан 9-10 марта открыл новую главу в отношениях между двумя странами, которые были весьма проблематичными с 1997-го года. На региональном уровне проблемы границ, проблемы распределения воды и ряд других проблем быстро разрешаются путем соглашений. Этот шаг устраняет давно изолированный статус Таджикистана и ведет к цепочке событий, которые могут стать причиной регионального развития. 15 марта

ДРУЖБА, БРАТСТВО И СОТРУДНИЧЕСТВО
С УЗБЕКИСТАНОМ

Türkistan bölgesinin lokomotifi olacaktır.

Afganistan'daki güvenlik sorunu

Orta Asya'nın önünde duran önemli tehditlerden biri Afganistan kaynaklı istikrarsızlıkların bölgeye sirayet etmesi olarak görülmüştür. Nitekim hem 1992-97 Tacik iç savaşı esnasında hem de 1999-2001 arasında El Kaide'nin yan kollarının Özbekistan ve Kırgızistan'a yönelik terör saldırıları sırasında bu tehdidin ciddiyeti görülmüştü. Afganistan'ın kuzey kısmı, yani Tacik, Özbek ve Türkmen nüfusun yaşadığı kesimi, tarihi olarak Güney Türkistan olarak bilinir ve kültürel olarak Orta Asya ile bütünleşiktir. Hem coğrafi hem de kültürel-tarihi bağları sebebi ile Özbekistan, Afganistan'da istikrarın sağlanabilmesi için önemli birikime sahip bir ülkedir. Nitekim 27 Mart 2018 tarihinde Taşkent'te düzenlenen Afganistan için Barış Uluslararası Konferansına birçok ülkenin liderleri ve dışişleri bakanları seviyesinde katılım olmuş ve Özbekistan bölgesel istikrar ve bütünleşme projesinde Afganistan kaynaklı istikrarsızlık potansiyelini minimize edecek hazırlıkta olduğunu dünyaya açıkça göstermiştir. Bölgesel Bütünleşme projesinin belki de en önemli adımı olarak ise 23-24 Nisan 2018 tarihlerinde gerçekleşen Türkmenistan lideri Gurbangulu Berdimuhamedov'un Özbekistan ziyaretini görebiliriz. Tarafsızlık doktrinini dış politikasının belirleyicisi yapmış olan Türkmenistan'ın Özbekistan ile yakınlaşmasındaki bu son ve güçlü mesaj iki ülke açısından büyük önem taşımaktadır. 23 Nisan günü Taşkent'te iki ülke liderleri arasında başlayan görüşmeler Taşkent'in merkezinde devasa bir Aşkabat parkının açılışı ile sürmüştü, ardından iki liderin tarihi Harezmi bölgesine geçmeleri ile 24 Nisan'da devam etmiştir. Harezmi bölgesi iki ülke için tarihi öneme sahip Hive Hanlığı'nın bulunduğu bölgedir ki tarih boyunca Türkmenler ve Özbekler bu hanlığın altında güçlerini birleştirerek büyük bir medeniyet kurmuşlardır. Dünya kültür mirasının en güzel örneklerinden biri olan ve tarihi İpek Yolu'nun hâlen yaşayan örneği olan Hive şehri de bu şekilde inşa edilmiştir.

2018-го года, Мирзиёев отправился в столицу Казахстана - Астану, где он присутствовал на саммите глав государств Центральной Азии. Затем, провел открытие года Узбекской культуры в Казахстане. После первого десятилетия независимости подобное сотрудничество во имя воссоединения Туркестана вызывает довольно положительные эмоции. Многолетнее сотрудничество в Центральной Азии вновь активизировалось на саммите лидеров, который станет двигателем всего Туркестанского региона.

Проблема безопасности в Афганистане

Нестабильный и неустойчивый Афганистан, является одной из основных угроз для Центральной Азии. В то время, когда в 1992-1997-ых годах в Таджикистане шла гражданская война, 1999-2001-ых годах на Узбекистан и Киргизию были направлены террористические атаки со стороны Аль-Каиды. Северная часть Афганистана, а именно проживающее там таджикское, узбекское и туркменское население, известное как Южный Туркестан, имеет общую культуру со Средней Азией. Благодаря своим географическим и культурно-историческим отношениям, Узбекистан является страной с большим опытом достижения стабильности в Афганистане.

На международной конференции по вопросам мира в Афганистане, состоявшейся в Ташкенте 27 марта 2018 года, присутствовали лидеры многих стран и министры иностранных дел. Узбекистан наглядно продемонстрировал всему миру, что региональный проект по стабильности и интеграции Афганистана сведет к минимуму сегодняшнюю дестабилизацию.

Возможно, самым важным шагом в проекте региональной интеграции является визит лидера Туркменистана Гурбангулы Бердымухамедова, который состоялся 23-24 апреля 2018 года в Узбекистане. Эта встреча

ДРУЖБА, БРАТСТВО И СОТРУДНИЧЕСТВО
С УЗБЕКИСТАНОМ

Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın yüksek seviyeli heyeti ile birlikte gerçekleştirmiş olduğu Taşkent ziyareti 29 Nisan gecesi başladı. 30 Nisan günü Gök Saray'daki resmi karşılama töreninin ardından iki cumhurbaşkanı arasında baş başa ve heyetler arası görüşmeler yapıldı. Ekim 2017'de imzalanan 26 anlaşma ile stratejik ortaklık seviyesine çıkan Türkiye-Özbekistan ilişkileri bu ziyarette imzalanan 25 anlaşma ile bu stratejik ortaklığın gerektirdiği altyapı ve kanuni düzenlemelere de kavuşmuş oldu. Gerekli olan tüm mekanizmaların birbirlerinin muadili bakanlık ve kurumlar arasında kurulduğunu gördüğümüz bu anlaşmalar bütününde, ikili ilişkilerin detaylı bir gelişim yol haritasının da oluşturulduğunu söylemek gerekir. Özellikle turizm sahasında Türkiye'den hızlı bir yatırım ve bilgi transferinin olacağı bu noktadan net görülen gelişmelerden biri.

Artan ekonomik işbirliği

Bu temasların ardından Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın Özbekistan Ali Meclisinde yaptığı konuşma Erkin Vahidov'un, Abdülhamit Çolpan'ın Türkiye ve Türkistan temalı şiirleri ile oldukça duygusal ve akılda kalıcı bir konuşma olarak tarihe geçecektir. Bunun ardından da iki cumhurbaşkanının katıldığı Türkiye-Özbekistan İş Forumu tarihi İpek Yolu'nun yeniden canlanmasının bir nişanesi olarak görülebilir. Birbirini tamamlayan ekonomiler ve uzmanlık sahalarının ortaya çıktığı iş forumu iki ülke iş birliğinin lokomotifi olacak sanayi ve ticaret hamlelerinin platformu işlevli bir mekanizma hâline gelmiş durumdadır. Aylar zarfında 1,2 milyar dolardan 1,5 milyar dolara çıkan iki ülke ticaret hacmi için ortaya konulan yeni hedefin 5 milyar dolar seviyesinde olmasının aslında ne derece gerçekçi temelleri olduğu da bu tür platformlarda ortaya çıkmaktadır. Bu resmi ziyaretin belki de en çarpıcı kısmı ise 1 Mayıs günü gerçekleşen Buhara ziyaretidir. Tarihte Buhara-i Şerif olarak adlandırılan ve Türk-İslam medeniyetinin mücevherlerinden olan bu şehirde halklarımızın ortak manevi önderlerinden Bahaüddin Nakşibendi Hazretlerinin türbesi ve külliyesini ziyaret eden iki lider ve

imela огромное значение во внешней политике с точки зрения сближения двух стран.

Переговоры между лидерами двух стран продолжились в Ташкенте 23-го апреля с открытием огромного ашхабадского парка в центре Ташкента. Хорезмская область имеет историческое значение для двух стран так как на этой территории располагалось Хивинское ханство, которое включало в себя тюркменские и узбекские народы. Таким образом, был построен город Хорем, который по-прежнему является одним из лучших образцов мирового культурного наследия и одним из мест исторического Шелкового пути.

Визит президента Эрдогана в Ташкент с делегацией высокого уровня началась в ночь на 29-ое апреля. После официальной церемонии приветствия состоялись переговоры между двумя президентами и делегациями. 26-го октября 2017 года между двумя лидерами было подписано 25 актов о соглашении партнерства в стратегической инфраструктуре. Необходимо сказать, что во всех этих соглашениях была создана подробная дорожная карта развития двусторонних отношений, где мы видим, что между всеми необходимыми механизмами установлены эквивалентные министерства и учреждения. Особенно стало ясно, что Турция будет осуществлять инвестиции в области туризма.

Расширение экономического сотрудничества

После вышеописанных событий, в парламенте Узбекистана, Президент Турции сделал по сути историческое и весьма эмоциональное выступление со стихами Эркина Вахидова и Сулеймана Чолпанова на тему Турции и Туркестана, вслед за этим, президенты двух стран приняли участие в Турецко-Узбекистанском бизнес форуме, где рассматривалась и тема о историческом возрождении Шелкового пути.

ДРУЖБА, БРАТСТВО И СОТРУДНИЧЕСТВО
С УЗБЕКИСТАНОМ

heyetleri iki halkın manevi kardeşliklerinin ne kadar sağlam olduğunu oldukça sembolik ama tabii bir biçimde dünyaya gösterdiler.

Görünen odur ki, Özbekistan'ın önümüzdeki on yıllara damga vuracak bu bölgesel ve küresel siyasetinde Türkiye ana partneri olmuştur. İki ülke sadece karşılıklı ekonomik kalkınmalarında değil aynı zamanda eğitimden sağlığa, ulaştırma dan güvenliğe birçok hayati konuda birbirlerinin tamamlayıcısı ve ortağı olacaklardır.

Özbekistan Cumhuriyeti'nde Yatırım Ortamı - Yabancı Yatırımcıların Koruma Tedbirleri ve Garanti

Özbekistan Cumhuriyeti'nde yabancı yatırımcılara, mevcut tüzel ve gerçek kişilerince yatırım koşullarından daha da elverişli ortam sağlayacak düzen oluşturulmuştur. Devlet, Özbekistan Cumhuriyeti bölgesinde yatırımsal faaliyeti gösteren yabancı yatırımcılara garanti veriyor ve haklarını koruyor. Özbekistan Cumhuriyeti'nde yatırım koşulları zorlaştıracak ileri dönük yasal değişiklik mevzuatlar söz konusu olduğu durumlarda, yabancı yatırımcıları için yatırım gerçekleştirdiği tarihte geçerli olduğu koşul 10 sene devamında da geçerlidir. Yabancı yatırımcı, kendi yatırım koşullarını daha da iyileşmesine neden olacak yeni mevzuatları uygulama hakkına da sahiptir.

Mevcut mevzuatlarda, bilinçli şekilde 10 yıllık güvence hakkını kullanılması öngörülmüştür. Aynı zamanda, yatırım koşulları zorlaştıracak durumun ortaya çıktığı anda yabancı yatırımcı, güvence uygulanması hakkında ilgili yetkili kurumlara bildirir.

Yabancı yatırımcılara güvence uygulaması konusunda bildirilen ilgili kurum, tüzel kişilerin devlet kaydını yapan devlet kurumlarıdır – Dışişleri Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Dış Ekonomi İlişkileri, Yatırım ve Ticaret Bakanlığı, Özbekistan Cumhuriyeti Devlet Vergi Komitesi ve hizmet veren bankalar. Yabancı yatırımcının bildirisi, ilgili kurumun söz konusu yatırımcının yatırım yaptığı

Бизнес форум, на котором взаимодополняющая экономика и сфера специализации стала функциональным механизмом для индустрии и торговых движений, послужил новым витком для крепкого сотрудничества двух стран. За последние несколько месяцев, объем торговли между двумя странами, увеличился с 1,2 млрд. Долл. США до 1,5 млрд. Долл. США. Новая цель к которой будут стремиться страны достигает 5 млрд. Долл. США, что еще раз подтверждает масштаб и настрой плотного сотрудничества между Турцией и Узбекистаном.

Возможно, самой яркой частью этого официального визита является визит в город Бухара, который состоялся 1-го мая. Этот город является исторической жемчужиной тюркско-исламской цивилизации. Посещая такие памятники, как Некрополь святого шейха Бахауддина Накшбанди, два лидера и делегации еще раз напомнили всему миру о сильном духовном и братском единстве наших народов.

И в завершении хочется подчеркнуть то, что Турция будет являться самым главным партнёром Узбекистана с точки зрения региональной и глобальной политики. Эти две страны станут партнерами по многим жизненно важным вопросам не только в их взаимном экономическом развитии, но также в сфере образования, здравоохранения, транспорта и безопасности.

Инвестиционная среда в Республике Узбекистан - Меры защиты и гарантии иностранных инвесторов В Республике Узбекистан создана благоприятная среда для иностранных инвесторов. Государство полностью гарантирует и защищает иностранных инвесторов в регионе. Например, условия действующие на дату инвестирования для иностранных инвесторов считаются действующими в течение 10 лет,

ДРУЖБА, БРАТСТВО И СОТРУДНИЧЕСТВО
С УЗБЕКИСТАНОМ

tarihte geçerli olan mevzuatı uygulamaya konması için esas sayılır. Bildirim, yetkili kuruma gönderildiği tarihte bakılmaksızın aktın yürürlüğü konulduğu andan itibaren geçerlidir.

İmtiyazlar ve Tercihler

Tüzel kişilerin gelir vergi miktarı aşağıda belirtilen hususlarda azaltılabilir (Özbekistan Cumhuriyeti Vergi Kanununun 159. maddesi)

* Yeni inşaat, bina ve donanımların yeniden yapılandırılması şeklindeki üretim temelini genişletilmesi ve üretim ihtiyaçlarına yönelik, ayrıca üretim amaçla alınarak, uygun amorte vergi dönemi temelinde hesaplanan ve gelir vergisinin yüzde 30'u aşmayan kredi borçların ödenmesi için kullanacak kaynaklar;

* Üretim tesisleri modernize edilmesi, teknik ve teknoloji donanımlarla donatılması, amorte vergi döneminde tahakkuk eden kredilerin ödenmesi için kullanılacak kaynaklar;

Ödenecek vergi miktarı, yukarıda bahsi geçen harcamaları yapıldığı ve teknoloji donanım ekipmanların ise çalışmaya başladığı andan itibaren olmak üzere 3 (üç) yıl devamında azaltılır. İthal edildiği tarihten itibaren 3 yıl içinde yeni teknoloji donanım ekipmanların satışı veya bağışı yapıldığı durumlarda, söz konusu imtiyaz geçersiz sayılır ve imtiyaz uygulandığı tüm dönemi kapsayan vergi ücreti ödenecektir.

Aynı zamanda, Özbekistan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı'nın 29 Aralık 2008 tarihli ve №ПП-1024 sayılı kararnamesine göre, hammadde ürünleri hariç kendi üretim ürünleri ihracat çalışmalarını yürüten ve hizmet (verilen hizmetin yeri ve konumuna bakılmaksızın) veren ihracatçı işletmeleri için:

* Yüzde 15 ile yüzde 30 satış hacmi – belirlenen gelir vergisi yüzde 30'a azaltılacaktır;

несмотря на случаи внесения изменений в законодательные акты Республики Узбекистан. В то же время, иностранный инвестор имеет право применять новое законодательство, в случае если оно приведет к дальнейшему улучшению его инвестиционных условий. Также, в действующем законодательстве предусматривается использование гарантий со сроком на 10 лет. Вслучаяже, когда иностранный инвестор сталкивается с определенными трудностями, то он в праве проинформировать соответствующие компетентные органы для осуществления гарантий. Учреждения, уведомляющие об условиях гарантии для иностранных инвесторов: Государственные Учреждения, Министерство Иностранных Дел, Министерство Внутренних Дел, Министерство Внешнеэкономических Связей, Министерство Инвестиций и Торговли, Государственный Налоговый Комитет Республики Узбекистан и банки предоставляющие услуги.

Свободы и предпочтения

Сумма налога на прибыль юридических лиц может быть уменьшена в следующих случаях (статья 159 Налогового кодекса Республики Узбекистан):

* Ресурсы для расширения производственной базы, нового строительства, реструктуризации оборудования, производственных нужд и производственных целей, рассчитанные на основе соответствующего амортизированного налогового периода и погашение кредитной задолженности, не превышающей 30 процентов подоходного налога.

* Ресурсы, которые будут направлены на модернизацию производственных мощностей, оснащению техническим и технологическим оборудованием, а также выплатой начисленных кредитов в амортизированном налоговом периоде.

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan ve Özbekistan Cumhurbaşkanı Şevket Mirziyoyev tarafından Özbekistan ile Türkiye arasında 20'den fazla anlaşma imzalandı

Исторически важный этап в истории двухсторонних отношений между Турцией и Узбекистаном.

* Toplam satış hacminin yüzde 30'dan fazlası için – belirlenen gelir vergisi yüzde 50'e azaltılacaktır.

Aşağıda belirtilen durumlarda katma değer vergisinden (KDV) muafiyeti uygulanacaktır (Özbekistan Cumhuriyeti Vergi Kanununun 208., 209. Ve 211. maddeleri):

* Devlet kamu mülklerin özelleştirilmesi kapsamında satıştan gelen ciro;

* Сумма налога, подлежащая уплате, упомянутая выше на расходы производства, снижается с 3 (трех) лет с момента начала работы аппаратного оборудования. При продаже оборудования для новых технологий, с даты импорта, в течение 3 лет, снижение налоговой суммы не осуществляется.

В то же время, согласно Указу № ПП-1024 Президента Республики Узбекистан от 29

ДРУЖБА, БРАТСТВО И СОТРУДНИЧЕСТВО
С УЗБЕКИСТАНОМ

* Özbekistan Cumhuriyeti uluslararası sözleşmeleri çerçevesinde uluslararası ve yabancı finans kuruluş tarafından verilen krediler sayesinde tüzel kişilerce alınan ürünlerin (çalışma ve hizmet) satışından gelen ciro;

* Yatırımcı ve devlet mülkiyet yönetimi ile ilgili devlet kuruluşu arasında yapılan sözleşme temelindeki yatırım yükümlülükleri olarak emlak mülklerinin satışından gelen ciro;

* Finansal kiralama (leasing) sözleşmenin mülk sahibinin gelir yüzdesi kısmında belirtilen hizmetlerin verilmesi;

* İlgili yasal düzenlemeleri uygun şekilde teknoloji donanım cihazları, ayrıca sözleşmede teknoloji donanım cihazların getirilmesi öngörülmesi koşuluyla donanım ve yedek parçaların Özbekistan Cumhuriyeti topraklarına ithal edilmesi; İthal edilen teknoloji donanım cihazların 3 yıl süre içinde satışı veya hibe kapsamında ihracatı gerçekleştirildiği durumda, ürünün ülkeye getirildiği tarihten itibaren işlem gerçekleştirildiği tarihe kadar ait tüm vergi ücretlerin ödenmesi söz konusudur;

* Yatırımcı ve devlet mülkiyet yönetimi ile ilgili kamu kuruluşu arasında yapılan sözleşme temelindeki yükümlülükleri olarak ülkeye ithal edilen ürünler;

* Çocuk ayakkabıları üretimine ihtisaslaşmış yabancı yatırım işletmeleri, kendi üretiminde kullanımını için ülkeye ithal edilen hammadde, malzeme ve yarı mamul ürünleri;

Özbekistan Cumhuriyeti Devlet Başkanının 28 Ocak 2009 tarihli ve 1050 sayılı "Gıda dışı Tüketim Mallarının Yerel Üretimine Genişlemesine Teşvik Edilmesi ile İlgili Ek Tedbirler Hakkında" kararnameye göre aşağıda belirtilen ürünlerin üretimine ihtisaslaşmış mikro ve küçük işletmelerine gelir, mülk ve tek vergi ödemelerinde muafiyeti uygulanacaktır:

декабря 2008 года для экспортных предприятий, осуществляющих экспортную деятельность собственной продукции, не являющейся сырьевой продукцией и оказывающей услуги (независимо от местонахождения предоставленной услуги):

* Определенный подоходный налог от 15 до 30 процентов объема продаж - будет снижен до 30 процентов;

* определенный подоходный налог для более чем 30 процентов от общего объема продаж - будет снижен до 50 процентов.

Налог на добавленную стоимость (НДС) не применяется в случаях указанных ниже (пункт 208, 209 и 211 Налогового кодекса Республики Узбекистан):

* Оборот от реализации, в рамках приватизации государственной публичной собственности;

* Оборот от продажи продукции (работ и услуг), полученной юридическими лицами через кредиты, предоставленные международными и иностранными финансовыми учреждениями в рамках международных соглашений Республики Узбекистан;

* Оборот от продажи недвижимости в качестве инвестиционных обязательств на основании договора между инвестором и государственным агентством по управлению государственным имуществом;

* Предоставление услуг, указанных в процентах дохода собственника имущества;

* Импорт оборудования и запасных частей на территорию Республики Узбекистан при условии принятия соответствующих правовых мер, а также внедрение в контракт технических устройств; В случае продажи импортных технологических аппаратных устройств в

ДРУЖБА, БРАТСТВО И СОТРУДНИЧЕСТВО
С УЗБЕКИСТАНОМ

1. Pamuklu kumaş hazır ürünleri (patiska ve saten hariç)
2. Karışıklı kumaş
3. İpekli hazır ürünleri (atlas hariç)
4. Ayakkabı ve ayakkabı üretimi için kullanılacak malzemeler
5. Hazır giyimler
6. Şapkalar (milli şapkalar hariç)
7. Çorap
8. Tekstil tuhafiye
9. Metal tuhafiye
10. Plastik tuhafiye
11. Deri tuhafiye
12. Parfüm ve Kozmetik ürünleri, sanitasyon ve kişisel hijyen ürünleri
13. Metal mutfak eşyaları ve aletleri
14. Elektrik aydınlatma cihazları
15. Mobilya

рамках трехлетней продажи или гранта, все налоговые сборы за период с даты поступления продукта в страну подлежат оплате;

* Продукты, импортируемые в страну в качестве обязательств на основе договора между инвестором и правительственной организацией, связанной с управлением государственной собственностью;

* Иностранные инвестиционные предприятия, специализирующиеся на производстве детской обуви, сырья, материалов и полуфабрикатов, импортируемых в страну для использования в собственной продукции;

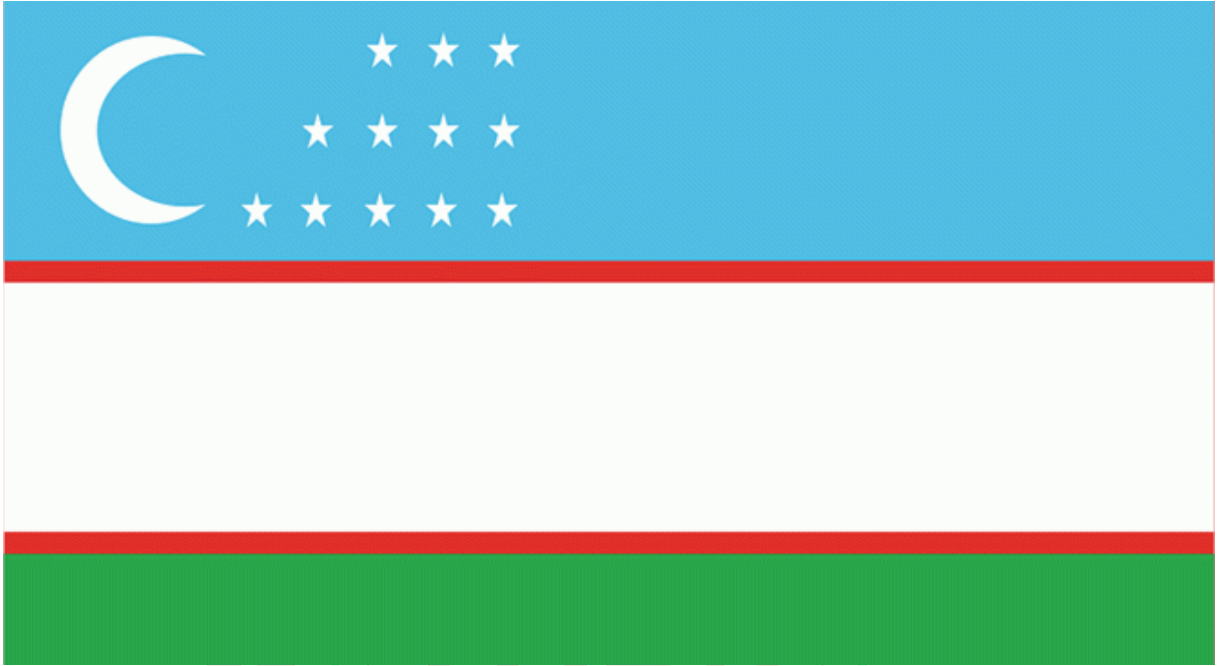
В соответствии с указом Президента Республики Узбекистан от 28 января 2009 года, касающимся дополнительных мер, связанных с поощрением предприятий местного и малого производства непродовольственных товаров. Предприятия местного и малого производства освобождаются от уплаты подоходного, имущественного и единого налога:

1. Готовая продукция из хлопчатобумажной ткани (кроме батиста и сатина)
2. Смешанная ткань
3. Шелковые готовые изделия (кроме атласа)
4. Материалы для обуви
5. Готовые текстильные продукции
6. Шляпы (за исключением национальных шляп)
7. Носки
8. Текстиль
9. Металлические товары
10. Товары из пластика
11. Товары из кожи
12. Парфюмерные и косметические средства, средства санитарии и личной гигиены
13. Кухонная утварь и бытовая техника
14. Электроосветительное оборудование
15. Мебель

ÖZBEKİSTAN

УЗБЕКИСТАН

Özbekistan'ın resmî dili Özbekçedir. Özbekler, Özbekistan halkının % 80'ni temsil ederken ülkede az miktarda Rus ve Tacik halkı da bulunmaktadır. Özbekistan nüfusunun büyük bölümü Müslümandır. Ortodoks inancına mensup Özbek halkı ise sayı olarak oldukça azdır.

Özbekistan, 31,576, 400 nüfusu ve 448.978 km yüzölçümü ile Orta Asya'nın merkezinde bulunan bir ülkedir. Özbekistan'ın başkenti Taşkent, Özbekistan'ın ekonomi, siyasi ve kent yaşamının belirlemektedir. Özbekistan'ın diğer önemli şehirleri; Namangan, Fergana, Andican, Semerkant, buhara, Hive, Hokand, Karşı, Urganç, Nukus'dır.

Coğrafi Yapı

Özbekistan'ın komşuları Kazakistan, Kırgızistan, Tacikistan, Afganistan ve Türkmenistan'dır. Resmî adı Özbekistan Cumhuriyeti olan ülkenin

Официальный язык Узбекистана - узбекский. Узбеки составляют 80% населения своей страны. В то же время, там проживает малое количество российского и таджикского населения. Население Узбекистана в основном мусульмане, а православных христиан насчитывается значительно меньше.

Территория Узбекистана расположена в центральной части Азии, общая площадь составляет 448 978 км, численность населения насчитывает около 31 576 400 человек. Ташкент, является современным мегаполисом и столицей независимой Республики Узбекистан. Другие важные города Узбекистана: Наманган, Фергана, Андижан, Самарканд, Бухара, Коканд, Ургенч и Нукус.

Географические особенности

Один из древнейших регионов

СТРАНА В ЦЕНТРЕ ЦЕНТРАЛЬНОЙ АЗИИ

denize kıyısı bulunmamaktadır. Ülkenin yüzölçümü 447.400 km'dir. Güneybatısındaki Ceyhun (Amuderya) ile kuzeydoğusundaki Seyhun (Sırderya) ırmakları arasında uzanan toprakların büyük bölümünü kapsayan Özbekistan; ülkenin kuzey ve güney ucu arasında 925 km., doğu ile batı ucu arasında 1.400 km. ve toplam uzunluğu 6. 221 km.lik sınırlara sahiptir. Ülke, 1936'da kurulan Karakalpakistan Özerk Cumhuriyeti ile birlikte 13 bölgeye ayrılmıştır. Bu bölgeler: Andican, Buhara, Cizzah, Kaşkaderya, Namangan, Semerkant, Surhanderya, Sırderya, Taşkent, Fergana, Harezmi ve Nevai bölgeleridir.

Toprakları üzerinde Sirideya (Seyhun) ve Amuderya (Ceyhun) nehirleri bulunan ülke, coğrafyasının yüzde 46'sı yaylak ve bozkırlardan, yüzde 41'i çöl ve diğer arazi tiplerinden ve yüzde 3'ü orman ve koruluk ve yüzde 10'u ise tarıma elverişli kara alanlarından meydana gelir. Coğrafyanın en büyük gölü olan Aral Gölü'ne sahip ülkenin ekilebilir alanlarının yaklaşık yüzde 95'i sulanabilmektedir. Özbekistan yer altı kaynakları bakımından ise oldukça varlıklı bir konumdadır. Özellikle uranyum, doğalgaz ve altın Özbekistan ihracat kaynakları arasında ilk sırayı alır. Yine aynı şekilde Özbekistan tarım ürünleri arasında sıkça yetiştirilmekte olan pamuk ise Özbekistan ihracat ürünleri arasında ciddi bir yer kaplar.

Siyasi ve İdari Yapı

Özbekistan Cumhuriyeti, Azerbaycan, Kazakistan, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti, Kırgızistan, Türkiye ve Türkmenistan ile birlikte 7 bağımsız Türk devletinden biridir. 29 Aralık 1991 yılında yapılan seçimlerde Özbekistan Komünist Partisi Birinci Sekreteri İslam Abduganiyevič Kerimov, oyların % 86'sını alarak ülkenin ilk cumhurbaşkanı seçildi. Eski Özbekistan Komünist Partisi Eylül 1991'de adını Demokratik Halk Partisi olarak değiştirmiş ve Özbekistan Yasama Meclisi'nde (Âli Meclis) çoğunluğu elde etmiştir. Demokratik sistemi yerleştirmek için çok partili sisteme geçilmesine önem veren İslam Kerimov, alternatif partilerin

Centralной Азии, граничит на севере с Казахстаном, на северо-востоке с Кыргызстаном, на юго-востоке с Таджикистаном, на юго-западе с Туркменистаном и на юге с Афганистаном.

Республика Узбекистан расположена в междуречье Амударьи и Сырдарьи и занимает площадь 447,4 тыс. кв. км. Протяженность территории республики с запада на восток - 1400 километров, с севера на юг - 925 километров. Общая продолжительность составляет 6.221 километров. Республика не только не имеет непосредственного выхода к морским портам, но и окружена государствами, у которых также нет прямого выхода к морям и океанам. Узбекистан состоит из 12 административных областей и одной республики: Ташкентская область, Андижанская область, Бухарская область, Джизанская область, Ферганская область, Кавкандарьинская область, Хоземская область, Манганская область, Навоинская область, Сурхандарьинская область и Республика Каракалпакстан.

Жизненно важным для республики является уровень наличия водных ресурсов. Они занимают на обширных равнинных районах, примерно 46% территории Республики Узбекистан. Пустынная местность занимает примерно 41%, лесная 3% и 10% земли, пригодной для сельского хозяйства. Аральское море (Арал) — бессточное соленое озеро в Средней Азии, на территории Узбекистана и Казахстана осуществляет орошение около 95 процентов пахотных земель. Недр Узбекистана богаты различными полезными ископаемыми — нефтью, золотом, газом, углём, серой, солью, фосфоритами, строительными материалами и другими, которые экспортируются в другие страны. Узбекистан также занимает значительное место среди экспорта хлопка.

kurulması için gerekli düzenlemeleri yapmış ve Aralık 1994'te ilk çok partili demokratik seçimlerin yapılması ile meclis oluşturulmuştur. Özbekistan'ın kurucu devlet başkanı İslam Kerimov, Ocak 2000 seçimlerinde oyların % 92'sini alarak Cumhurbaşkanı seçilmiş, 8 Aralık 2001'de referandum ile görev süresi uzatılmış, 13 Aralık 2007 tarihinde yapılan seçimlerde halkın % 88,1'inin oyunu alarak 7 yıllığına seçilmiştir. İslam Kerimov'un Ağustos 2016'da vefatı üzerine Özbekistan Parlamentosu geçici olarak Başbakan Şavkat Mirziyoyev'i atamıştır.

Özbekistan Meclisi; dar bölge seçim sistemine göre siyasi partilerin katıldığı oylamalar sonucunda seçilen 120 milletvekilinden meydana gelir. Görev süresi beş yıl olan Meclis, bir sonraki Meclis oluşuncaya kadar görevine devam eder. Seçim günü 25 yaşını doldurmuş ve en az beş yıl süreyle Özbekistan'da daimi ikamet eden Özbek vatandaşları milletvekili seçilebilir. Milletvekilleri aynı senatör olamazlar.

Özbekistan Senatosu; bölgesel temsil esasına göre seçilen 100 senatörden meydana gelir. Karakalpakistan Cokarı Kengesi (Yerel Meclis), 12 vilayet ve Taşkent şehrine bağlı şehir ve ilçe meclislerine seçilen yerel meclis vekilleri tarafından yapılan ortak toplantılarda, gizli oylama ile 6'şar kişi (toplam 84) senatör olarak belirlenmektedir. 16 senatör ise Cumhurbaşkanı tarafından bilim, sanat, edebiyat, ekonomi ve diğer alanlarda önemli konuma sahip, saygın kişiler arasından atanmaktadır. Senato'da bölgesel, siyasi ve diğer esaslara dayalı gruplar oluşturulmaz. Senato'nun görev süresi 5 yıldır ve yeni Senato seçilinceye kadar göreve devam eder. Seçim günü 25 yaşını doldurmuş ve beş daimi olarak Özbek vatandaşları senatör olma hakkına sahiptir. Dokunulmazlık hakkına sahip olan Senato üyeleri, suçlanamaz, gözaltına alınmaz ve yargılanamazlar. Senato'da daimi esasa çalışacak senatör sayısı toplam üyenin ¼'ünü geçemez, daimi çalışacak senatörler bilimsel ve pedagojik faaliyetin dışında ücret karşılığı herhangi

Политическая и административная структура

Узбекистан, Азербайджан, Казахстан, Турецкая Республика Северного Кипра, Киргизия, Турция и Туркменистан являются независимыми Тюркскими государствами. На выборах, состоявшихся 29-го декабря 1991 года, первый секретарь ЦК Компартии Узбекистана, Ислам Абдуганиевич Каримов был избран первым президентом страны, собрав 86% голосов. В сентябре 1991 года бывшая Узбекская коммунистическая партия сменила свое название на Демократическую народную партию и завоевала большинство голосов на законодательном собрании Узбекистана. Ислам Каримов, придавал важное значение переходу к многопартийной системе для создания демократической системы. Он принял необходимые меры для создания альтернативных партий, а в декабре 1994 года был сформирован парламент с проведением первых многопартийных демократических выборов. Основатель демократического государства Ислам Каримов получил 92% голосов на выборах в президенты в январе 2000 года. После чего он продлил срок своего пребывания на референдуме 8 декабря 2001 года. После смерти Ислама Каримова в августе 2016 года парламент Узбекистана временно утвердил Шавката Мирзиёева на должность президента страны.

Законодательную власть осуществляет Олий Мажлис – Парламент Республики – высший государственный представительный орган. После проведенного в стране референдума 27-го января 2002 года, с 2005 года функционирует двухпалатный парламент, состоящий из Верхней палаты – Сената и нижней – Законодательной палаты Олий Мажлиса. Законодательная палата Олий Мажлиса состоит из 120 депутатов, избираемых по территориальным избирательным округам на многопартийной основе. Ее работа основана на

vs.) teşkil eder. Nüfus yoğunluğu km² başına 62 kişi olup nüfusun % 36,1'i kent merkezlerinde, % 63,9'u ise kırsal bölgelerde yaşamaktadır. Kırsal bölgelerdeki nüfusun ¾'ünü Özbekler teşkil etmektedir.

Genç bir nüfusa sahip olan Özbekistan'da nüfusun % 56'sı 25, % 34'ü 15 yaşın altındadır. Ekonomik faaliyetlerde bulunan nüfusun % 56,7'sini erkekler, % 43,3'ünü kadınlar oluşturmaktadır. Resmi rakamlara göre yaklaşık 22.900 kişinin işsiz olduğu ve işsizlik oranının % 0,1 olduğu belirtilmektedir.

Ekonomi Politikaları

Özbekistan, eski Sovyetler Birliği ülkeleri arasında 1990-1996 döneminde sanayi üretiminde reel artış sağlayan tek ülke olmuştur. Ancak Özbekistan, 1996 yılında ithal ikameci politika çerçevesinde döviz ve ithalat kontrolünü benimsemiştir. Özbek Hükümeti tarafından uygulanan bu politika IMF tarafından eleştirilmiş ve sonuç olarak 185 milyon dolarlık stand-by kredisi dondurulmuştur. Kasım 1996'da kabul edilen "Merkezleştirilmiş Döviz Meblağlarının Tüketim Malları İthalatı İçin Kullanılması Hakkında" 405 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı, "konvertibilite" ile ilgili yeni düzenlemeler getirmiştir. Döviz işlemlerini geliştirerek, merkezleştirilmiş döviz meblağlarını daha verimli şekilde kullanmak ve Özbekistan iç pazarına düşük kaliteli malların girmesini engellemek amacıyla hazırlanan yasa, daha önceki yasalarla özel ve tüzel şahıslara tanınan Sum'u dövize çevirme hakkını sağlayan düzenlemeleri iptal etmiştir.

Mayıs 1998 tarihinde Özbek Hükümeti tarafından kabul edilen "Yabancı Yatırımlar Kanunu" ile ülkeye daha fazla yatırım çekilmesi amaçlanmıştır. Bu kanuna göre yabancı sermayeli şirketlere çeşitli vergi istisnaları ve sermaye malları için gümrük vergisi muafiyeti tanınmıştır. Söz konusu Kanun, 2005 yılında revize edilmiştir.

Özbekistan ekonomisini son yıllarda etki-

Олий Мажлиса Республикаси Узбекистан, правительството, которое было одобрено президентом, вступает в должность. Министры, как правило, избираются извне собрания. Совет министров состоит из 6 заместителей, премьер-министра и 14 министров.

В Узбекистане насчитывается 12 областей, и этими областями управляют областные руководящие хакимы (судьи), назначенные главой государства. Хакимы районов каждой области, среднее число которых составляет 10-12 человек, назначаются областными хакимами. Республика Каракалпакстан является автономным районом Узбекистана и имеет свой Совет министров.

Население и рабочая сила

Узбекистан – самое густонаселенное государство в Средней Азии. В 1991 году было насчитано 20 миллионов 702 тысяч, в 2008 году 27 миллионов 555 тысяч и в 2010 году 28,5 миллионов человек. Согласно прогнозам 2016 года, численность населения составляет 31,3 миллиона человек.

По численности населения Узбекистан стоит на третьем месте среди стран СНГ, уступая лишь России и Украине. Около 80% современного населения Узбекистана - узбеки, свыше 10% – представители других народов Средней Азии (4,9% – таджики, 2,2% – казахи, 2,2% – каракалпаки, 1% – киргизы, а также туркмены и другие.). Одним из крупнейших этнических меньшинств остаются русские и другие славянские народы (10%).

Что касается численности населения, среди стран СНГ, Россия и Украина занимают третье место. В стране насчитывается 100 национальностей. 80% населения составляют узбеки, 3,8% - россияне, 4,9% - таджики, 3,6% - казахи, 2,2% - каракалпаки и остальные народы (татары, кыргызы, туркмены, украинцы,

СТРАНА В ЦЕНТРЕ ЦЕНТРАЛЬНОЙ АЗИИ

leyen en önemli olay, 2009 krizidir. Krizden diğer ülkelere nazaran Özbekistan daha az etkilenmiştir. Dışa kapalı merkezîyetçi bir ekonomiye sahip olması özelliği nedeniyle dünyadaki değişimlerden daha geç ve dolaylı etkilenmektedir.

Tarım ve Hayvancılık

Özbekistan'da tarım önemli bir sektör olup, başta pamuk, buğday ekimi ve hayvancılık yapılmakta, meyve ve sebze üretiminin yanında ipekçilikle de uğraşmaktadır. Tarımsal üretimin % 59'u bitkisel üretimden, % 41'i ise hayvancılıktan oluşmaktadır. Tarım sektöründe temel ürün pamuk olup, toplam tarımsal üretimin yaklaşık yüzde 40'ını teşkil etmektedir. Su kaynaklarının azlığı, teknoloji ve sermaye yetersizliği, ekolojik sorunlar üretimi olumsuz etkilemektedir. Bununla birlikte geçmiş yıllardaki Sovyet tarım politikasından edinilen tecrübeler ve ülkenin sahip olduğu uygun iklim koşulları nedeniyle pamuk üretiminde oldukça uzmanlaşma sağlanmıştır.

Uluslararası Pamuk İstişare Komitesi (ICAC) ve ABD Tarım Bakanlığı verilerine göre, Çin, Hindistan, ABD, Pakistan ve Brezilya'dan sonra dünyadaki altıncı büyük pamuk üreticisi olarak 1.2 milyon ton üretim gerçekleştiren Özbekistan, 2009/2010 sezonunda 1.02 milyon ton üretimle altıncı sırayı korumuş, 2011/12 sezonunda 1.2 milyon ton, 2012/2013 sezonunda da 1.1 milyon ton üretim gerçekleştirilmiştir. Aynı kaynaklara göre, 2007/08 sezonunda 8.3 milyon tonu bulan dünya pamuk ihracatında ABD ve Hindistan'dan sonra, 0.9 milyon tonluk ihracat ile Özbekistan üçüncü büyük pamuk ihracatçısı ülke konumunda iken, 2008/09 sezonunda ise 6.3 milyon tonluk toplam ihracatın 0.6 milyon tonluk kısmını gerçekleştirerek ikinci sıraya yerleşmiştir. 2010/11 sezonunda da 0.8 milyon tonluk pamuk ihracatı gerçekleşmiştir. 2011/2012 sezonunda 0.9 milyon tonluk, 2012/2013 sezonunda 0,6 milyon tonluk, 2013/2014 sezonunda 0,5 milyon tonluk, 2014/2015 sezonunda da yaklaşık 0,6 milyon tonluk ihracat gerçekleşmiştir.

азербайджанцы, армяне, белорусы, еврейи, немцы, корейцы и т.д.). Плотность населения составляет 62 человека на км2. В городских центрах проживает 36,1% населения, в сельской местности 63,9%. Узбеки составляют ¼ населения сельской местности.

Молодежь в Узбекистане по численности составляет самую значительную часть общества. 56% составляют люди 25 лет и 34% - 15 лет. Мужчины составляют 56,7% в экономической деятельности населения, 43,3% составляют женщины. По официальным данным, около 22 900 человек являются безработными, и уровень безработицы составляет 0,1%.

Экономическая политика

Узбекистан был единственной страной среди стран бывшего Советского Союза, которая увеличила промышленное производство в 1990-1996-ых годах. Однако в 1996-ом году Узбекистан принял контроль за валютой и импортом в рамках политики импортозамещения. Реализуемая правительством такого рода политика была подвергнута критике со стороны МВФ и в результате резервный кредит в размере 185000000 \$ был заморожен. Принятый в ноябре 1996-ом года, согласно решению Совета министров закон № 405 « О использовании централизованной иностранной валюты в импорте потребительских товаров», дал возможность привести «конвертируемость» к новому этапу в экономике страны. Данный закон поспособствовал развитию валютных операций, эффективному использованию иностранной валюты в сфере обмена и предотвращению потоков товаров низкого качества во внутренний рынок. Также было отменено постановление о переводе национальной валюты в иностранную, данную ранее исключительно частным и юридическим лицам.

Sanayi

Ülkede sanayi kuruluşlarının geçmiş yıllarda planlanması yapılırken, Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliğinin genel ekonomik durumu ve potansiyeli dikkate alınarak yatırımlar gerçekleştirilmiştir. Bu itibarla SSCB'nin dağılmasından sonra gerek hammadde, gerek finansman ve pazarlama yetersizliği nedeniyle önemli miktarda sanayi tesisi atıl vaziyette kalmış veya düşük kapasite ile çalışmaktadır. Bu tesislerin faaliyete geçirilmesi veya daha verimli hâle getirilmesi için özelleştirme ve yabancı yatırımcı arama çabaları sürdürülmektedir.

Devlet İstatistik Komitesi verilerine göre, 2015 yılında 35.040 milyon dolar (91.705,3 Milyar sum) değerinde sanayi üretimi gerçekleştirilmiştir. Bu rakam, bir önceki yıla göre % 8'lik bir artış ifade etmektedir.

Ulaştırma ve İletişim

Özbekistan'da yurtiçi ve yurtdışı yük taşımacılığı genellikle karayolu vasıtası ile yapılmaktadır. 2015 yılı içerisinde bir önceki yıla nazaran % 5.1'lik artışla 1.534,0 milyon ton yük taşımacılığı yapılmıştır. Bunun 1.398,5 milyon tonu karayolu, 67,7 milyon tonu demiryolları, 67,8 milyon tonu boru hattı, geri kalan kısmı da havayolları ile gerçekleştirilmiştir. Yaklaşık 100.000 firmaya taşımacılık yapma lisansı verilmiştir. Özbekistan'da 2015 yılında toplam 20,2 milyon kişi demiryolu, 2.2 milyon kişinin de havayolu ile seyahat ettiği istatistiklere yansımaktadır. 1993 yılında başlatılan Avrupa- Kafkasya-Asya Ulaştırma Koridoru Programının (TRACECA) hâlen ülkemiz ve Özbekistan'ın yanı sıra, Azerbaycan, Bulgaristan, Ermenistan, Gürcistan, Kazakistan, Kırgızistan, Moldova, Romanya, Tacikistan, Türkmenistan ve Ukrayna olmak üzere 13 üyesi bulunmaktadır. Özbekistan, Programa aktif şekilde katılmaktadır. Öte yandan, Özbekistan'da DHL, FedEx, UPS, Aramex, ASE Express gibi uluslararası kargo şirketleri, iletişim sektöründe UMS, Beeline, Ucell, Uzmobil gibi mobil operatörler faaliyet göstermektedir.

Zakon об «иностранных инвестициях», принятый правительством Узбекистана в мае 1998-го года, был направлен на привлечение большого объема инвестиций. Согласно этому закону, компании с иностранным капиталом на определенные товары, освобождаются от различных налоговых льгот и таможенных пошлин. Закон был пересмотрен в 2005-ом году.

Самым важным событием, влияющим на экономику Узбекистана за последний период, является Мировой кризис 2009-го года. Узбекистан понёс значительно меньше потерь, чем другие страны, из-за особенности закрытой экономики ко внешнему миру.

Сельское хозяйство и животноводство

Сельское хозяйство является важным сектором в Узбекистане. В стране развито животноводство, выращивание фруктов, овощей, пшеницы, хлопка. По последним данным, 59% сельскохозяйственного производства состоит из растениеводства и 41% животноводства. Хлопок является основным продуктом сельскохозяйственного сектора и составляет около 40% от общего объема сельскохозяйственного производства. Отсутствие водных ресурсов, экологические проблемы, отсутствие технологий и капитала негативно влияли на производство. Однако из-за опыта советской сельскохозяйственной политики в прошлом и благоприятных климатических условий страны была достигнута специализация в производстве хлопка.

По данным Международного Консультативного Комитета по Хлопку (МКАС) и Министерства сельского хозяйства США, Узбекистан выпустил 1,2 миллиона тонн в качестве шестого по величине производителя хлопка в мире после Индии, США, Пакистана и Бразилии. В 2011-2012 году страна выпустила 1,2 миллиона тонн, в 2012-2013 году 1,1

İnşaat

İnşaat, sanayi sektörünün ikinci en büyük alt sektörüdür. Sanayi üretimindeki payı % 30, GS-YiH'daki payı % 8'dir. Yol yapım çalışmaları inşaat sektörü içinde önemli bir yere sahiptir. Gana'da özellikle son yıllarda mevcut yollar tamir edilmekte, yeni yollar da inşa edilmektedir. Söz konusu inşaat faaliyetlerinde hem yabancı hem de yerel firmalar iş yapmaktadır. Yabancı şirketler, gerekli makineler ve uzmanlığa sahip oldukları için genellikle otoyollar gibi büyük inşaat işlerini üstlenirken, yerel firmalar tali yollar gibi daha küçük çaplı inşaat işlerini üstlenmektedir. İnşaat sektöründeki büyüme finansman teminine ve hükümetin taahhütleri verme hızına bağlı olarak gelişmektedir. Son yıllarda özel sektör için konut sektöründe büyük yatırım imkanları göze çarpmaktadır.

Madencilik

Özbekistan'ın enerji ve doğal zenginlik kaynaklarının başında doğal gaz, petrol ve kömür gelmektedir. Ulusal ve uluslararası raporlara göre, Özbekistan'ın potansiyel petrol rezervi 100 milyon ton, doğal gaz rezervi 1.8 trilyon m³, kömür rezervi 5.7 milyar ton ve uranyum rezervi ise 185 bin ton olduğu tahmin edilmektedir.

Özbekistan'da üç büyük kömür yatağı vardır. Bunlar, Taşkent vilayetindeki Angren ve Surhenderya'daki Şargun ile Baysun yataklarıdır. Bunların içinde en çok kömür çıkarılan Angren'deki maden yataklarıdır. Özbekistan'ın yıllık kömür üretimi, yaklaşık 4 milyon tonu geçmektedir. 2015 yılında 4.4 milyon ton üretim gerçekleşmiştir. Kömürden daha iyi verim elde etmek için onun gaz ve sıvı yakıt hâline getirilmesi önemli bir sorunu teşkil etmektedir. Buna bağlı olarak Angren kömür ocağında yeraltı gaz işleme istasyonu kurulmuştur. İstasyonda, yılda 60 milyar m³'e varan gaz üretimi yapılmaktadır. Petrol, Kaşkaderya, Surhenderya ve Fergana vilayetlerinde çıkarılmaktadır. Ülkede toplam üç adet Petrol Rafinerisi faaliyette bulunmaktadır.

миллиона, а в 2014-2015 годах было выпущено около 0,6 миллион тонн экспортируемого хлопка.

Промышленность

В прошлом, при планировании промышленных предприятий в стране, инвестиции осуществлялись с учетом общей экономической ситуации и потенциала Союза Советских Социалистических Республик. В результате, после распада СССР, значительное количество промышленных предприятий столкнулось с острой нехваткой сырья, финансирования и маркетинга. В связи с этим, стали предприниматься попытки приватизации и поиска иностранных инвесторов, для того чтобы эти объекты были более эффективно введены в действие.

По данным Государственного комитета по статистике, в 2015 году было реализовано промышленное производство на 35,040 млн. Долларов (91,705,3 млрд. Сум - национальной валюты Узбекистана). Эта цифра увеличилась на 8% по сравнению с предыдущим годом.

Транспорт и связь

В Узбекистане внутренние и международные грузовые перевозки обычно осуществляются автомобильным транспортом. В 2015 году было перевезено 1534,0 млн. тонн грузов с приростом на 5,1% по сравнению с предыдущим годом. Из них 1 398,5 млн. тонн было перевезено автомобильным транспортом, 67,7 млн. тонн по железной дороге, 67,8 млн. тонн по трубопроводу, а остальные - по воздушным путям. Приблизительно 100.000 компаний получили лицензию на осуществление транспортировки. В Узбекистане, в 2015 году в общей сложности 20,2 миллиона человек путешествовали посредством железных дорог и 2,2 миллиона человек пользовались

СТРАНА В ЦЕНТРЕ ЦЕНТРАЛЬНОЙ АЗИИ

Özbek Turizm Millî Kurumu verilerine göre, 2015 yılı itibariyle, ülke genelinde 477'den fazla otelin hizmet verdiği, seyahat acentesi sayısının 559'a ulaştığı, ülkeyi ziyaret eden yabancı turist sayısının 2 milyonu geçtiği belirtilmektedir.

Ülkenin uluslararası temaslarının artmasına paralel olarak turizm sektöründeki yatırımlar önem kazanmaktadır. Zengin tarihi ve doğal güzellikleri olan Özbekistan'da yeterli otel ve tesis bulunmamakta, Taşkent dışında özellikle kaliteli konaklama yeri sıkıntısı yaşanmaktadır. Sektör devlet teşebbüsü olan Uzbektourism'in tekelindedir. Ülkede 477 adet otel ve kamp bulunmaktadır. Özbek Hükümeti ülkenin turizm potansiyelini dikkate alarak, bu sektörü öncelikli kalkınma alanı olarak benimsemiştir. Turizm sektöründe temel altyapının oluşturulması için yaklaşık 500 milyon dolarlık finansal kaynağa ihtiyaç olduğu belirtilmektedir. Turizm yatırım bankası olan Uzsayohatinvestbank bu sektörün ihtiyaç duyduğu yatırımların çekilmesi amacıyla kurulmuştur. Özbekistan'da her sene ilkbahar ve sonbahar aylarında Uluslararası Turizm Fuarı gerçekleştirilmektedir.

Özellikle 2006 yılından itibaren daha fazla sayıda turist çekmeyi hedefleyen Özbekistan hükümeti otel yapımı ve restorasyon çalışmalarını giderek artırmıştır. Nitekim, 2006 yılına nazaran 2007 yılında turizm gelirleri % 22,3 artışla 23.4 milyar Sum'a (18.5 milyon \$), otelcilik gelirleri de % 33,5 artışla 45.1 milyar Sum'a (35.7 milyon \$) ulaşmıştır. Özbekistan turizm sektörü 2012 yılında 124 milyon dolar, 2013 yılında 146,4 milyon dolar, 2014 yılında ise 162 milyon dolarlık gelire ulaşmıştır. Büyük potansiyele karşın Özbekistan'a beklenen sayıda turist gelmemesinin başlıca nedenleri arasında, vize uygulamaları, uçuş sayısının yetersiz olması ve ulaşım maliyetlerinin diğer ülkelere nispetle yüksek olması ve seyahat imkanlarının yeterli düzeyde olmayışı sayılabilir.

Özbekistan'da Üniversite Eğitimi

Özbekistan'da üniversite eğitim ülkenin ge-

servisleri tarafından sağlanmaktadır. Turizm hizmetleri, özellikle uluslararası ulaşım hizmetleri, otel ve restoran hizmetleri, turizm acenteleri tarafından gerçekleştirilmektedir. Turizm hizmetleri, özellikle uluslararası ulaşım hizmetleri, otel ve restoran hizmetleri, turizm acenteleri tarafından gerçekleştirilmektedir. Turizm hizmetleri, özellikle uluslararası ulaşım hizmetleri, otel ve restoran hizmetleri, turizm acenteleri tarafından gerçekleştirilmektedir. Turizm hizmetleri, özellikle uluslararası ulaşım hizmetleri, otel ve restoran hizmetleri, turizm acenteleri tarafından gerçekleştirilmektedir.

услугами авиакомпаний. В рамках программы ТРАСЕКА (программа международного сотрудничества между Европейским союзом и странами-партнёрами по организации транспортного коридора «Европа — Кавказ — Азия»), которая была запущена в 1993 году, в настоящее время насчитывается 13 членов, включая Азербайджан, Болгарию, Армению, Грузию, Казахстан, Кыргызстан, Молдову, Румынию, Таджикистан, Туркменистан и Украину. Также в этой программе активно участвует и Узбекистан. Помимо этого, в Узбекистане действуют такие международные транспортные компании, как DHL, FedEx, UPS, Aramex, ASE Express и мобильные операторы, такие как UMS, Beeline, Ucell, Uzmobil в секторе связи.

Строительство

Строительство является вторым по величине сектором в промышленной экономики. Дорожно-строительные работы занимают одно из важнейших мест в стране. Их доля в промышленном производстве составляет 30%, а доля в ВВП составляет 8%. На сегодняшний день, отремонтированы существующие и строятся все новые дорожные комплексы. В этих строительных работах принимают участие как иностранные, так и местные компании. Иностранные компании владеют необходимым опытом и соответствующей техникой, что позволяет им осуществлять крупные строительные работы, в то время как местные фирмы возглавляют более меньшие проекты. Рост в строительном секторе развивается в соответствии с предоставлением финансирования со стороны правительства. В последние годы частного сектора выделяются большие инвестиционные возможности в жилищное строительство.

çiş periyodundan sonra canlanma göstermiştir. Özbekistan'da Yüksek ve Uzman Orta Öğrenim Bakanlığı yüksek öğretim sistemi ve onun yapılandırmasından sorumludur. Özbekistan'da 2'si akademi (üst düzey araştırma ve eğitim kurumu) olmak üzere 16 üniversite ve 44 enstitü bulunmaktadır. Bugün bu eğitim kurumları; laboratuvarları, kütüphaneleri, veri bankaları ve yayıncılık tesisleriyle Özbekistan'da eğitimi kalitesini artırmaktadır.

"Özbekistan Bilimler Akademisi" Özbekistan'ın üniversite eğitimi ve bilimsel araştırmalar alanında öncü kurumudur. Sadece lisansüstü çalışmalar Akademi dahilinde yapılmaktadır. Üniversiteler, enstitüler, araştırma ve eğitim kurumlarıdır. Üniversiteler disiplinler arası çeşitli kabiliyetteki profesör ve öğretmenlerin yanında öğretim elemanı ve araştırmacı hazırlanmasından sorumlu eğitim kurumlarıdır.

Özbekistan'da farklı Bakanlıklara bağlı yükseköğretim ve üniversite kurumları vardır. Yükseköğretim Bakanlığı, öğrencilere ekonomi, mühendislik, finans, dil, mimari, kimya ve teknoloji gibi çeşitli programlarda eğitim veren 32 üniversite ve enstitüden sorumludur. Kamu Eğitim Bakanlığı, ilköğretim ortaöğretim ve yükseköğretimde öğretmen eğitimi için altı enstitüden sorumludur. Sağlık Bakanlığı, tıp eğitimi veren yedi enstitüyü yönetir. Tarım Bakanlığı eğitim tarımda öğrenciler, tarımsal mekanizasyon, sulama sistemleri ve ekonomi disiplinleriyle alakalı dört enstitüyü yönetir. Adalet Bakanlığı Taşkent'teki hukuk fakültesini yönetir. Kültür Bakanlığı, tümü Taşkent'te bulunan sanat, müzik, tiyatro ve sinemanın alanında çalışmalar yürüten üç enstitüyü yönetir. Bunlara ek olarak, Özbek Devlet Enstitüsünün Beden Eğitimi, Taşkent Demiryolu Mühendisleri Enstitüsü, Sivil Havacılık Enstitüsü ve Dünya Ekonomi ve Diplomasi Üniversitesi mevcuttur. Dünya Ekonomi ve Diplomasi Üniversi-

Горная промышленность

Основным источником энергии и природных ресурсов Узбекистана являются природный газ, нефть и уголь. Согласно национальным и международным отчетам, потенциальные запасы нефти Узбекистана оцениваются в 100 миллионов тонн, запасы природного газа - 1,8 трлн. м³, запасы угля - 5,7 миллиарда тонн, а запасы урана - 185 тысяч тонн.

Добыча угля в Узбекистане ведется на трех больших месторождениях: Ангренском бурогольном месторождении, также в Шаргуньском и Байсунском месторождениях каменного угля. Ежегодная добыча угля превышает 4 млн тонн. В 2015 году объем добычи составил 4,4 млн. Тонн.

Трудной задачей является превращение угля в газовое и жидкое топливо для получения более эффективного продукта. Таким образом, на угольной шахте Ангрэн была создана подземная газоперерабатывающая станция. Станция производит до 60 миллиардов кубометров газа в год. Нефть добывается преимущественно в Ферганской долине и Бухарской области. Нефтяные месторождения разведаны в Каракалпакстане и 6 областях: Кашкадарьинской, Бухарской, Сурхандарьинской, Наманганской, Андижанской и Ферганской. В стране функционируют три нефтеперерабатывающих завода.

По данным Национального агентства Узбекистана по туризму, было выявлено, что с 2015 года в стране работают свыше 477 гостиниц, количество туристических агентств достигло 559, а количество иностранных туристов, посещающих страну, превысило 2 миллиона.

tesi Cumhurbaşkanı himayesindedir ve öğrencilere gazetecilik, dünya diplomasisi ve ekonomisi alanlarında eğitim verir.

Özbekistan'da üniversite eğitimi veren kurumları Batı'daki derecelendirme sistemini benimseyerek üniversite lisans eğitimini 4 yıla sınırlamıştır. Bazı kaynaklara göre, lisans dört yıl ve yüksek lisans dereceleri iki yıl ile sınırlıdır. Bununla birlikte Dünya Ekonomi ve Diplomasi Üniversitesi ve tıp fakültelerinde eğitim süresi 5 ila 6 yıla kadar uzayabilmektedir.

Özbekistan, tüm üniversiteler ve enstitüler kamuya aittir. Özel bir kuruma ait üniversite henüz mevcut değildir. Üniversiteye kabul edilmek için, bir birey ortaokul ve lise dengi bir okuldan mezun olmak durumdadır.

Özbekistan'da üniversiteler ve enstitüler geleneksel olarak fakültelerden oluşmaktadır. Fakülteler uzmanlık ana alanlarını yansıtan yapısal birimleridir. Haftalık 30 ila 36 saat ders verilen üniversite fakültelerinde kurs sonunda ve sömestre sonunda sınavlar yapılmaktadır. En fazla 5 ders alınan bir sömestrde 5 dersten 2'si notla değerlendirilir, kalan 3'ü sadece başarılı ve başarısız şeklinde bir değerlendirmeye sahiptir.

Параллельно с улучшением международных отношений, инвестиции в туристический сектор страны приобретают все большее значение. Узбекистан, с его богатыми историческими и природными красотами, страдает от нехватки комфортабельных отелей. Этот сектор является монополией государственного предприятия «Узбектуризм».

Сегодня в стране насчитывается 477 гостиниц и туристических лагерей. Правительство Узбекистана поставило задачу развития данного сектора под особый контроль. В то же время необходимо учитывать то, что для создания базовой инфраструктуры в секторе туризма необходимы финансовые ресурсы в размере 500 миллионов долларов. Таким образом, был создан «Uzsayohatinvestbank» - инвестиционный банк для привлечения инвестиций, необходимых этому сектору. Для поддержания туризма в стране каждой весной и осенью проводится Международная туристическая ярмарка.

В частности, правительство Узбекистана, которое стремится привлечь большее количество туристов с 2006 года, постепенно увеличило свои усилия по строительству и восстановлению отелей. На самом деле, по сравнению с 2006 годом, доходы от туризма увеличились на 22,3% (18,5 млн. Долл. США), а доходы от отельного бизнеса увеличились на 33,5% (35,7 млн. Долл. США). В 2012 году туристический сектор Узбекистана достиг 124 миллионов долларов, в 2013 году 146,4 миллиона долларов, в 2014 году 162 миллиона долларов. Несмотря на огромный потенциал туристического сектора, основными причинами отсутствия ожидаемого количества туристов в Узбекистане являются заявки на получение визы, недостаточное количество рейсов и высокие транспортные

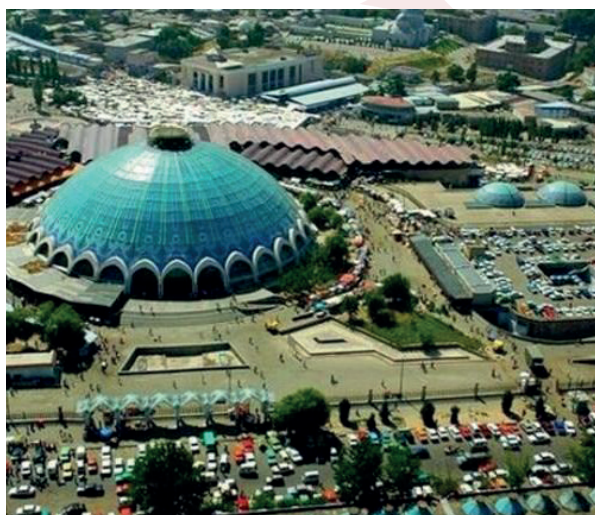
расходы по сравнению с другими странами, а также отсутствие необходимых средств для поездки.

Образование в Узбекистане

В Узбекистане университетское образование возродилось после переходного периода в стране. Министерство Высшего и Среднего Специального Образования Республики Узбекистан отвечает за деятельность и систему высшего образования. В стране насчитывается 16 университетов и 44 института, 2 из которых являются академиями (высокоуровневые научно-образовательные учреждения). Благодаря хорошо оснащённым лабораториям, библиотекам, базам данных и издательским учреждениям уровень образования в Узбекистане заметно улучшился.

Академия Наук Республики Узбекистан - является ведущим учреждением в области университетского образования и научных исследований. В Академии проводится только такое научное направление как аспирантура. Университеты и учебные заведения включают в себя профессоров и преподавателей с широким спектром междисциплинарных навыков.

В Узбекистане существуют университеты, связанные с различными министерствами. Министерство Высшего Образования отвечает за 32 университета и института, а также предоставляет образование в различных сферах таких как экономика, инженерное дело, финансы, язык, архитектура, химия и технологии. Министерство Народного Образования отвечает за шесть институтов на начальном и среднем образовании в педагогической области. Министерство Здравоохранения управляет семью институтами, которые обеспечивают медицинское образование. Министерство Сельского Хозяйства отвечает за четыре института, связанных с сельскохозяйственной дисциплиной,

механизацией сельского хозяйства, ирригационными системами и экономикой. Министерство Юстиции обучает юридическую школу в Ташкенте. Министерство культуры управляет тремя институтами в Ташкенте, которые проводят исследования в области искусства, музыки, театра и кино. Кроме того, имеются Министерство Физической Культуры и Спорта, Ташкентский Институт Инженеров Железных Дорог, Институт Гражданской Авиации, Университет Экономики и Дипломатии которые под эгидой Президента подготавливают студентов в области журналистики, мировой дипломатии и экономики.

В Узбекистане университетские учебные заведения приняли западную рейтинговую систему и ограничили университетское образование до четырех лет. Согласно некоторым источникам, степень бакалавра ограничена четырьмя годами, а степень магистра длиться до двух лет. Тем не менее, продолжительность обучения в Университете Экономики и Дипломатии и медицинских факультетах может достигать 5-6 лет.

Все университеты и институты Республики Узбекистан, принадлежат государству. На сегодняшний день в стране не существует частных университетов. Чтобы иметь возможность поступить в высшее учебное заведение необходимо окончить среднюю школу и лицей.

В Узбекистане университеты и институты традиционно состоят из факультетов. Факультеты - это структурные подразделения, которые отражают основные области знаний. Экзамены на университетских факультетах, проводятся в конце семестра по окончании курса, которые длятся 30 до 36 часов в неделю. Один семестр включает в себя максимум 5 курсов. 2 из 5 курсов оцениваются от 2 до 5 баллов. Оставшиеся 3 курса оцениваются как «успешно» или «неуспешно».

**ÖZBEKİSTAN: TASAVVUF TURİZMİNİN MERKEZİ
PROF. DR. ORHAN KAVUNCU**

**УЗБЕКИСТАН ЦЕНТР РЕЛИГИОЗНОГО ТУРИЗМА
ПРОФ. ДР. ОРХАН КАВУНДЖУ**

**PROF. DR. ORHAN KAVUNCU
ПРОФ. ДР. ОРХАН КАВУНДЖУ**

Hazar Denizinin doğusunda kalan yaklaşık 6 milyon kilometrekare topraklara İslamın girmeye başladığı M.S. 7. yüzyıldan beri “Türkistan” denir (Hayit 2000, Göksu 2013). Yani “Türkistan” ismi bölgeye İslamın bir hediyesidir.

Türkistan coğrafyasının hemen ortasında yer alan bugünkü Özbekistan ve hemen etrafı, Türkler Müslüman olmaya başladıktan hemen sonra büyük İslam âlimleri ve mutasavvıfları yetiştirmiş bir bölgedir. İlk İslam ordularının bölgeye girdiği 7. Asır ortalarından itibaren İslam dini ile ilgili ilmi faaliyetlerin merkezi Buhara şehri olmuştur. Buhara’daki bu büyük İslam mirasından dolayı, eski kaynaklarda Buhara şehri, “Buhara-yı Şerif” olarak geçmektedir. Mekke ve Medine’den sonra Buhara Münevvere ve Buhara-yı Şerif... Suudi Arabistan’da yerleşmiş olan Türkistanlılara da, etnik

Zemlya, na kotoruyu prišel İslam eştë v sedьmome pokolenii, što k vostoку ot Kaspijskogo morya, prostirayushayasya na otryzke v 6 millionov kvadratnykh kilometrov, stala nazывatsya Turkestanom. Samo nazvaniye «Turkestan» bylo darovano samoy religiyey İslam. Raspolozhennyi pryamо v serdtsе Turkeстана - Uzbeкistan, byl kogda-to tsentrom velikiyh uchénykh sufizma i İslama, kuda sходились nedavno prinyavshie İslam Tьurki. S teh por, kak pervyye İslamskiye voyzskа vstupili na etyu zemlyu, Tsentrom nauchnoy deyatelnosti, svyazannoy s İslamom, stal gorod Buhara. Iz-za velikogo İslamskogo naslediya etot gorod v drevniye vremena nazывalsya «Buhara-I-Sharif», što oznachayet «Blagorodnaya ili Svyashchennaya Buhara». V te vremena na Vostoke, gorod Buhara imel titul «blagorodnyy», narяду so svyashchennoy Mekkoй i Medinoй. Poselivshiesya v Saudovskoy Aravii Turkestanцы, a imenno uzbeкi, uйgury, kazaxи, tatary i t.d., nezavisimо ot etnicheskoy gruppy nazывались со storony arabov «Buharintsamy».

Buhara – poistine yavlyalsya tsentrom musulьmanskoй uchenosti i duhovnosti. V to zhe vremya, İslamskiye stareyshiny propovedovali svoё uchenye i religiyu takzhe i vo mnogiyh drugiyh naselennykh punkтах, takiyh kak Samarkand, Uley, Yeze (segodnyashniy gorod Turkeстана), Kashgar i Talas v geografii Ulug Turkeстана. İstoricheskiy gorod Uley nayditsya v granitsakh sovremennoy provintsiy Horozm, kotoryy yavlyetsya odnim iz samykh drevniykh İstoriko-kulьturnykh oblastey Sredney Azii.

kökeninin Özbek, Uygur, Kazak, Tatar olduğuna bakılmaksızın Arapça "Buhariler" tabir edilmektedir.

Buhara gerçekten önemli bir merkez olmakla beraber, İslâm büyükleri Uluğ Türkistan coğrafyasında Semerkant, Hive, Yese (bugünkü Türkistan şehri), Kaşgar, Talas gibi birçok yerleşim yerinde faaliyet göstermiştir. Tarihi Hive kenti bugünkü Harezm vilayetinin sınırları içinde olup, her adımı tarih, maneviyat ve kültür kokan enfes bir yerleşim yeridir.

Özbekistan ve civarında iki önemli tasavvuf kolu temayüz etmiştir: Yeseviyye ve Nakşibendiyye. Bu iki tarikatın bir çok temsilcisinin türbeleri Özbekistan'dadır. Ayrıca Semerkant'ta Şah-ı Zinde olarak bilinen yerde peygamberimizin amca oğlu Kusam bin Abbas (r.a.) ve isimleri bilinen bilinmeyen bir çok maneviyat büyüğünün kabirleri vardır. Öyle ümit ediyorum ki yazıyı okuyanlar "Özbekistan: Tasavvuf Turizminin Merkezi" başlığına hak vereceklerdir.

Arslan Baba, Yesevi Baba ve Zengi Ata

Arslan Baba, Hoca Ahmet Yesevi Hazretleri'nin ilk mürididir. Hakkında çok az bilgi vardır; onların da çoğu menkıbevidir. Namık Kemal Zeybek'ten dinlediğim bir menkıbeye göre, Emir Timur, Çin seferine çıkarken rüyasına giren Yesevi Baba'nın türbesinin görkemine yakışır şekilde yeniden inşasını emreder. Fakat türbe bir türlü duvar tutmaz; birkaç sıra dizilen kerpiçler gece yıkılmaktadır. Şedid bir hükümdar olan Emir Timur çok kızar. Hışmından korkan ustalar görev almaya cesaret edemez, her biri bir tarafa gizlenir. Nihayet cesur birisi gelir ve Emir Timur'a;

"Ben istiareye yatacağım, belki duvarın niye tutmadığı malum olur. Ona göre de bir karar veririm" der.

Üç günün sonunda, "Yesevi Baba rüyamda dedi ki, 'benim üstadım Arslan Baba'nın türbesini imar etmeden benimkine duvar tutturamazsınız.'

В Узбекистане и на его окрестностях развивались две важные ветви суфизма: Суфизм Ходжа Ахмеда Яссави - признанного главы тюркской ветви суфизма. А также суфизм Бахауддина Накшбанди- основателя суфийского ордена Накшбандия.

Мавзолеи многих представителей этих течений находятся в Узбекистане. Также в Самарканде расположен Погребальный комплекс Шахи-Зинда, состоящий из вереницы изящных, сверкающих голубыми красками усыпальниц. Основным мавзолеем, откуда и начинается некрополь, считается могила двоюродного брата пророка Мухаммеда - Кусам ибн-Аббаса. Его называли «Шахи Зинда», что в переводе с персидского означает «Живой Царь». Он был одним из тех, кто проповедовал ислам в этом крае и позже этот комплекс стал важным местом паломничества, почитаемым в народе как святыня. Надеюсь, что читатели сойдутся со мной в том, что Узбекистан является центром суфизма.

Арыстан Баба, Ходжа Ахмед Яссави и Занги-Ата

Арыстан Баба являлся первым учителем и духовным наставником Ходжа Ахмеда Яссави. Но к сожалению, о нём очень мало данных и многие из их являются сказаниями. Сказание, которое мне некогда поведал Намик Кемаль Зейбек, заключается в следующем; во время похода Тимура (Тамерлан) на Китай, он видит сон о том, как восстанавливает гробницу Ясави – баба (Ходжа Ахмед Яссави) со всеми надлежащими почестями. Во время строительства толстые стены гробницы в несколько рядов не удерживаются и разрушаются в крошечной тьме. Храбрый воин Тимур приходит в ярость, испугавшись разъяренного правителя, слуги так и не осмеливаются выстроить мавзолей заново. Как вдруг появляется тот, кто способен взяться за это нелегкое дело. « Я усну, чтобы

ТУРИЗМ В УЗБЕКИСТАНЕ

Bana izin verin ben önce Arslan Baba'nın türbesini onarayım" der.

Timur'un izniyle Yese şehrine 70 km mesafedeki Otrar (bugünkü adı Şavuldur) şehrine gider ve Arslan Baba'nın oradaki türbesini onarır. Sonra gelir Yesevi Baba'nın türbe duvarlarını problemsiz örer.

Bu menkıbeden mülhem ben de maneviyat büyüklerini anlatmaya Arslan Baba'dan başladım.

Arslan Baba, siyahi bir insan olup, yine menkıbeye göre, Peygamber Efendimizin sahabelerindedir. Efendimiz Miraç'tan dönünce sahabeyle sohbet ederken, bir tabak hurma (onun da sidret-i müntehadan geldiği söylenir) içinden birisi yere düşer; Efendimiz buyururlar ki, bu hurmanın ileride doğacak olan Ahmet Yesevi'nin kısmeti olduğunu söyler ve hurmayı Arslan Baba'nın ağzına koyar. Arslan Baba, Yesevi'nin dünyaya geldiği yıllara kadar yaşar ki bu 500 seneden çok demektir. Ahmet Yesevi 7 yaşına geldiği zaman hurmayı ona veren Arslan Baba, çocuğa kendisinin öleceğini ve cenaze namazını onun kıldırmasını söyler. Yesevi Baba

Hikmetleri'nde bu olayı şöyle anlatır (Bice, 2009'dan; şiirin Türkiye Türkçesine aktarımında değişiklikler yapılmıştır):

Yedi yaşında Arslan Baba Türkistana geldi
Başımı koyup ağladım, hâlîm görüp güldü
Binbir zikrini öğretip güler yüz gösterdi
Arslan Babam sözlerini işitiniz teberrük!

*Kelam kıldım hurmadan, bana vahşet kıldılar
Ey edepsiz çocuk deyip asayla kovdular
Vahşetinden korkmadım bana bakıp kaldılar
Arslan Babam sözlerini işitiniz teberrük!*

Ağzını aç ey çocuk emaneti vereyim
Öz tadını yutmadım, aç ağzını koyayım
Hak Resulün emrine ümmet olsam uyayım

увидеть вещий сон. Быть может тогда я пойму почему разрушаются стены гробницы » сказал храбрец. На третий день, он явился к правителю и сказал, « Во сне ко мне явился Ясави – баба (Ходжа Ахмедом Яссави,) и сказал , « До тех пор пока вы не выстроите гробницу моего учителя Арыстан Баба, стены моего мавзолея будут рушиться». «Так позвольте мне сначала выстроить гробницу Арслана – баба», - сказал посланник сна. Вскоре, он получает одобрение от Тимура и направляется в город Шымкент за 70 км. где восстанавливает гробницы его святейшества Арыстан Баба, а затем и его ученика.

Я начал эту историю именно с Арыстан Баба, чтобы передать читателям всю духовную мощь и единство древнейшей Тюркской цивилизации. По преданию, Арыстан Баба был сподвижником Пророка Мухаммеда. Легенда гласит, что однажды во время совместной трапезы, на которой присутствовал Арыстан Баба, Пророк вручил ему косточку хурмы, велел передать ее достойному преемнику Учения по имени Ахмед, и ради выполнения этой миссии одарил Арыстан Баба необычайным долголетием.

Арыстан Баба жил примерно до 500 лет. Когда его преемнику Ахмеду исполнилось 7 лет, Арыстан Баба поведал ему весть о скорой кончине и перед смертью завещал совершить похоронную молитву. Это событие было описано в духовном стихотворном сборнике "Диван-и Хикмет", написанном на тюркском языке Ходжа Ахмедом Яссави:

В семь лет я приветствовал святого Арыстан Баба
Соблюдая заветы Хак Мустафы,
Я исполнил тысяча один Зикр со рвением.
Так победив плоть, попал на заветное место.
Передав мне заветную хурму, погладил по голове.
Пришел его черед, и он отправился в Мир

ТУРИЗМ В УЗБЕКИСТАНЕ

Arslan Babam sözlerini işitiniz teberrük!

*Ağzım açtım, koyduğu hurma etti beni mest
İki alemde geçip vallah oldum Hak-perest
Hoca molla toplandı elim tutup dedi: dost!
Arslan Babam sözlerini işitiniz teberrük!*

Babam dedi ey oğlum zorluk vermedin bana
Beşyüz yıldır damakta saklamıştım ben sana
“Özünü siz aldınız kabuğunu verdiniz bana”
Arslan Babam sözlerini işitiniz teberrük!

*Babam dedi: “ey yavrum karşımda dur öleyim
Namazımı kılıp göm canı feda edeyim
Yardım etse Mustafa İliyin’e gireyim
Arslan Babam sözlerini işitiniz teberrük!*

Ağlayıp dedim “baba genç çocuğum bilemem
Kabrinizi kazsalar ben götürüp koyamam
Hak Mustafa sünnetin, ben çocuğum bilemem
Arslan Babam sözlerini işitiniz teberrük!

*Babam dedi: ey yavrum melekler toplanacak
Cebrail imam olup diğerleri uyacak
Mikail’le İsrâfil tutup kabre koyacak
Arslan babam sözlerini işitiniz teberrük!*

Hoca Ahmet Yesevi Hazretleri’nin yaşadığı yıllar büyük ihtimalle M.S. 1093-1166 arasındadır. Hoca Ahmet Yesevi, Buhara’dan Yese (Bugün Kazakistan sınırları içinde bulunan Türkistan şehri) şehrine döndükten sonra, Türkçe sohbetleri ve Türkçe yazdığı “Hikmetler” adı verilen şiirleriyle göçebe Türk topluluklarına İslamiyet anlatmıştır. Böylece, zaten büyük oranda Müslüman olmuş Türk topluluklarının İslamiyeti daha iyi anlayıp benimsemelerini sağlamış ve henüz Müslüman olmamış Türklerin Müslüman olmasında etkili olmuştur. Diğer taraftan Müslüman Türklerin o zamana kadar fethettiği ve fetihlerinin devam edeceği Anadolu ve Ortadoğu, Balkanlar, Afganistan ve Hindistan gibi coğrafyalara dervişlerini göndererek Din-i Mübin’in yayılmasına çok ciddi katkıda bulunmuştur.

Menkıbeye göre, Peygamber Efendimizin

иной,

Простившись, покинул все земное.
Получив его знания, стал просветленным.
Читая “Инна Фатиха”, я осознал ее,
Лучи познания освятили меня.

Избивая меня, мулла сказал: “Молчи!”
Обливаясь слезами, я стоял беспомощно.
Эй, невежественный, стань личностью —
услышал свыше.

После этого я пересек пустыню и полюбил
Всевышнего.

Наступил день, и я поймал лукавого,
Вдохновившись, оседлал его, задавил изо всех
сил.

Исполнив Зикр, я стал диуаной.
Кроме Хак-а никого не признавал,
Летел как бабочка, ищущая свет,
А теперь, прокричав впустую, я сник.
Ни родословной, ни происхождения не
помню,

Лишь имя Аллаха твержу всегда.
Стал близок к чистоте и справедливости.

И теперь я понял мотивы дурных дел.
Если он не суннит и неверный, то пропадет.
От черствых и злоязыких Аллаха
отворачивается.

От имени Аллаха им уготован Ад.

Эти слова, услышав от дамоллы, - передаю
вам.

Приняв правила суннитов, стал правоверным,
Спустившись в подземелье один, получил
озарение.

Поклонников Всевышнего видел много и
понял:

Грешные радости и наслаждения отсек
кинжалом.

Грешные чувства сбили с пути, погубили.
Заставили важничать перед простым людом,
унижая их.

Не давали читать молитвы и заклинания,
сдружили с шайтанами.

Заставил себя отдалиться, пронзив острием
кинжала плотское.

Кул Ходжа Ахмед, в сожалениях прошел твой
век.

**Yesevi Baba'nın yeraltında yaşadığı
Çilehane'nin girişi**

**Вход в келью, где жил последние
годы Ходжа Ахмед Яссави**

vefat ettiği yaşa gelince "Altmış üçte yere girmek sünnettir" diyerek hayatının geri kalanını yeraltında "Çilehane" denilen yerde geçirmiştir. Düşünebiliyor musunuz sevgiyi? Hayatının geri kalanını yeraltında geçirecek kadar çok sevmek Peygamberi... Sonradan gelen takipçileri aynı yaşa gelince "Peygamber yaş toyu" denilen bir gelenek ihdas ettiler. Bu geleneğe göre, Peygamber yaşına gelen kimse, eşi dostu çağırıp onlara ikramlarda bulunup, bir geceyi onlarla birlikte Allah'a ibadet ve dua ederek geçirirler.

Hoca Ahmet Yesevi, Arslan Baba'nın vefatından sonra, yine ondan aldığı işaretle Buhara'ya gider ve orada Yusuf Hemedani Hazretleri'nden eğitim alır. Hemedani'nin vefatından sonra da onun yerine irşad vazifesine bir müddet devam eder. Sonra yine manevi bir işaretle görevini Abdülhalık Gücdüvani Hazretleri'ne bırakıp Yese (bugünkü Türkistan) şehrine dönerek irşad görevini hayatının sonuna kadar orada sürdürür. Yesevi

О горе, ушла сила, стал немощным, и зренья нет,

Пришло озарение, время твое истекло.
Я ушел с караваном судьбы. Спасения нет.

(Изложение перевода поэмы на русский язык- Д-р филологических наук Н. Ж. Сагандыкова)

Суфий, поэт, основатель школы суфизма Ясавия, Ходжа Ахмед Яссави, вероятно, жил в 1093-1166 годы. Вернувшись из Бухары в город Туркестан, он рассказывал народу о религии Ислам и зачитывал своё произведение «Дивани Хикмат» на на хакани — тюркском литературном языке. Ходжа Ахмед Яссави способствовал развитию религии среди тех, кто ещё не принял мусульманство и помогал более лучше понять религию мусульманам. В тоже время он отправлял своих сподвижников на заваёванные тому времени Тюрками земли такие как Анатолия и Ближний Восток, Балканы, Афганистан и Индию для распространения Ислама.

Он решил уйти из мира в 63 года, в возрасте пророка Мухаммеда, заточив себя в келью в подвале до конца своих дней, ибо считал, что никто не может быть выше пророка Мухаммеда и, соответственно, он, как человек преданный учению ислама, не может больше видеть солнце. Только задумайтесь насколько сильно он любил Пророка.... Впоследствии чего его последователи установили традицию, согласно которой каждый кто достигал 63 лет, созывал своих родных и близких, даровал угощения и совершал вместе с ними священные молитвы в течении всей ночи.

После смерти Арыстан Баба, получив знамение от своего наставника, Ходжа Ахмед Яссави отправляется в Бухару, чтобы продолжить образование у исламского богослова Юсуфа Хамадани. Когда Юсуф Хамани умирает, Ахмед Яссави продолжает его дело какое-то время, но вскоре передает

Baba'nın en önemli eseri hikmetlerinin toplandığı "Divan-ı Hikmet" kitabı ve "Fakirnâme" isimli risalesidir.

Bu iki maneviyat büyüğünden Arslan Baba'nın kabri bugünkü Kazakistan'ın Şavuldur (eski Otrar) şehrinde, Yesevi Baba'nınki de Şavuldur'a 70 km mesafedeki Türkistan (eski Yese) şehrinde-dir. Ahmet Yesevi'nin halifelerinden Hakim Ata'nın halifesi Zengi Ata ise Özbekistan'da Semerkant ile Taşkent arasında kendi ismiyle anılan yerde metfundur. Mansur Ata, Arslan Baba'nın oğludur. Onun oğlu Tac Hoca'nın oğlu Zengi Ata da, Yeseviyye Tarikatı'nın büyüklerindedir. 1258 yılında Taşkent ile Semerkant arasındaki bir köyde vefat etti. Türbesinin bulunduğu bu yere de bugün Zengi Ata denilmektedir. Zengi Ata'nın şeyhi, Yesevi Baba'nın halifelerinden Hakim Süleyman Ata (Süleyman Bağırgani)'dir.

Semerkant ve Buhara: Yedi Pirlar ve Tarihi Zenginlik

Yusuf Hemedani Hazretleri'nin ikinci halifesi Abdülhalık Gücdüvani ile başlayıp şah-ı Nakşibendi hazretlerine kadar devam eden maneviyat silsilesi (Hacegân silsilesi), Özbekistan'da yedi pirlar olarak bilinir: Abdülhalık Gücdüvani, Hoca Arifir Rivigeri, Mahmud İnciriyül Fağnevi, Hoca Aliyyür Ramiteni, Muhammed Babasammasi, Seyit Emir Külal ve Şah-ı Nakşibendi (kaddes Allahu esrarehum). Bunlardan Hıca Arifir Rivigeri (k.s.) türbesi Buhara'ya 50-60 km mesafede Şefriken denilen bir şehirde Arifan mahallesinde bulunuyor. Mahmut İnciriyül Fağnevi (k.s.) türbesi de Buhara ile Şefriken arasında Fağnevi köyünde bulunuyor. Burası 1992'de gittiğim bir kolhoz bünyesindeydi. Şimdi oldukça bakımlı bir külliye hâline gelmiş. Diğerleri de 20 sene içerisinde onarılıp, bakılmış, tursitlerin ziyaretine son derece uygun hâle getirilmiş.

Buhara ve Semerkant çok eski zamanlardan beri yerleşim yerleridir. Buhara'da Samani hükümdarı İsmail Samani Türbesi, Hazreti Eyüp Çeşmesi, Semerkant'ta medfun Hadis Âlimi Ba-

его своему духовному наставнику Абдул-Халику Гидждувани и отправляется в город Шымкент, где он продолжал свою духовную деятельность до последних дней. Написанное Ясави произведения "Диван-и-хикмет" ("Книга мудрости") и «Пақыр-нама» («Сказание о бедном») являются не только духовной святыней суфийской литературы, но и одними из древнейших сочинений, написанных на тюркском языке.

Мавзолей известного религиозного проповедника Арыстан-Баба является одной из почитаемых мусульманских святынь, которая находится в 150 км от города Шымкент, на территории южного Казахстана. Через расстояние в 70 км, в Туркестане погребен и его ученик - поэт и проповедник Ходжа Ахмед Ясави. Пятый мюрид Ясави, великий суфий Занги-ата, пользовался большой известностью в Ташкенте при жизни. Его мавзолей находится в 5 километрах на юг от границы современного Ташкента.

БОГАТЕЙШАЯ ИСТОРИЯ СЕМЬ ПИРОВ БУХАРЫ И САМАРКАНДА

Духовная родословная суфиев, которая начинается от второго халифа Юсуфа Хемедани, Абдулхалика Гидждувани и до Бахауддина Накшибанди, включает в себя семь старейшин: Абдул-Халик Гидждувани, Ходжа Ариф Ревгари, Махмуд «Анжир» Фагнави, Хазрети Али Рамитени, Мухаммед Баба Семмаси, Эмир Кулал и Бахауддина Накшбанди (да прибудет с ними Аллах).

Мавзолей Ходжи Арифа Ревгари, находится в селении Шафиркан, в 40 км от Бухары. Махмуд «Анжир» Фагнави Ходжа был похоронен в родном селе, которое сейчас называется Анжирбог. Когда я посещал эту святыню в 1992 году, она была сильно запущенна. К счастью, после того как мавзолей

ТУРИЗМ В УЗБЕКИСТАНЕ

hari'den başka bir İmam-ı Buhari Türbesi, kalan minare, Mir Arap Medresesi, Buhara emirlerinin sarayları görülmeye değer yerlerdir.

Bunlara ilaveten Semerkant'ta yine Nakşibendi tarikatının ulularından Hoca Ubeydullah Ahrar (k.s.) Medresesi, Efendimizin (s.a.v) amcazadeleri Kusame bin Abbas'ın (r.a.) ve daha birçok din büyüğünün kabirlerinin bulunduğu Şah-ı Zinde ismi verilen mezarlık, İmam Maturidi (k.s.) kabri, Emir Timur külliyesi ve hanımı Bibi Hatun Medresesi sayılabilir. Büyük hadis âlimlerinden İmam-ı Buhari'nin (k.s.) türbesi de Semerkant yakınında Dagbeg köyündedir. Bibi Hatun Medresesi'ne çok yakın bir tepede bulunana "Kibleteyn" adı verilen mescit görülmeye değer bir yerdir. Çünkü bölgedeki en eski mescid olup 7. asır sonlarında kurulduğu söylenmektedir. Sonradan kiblenin yanlış istikamette olduğu anlaşılıp, doğru kible eklendiği için kibleteyn adı verildiği söylenmektedir. Semerkant'ta Registan Meydanı devlet yöneticilerinin farklı zamanlarda yaptırdığı üç medreseyi, eski görkemiyle barındıran ve görülmeye değer bir yerdir.

Buhara ve Semerkant'ta bulunan türbelerinde ebedi hayatı bekleyen maneviyat büyüklerinin hayatları ve menkıbeleri hakkında birçok kitapta bilgi vardır. Onun için burada bunların hayatları hakkında uzun bilgiler verilmeyecektir. En iyisi Özbekistan'a gidip buraları ziyaret etmek ve haklarında yazılanları okumaktır. Molla Cami'nin "Nefahat'ül Üns" adlı kitabını ve Necip Fazıl rahmetlinin dilimize kazandırdığı "Reşahat" isimli eserini tavsiye ederim.

Kaynaklar:

- Göksu Erkan (çeviren), 2013, Buhara Tarihi, Türk Tarih Kurumu, Ankara.

- Hayit Baymirza, (2000), Eski Sovyetler Birliğindeki Türklüğün ve İslâmın Bazı Meseleleri, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, İstanbul.

был перестроен, множество паломников стали приезжать в Анжирбог, чтобы посетить это святое место.

Города Самарканд и Бухара – одни из

древнейших городов Средней Азии - "Звезда исламского мира" и "святой город Средней Азии". Эти исторические города были заселены с древних времен. Они включают в себя немало исторических памятников: Мавзолей правителя Средней-Азии Абу Ибрахим Самани, Мавзолей «Чашма-Айюб» и Медресе «Мири Араб».

В то же время, в Самарканде расположены такие святыни, как медресе суфийского мыслителя Ходжа Убайдулла Ахрара, погребальный комплекс Шахи-Зинда, усыпальница Абу Мансур аль-Матуриди, мавзолей Амир Тиура и мечеть Биби-Ханым.

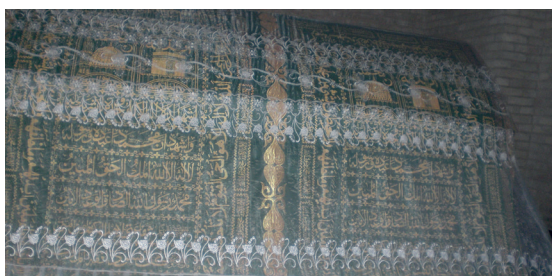
Могила одного из величайших ученых и создателя науки о хадисах, Имама Бухари находится в Узбекистане. Биби-Ханым грандиозная соборная мечеть в Самарканде, богато украшенная изразцами, резным мрамором и росписями.

В мавзолеях Бухары и Самарканды собрано много книг о жизни и наследии духовных старейшин, живущих вечно. Поэтому они не будут подробно описаны мною здесь. Лучше всего отправиться в Узбекистан, посетить и прочесть всё об этих выдающихся просветителях. Я бы порекомендовал прочесть книгу Абдуррахмана Джамии «Море тайн» (1475) ("Nefahat'ül Üns") или произведение турецкого поэта, писателя, драматурга и представителя символизма Неджип Фазыл Кысакюрека «Условие»."Reşahat".

Источники:

- Гексу Э. (переводчик), 2013, История Бухары,

- Bice Hayati (Yayına hazırlayan), (2009), Hoca Ahmet Yesevi: Divan-ı Hikmet, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara.

Arslan Baba'nın Kabri
Могила Арыстана Баба

Тюркское Историческое Общество. г.Анкара.

(Göksu Erkan (çeviren), 2013, Buhara Tarihi, Türk Tarih Kurumu, Ankara)

- Хайит Б. (2000), Вопросы о Тюркском Мире и Ислама в Бывшем Советском Союзе, Тюркский Всемирный Исследовательский Фонд, Стамбул.

(Hayit Baymirza, (2000), Eski Sovyetler Birliğindeki Türklüğün ve İslâmın Bazı Meseleleri, Türk Dünyası Araştıraları Vakfı, İstanbul.)

- Виче Х. (2009), Ходжа Ахмед Яссави: “Диван-и Хикмет”, Тюркские Религиозные Публикации, г.Анкара.

(Bice Hayati (Yayına hazırlayan), (2009), Hoca Ahmet Yesevi: Divan-ı Hikmet, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara.)

Arslan Baba Türbesi: Şavuldur (Otrar) -
Kazakistan
Мавзолей Арыстана Баба : Казахстан,
г. Шымкент.

Носа Ahmet Yesevi Türbesi

Могила Ходжа Ахмеда Яссави

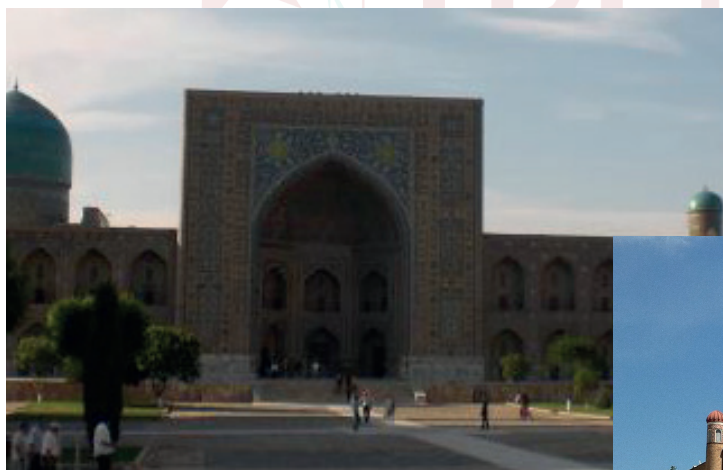
Yesevi Babanın Kabri

Мавзолей Ходжа Ахмеда Яссави

Yesevi Babanın Çilehanesi İç Görünüş

Внутренний вид кельи, в которой жил Ходжа Ахмед Яссави

Zengi Ata Türbesi
Мавзолей Занги-ата

Semerkant'ta Registan Meydanı.
Eski üç medrese
Площадь Регистан (Самарканд).
С трех сторон площадь окружают
величественные медресе.

Semerkant'ta en eski mesjid:
"Kibleteyn"
Мечеть "Киблятайн" в Самарканде

ÖZBEKİSTAN'DA TURİZM (1) SÜLEYMAN MERDANOĞLU

ТУРИЗМ В УЗБЕКИСТАНЕ (1) СУЛЕЙМАН МЕРДАНОГЛУ

SÜLEYMAN MERDANOĞLU
СУЛЕЙМАН МЕРДАНОГЛУ

Özbekistan, tarihiyle, eski çağlardan kalan tarihi yapılarıyla, diğer tarihi özellikleriyle pek çok insanın dikkatini çekmektedir.

Büyük İpek yolu Avrupa ile Asya'yı birbirine bağlarken Orta Asya bölgesinin özellikle; İslam mimarisinin kervansaraylarıyla ve ortaçağa ait eserleriyle doğu şehirlerinin eşsiz görüntüsünü bugün de koruyan Semerkant, Buhara, Hive ve bugünkü Taşkent'in gelişmesine ve esenliğine yardımcı olmuştur. Asya'nın turistik merkezlerinden birine yavaş dönüştürülen Özbekistan'ın bu şehirlerine dünya çapında bir ün getirdi.

Çok sayıda efsane ve hikâyelere sahip bir

На протяжении столетий, Узбекистан привлекает внимание многочисленных туристов своей историей, древними памятниками и другими историческими особенностями. Великий шелковый путь, соединяющий Европу и Азию наполнен красотами исламской архитектуры средневековья, которые по сей день были сохранены в таких городах как Самарканд, Бухара и Хива. Эти исторические города послужили развитию и благосостоянию современного Узбекистана, медленно превратив его в одну из туристических достопримечательностей Азии.

Узбекистан таит в себе многочисленные легенды и истории прошлого среди пустынь, верблюжьих караванов, древних памятников и культуры Средней Азии. В Узбекистане насчитывается более 4000 исторических мест. Всему миру известны такие исторические города-памятники, как Самарканд, Бухара, Хива, Шахрисабз, Коканд. Один из древнейших городов мира Самарканд, известен своими множественными архитектурно-историческими памятниками. Площадь Регистан, обсерватория Улугбека, Медресе Шер-Дор - уникальны и неповторимы. На правом берегу реки Амударья, расположены крепости Топрак-кала, Берпут-кала, Гильдурсун, Кават-кала и городище Кят. Возле Хивы, находится знаменитый историко-архитектурный заповедник, в районе Термеза проводятся раскопки древних буддийских храмов.

Узбекистан, таит в себе древнейшую

ülke olan Özbekistan, çölleri, deve kervanları, Asya kral-
lıklarından kalan etkileyici mozoleler (yapılar). Geçmişin
mimari izlerini taşıyan yapılar, renkli materyaller (taki ve
motifler) ve egzotik meyveler ülkesidir.

Özbekistan'da tarihin izlerini görebileceğiniz
4.000'den fazla yer bulunmaktadır. Dünyadaki pek çok
insan, Semerkant, Buhara, Hive, Kokand, Şahrisabz gibi
tarihi kentleri bilir. Amuderya nehrinin sağ tarafında
Tuprak Kale, Berput Kalesi, Gildursun ve en eski tarihten
kalan kale ve site-kentlerden biri olarak bilinen Kav-
vat Kale yer almaktadır. Hive'nin hemen yakınında eski
tarihi ve mimari özellikleri yansıtan binaları, Termez
yakınındaki eski çağ Budist tapınaklarını görebilirsiniz.
Bunların hepsi de birer açık hava müzesidir.

Özbekistan'da Paleolit çağdan başlayarak, kö-
le-devletler ve Büyük Makedon Krallığı zamanlarını da
kapsayan, geçmiş tarihin farklı periyotlarından kalma
eserler bulunmaktadır. Bunları sırasıyla Baktriya ve
Kuşan Krallıkları da dahil olmak üzere çeşitli Arap hâ-
kimiyeti döneminden, Moğollar ve Timur zamanından
kalma eserler ve son olarak Özbek dönemi eserleri ta-
kip eder. 4.000'den fazla tarihi bölge itibarıyla hemen
dünyaca tanınan Mısır, Hindistan, Antik Yunan ve Roma
ile eşdeğer sayılabilir. Bunda Çin'den başlayarak Hindis-
tan ve Orta Asya ülkelerinden geçerek Avrupa'ya ulaşan
tarihi İpek Yolu'nun Özbekistan'dan da geçmesi etkili ol-
muştur.

Mevcut kaynaklar, ekolojik turizmin gelişmesi
için de elverişlidir. Büyük kentlerin yakınında geniş ve
açık ekolojik bölgeler yer alır. Örneğin Taşkent'in 70 km
doğusunda, Darkent yakınında ve Taşkent Bölgesi'ndeki
ekolojik alan, 1000-2.500 metrelik yükseklikte ve gü-
zel bir tabiat bölgesidir. Bu bölgede ilk çağlardan kalan
eserlerin yanı sıra çok çeşitli hayvan ve bitki türleri bu-
lunmaktadır.

Turistik gezi ve dağa tırmanma faaliyetlerinin
gerçekleştirilmesi de mümkün olmaktadır. Kış mevsimi
süresince kayak için en uygun yerlerden biridir. Taş-

архитектуру с ранней эпохи палеолита,
периода рабовладельческого строя и
Великого Македонского королевства. За
ними следуют памятники периода арабского
господства, в том числе Бактрийского
и Кушанского королевств, а также
исторические памятники Монгольских,
Тимурских и Узбекских времён. По
количеству исторических мест (более
4000), Узбекистан равняется с Индией,
Древней Грецией, Египтом и Римом. История
шелкового пути взяла своё начало с Китая,
Индии, Центральной Азии и добралась до
Европы. Он оказался грандиозным торговым
маршрутом, который соединил Восток
и Запад, а также сыграл большую роль
в развитии экономических и культурных
связей народов Передней Азии, Кавказа,
Средней Азии и Китая. Он, например, служил
проводником распространения технологий и
инноваций, в том числе в искусстве, религии.
Узбекистан, служил благодатным оазисом,
крупным научным и культурным центром на
Великом шелковом пути.

Благоприятные природные ресурсы
Узбекистана, также подходят для развития
экологического туризма. В крупных городах
расположены большие по площади
экологические регионы. Например, в 70 км
к востоку от Ташкента, в посёлке Паркент, на
высоте 1000-2,500 метров располагается
экологически красивая природная зона.
Кроме архитектурных сооружений, в этом
регионе существует большое разнообразие
видов животных и растений.

В Узбекистане проводятся
туристические экскурсии и занятия
альпинизмом. Это одно из лучших мест для
занятия лыжным спортом. Город Газалкент,
который находится в 80км от Узбекистана

kent'e 80 km uzaklıkta bulunan Gazalkent'teki Çimgan adıyla bilinen bölge, Özbekistan'daki en güzel yerlerinden biridir. Burada gerektiğinde dünya çapındaki karşılaşmalar için de kullanılabilir özel kayak alanları mevcuttur. Meşhur Çarvak su kaynakları da buradan fazla uzak değildir.

Cizzah vilayetinin merkezi Cizzah kentine 60 km. uzaklıkta bulunan Fariş bölgesinde Norata Dağı'nda tilki, kurt, ayı, tavşan, domuz, büyük kirpi gibi hayvanlar ve çeşitli kuş türleri bulunmaktadır. Bölge açık havada dinlenme gezileri ve avlanma için gerekli şartlara uygundur. Turistlerin ilgisini çekecek tarihi bölgeler ve yapılar arasında çeşitli din âlimlerine adanmış ya da onlar zamanından kalan dini yapılar ve türbeler de bulunmaktadır. Bunların arasında en tanınmışları, İmam al Buhari (Semerkant), İmam et Tirmizi (Termiz), Bahaud-din Nakşibendi (Buhara), Az Zak Şark (Harezmi), Ahmed Yesevi (Kazakistan-Türkistan)'dir.

Özbekistan yeterince doğal tıbbi kaynağa sahiptir. Zengin mineraller içeren çeşitli türde tabii su kaynakları, değişik rahatsızlıkların tedavisinde geniş olarak kullanılmaktadır. Bunların ilk akla gelen kaynaklara örnek olarak Macesty, Eski Gül, Çaltuba, Naftusi'yi verebiliriz. Mineralli kaynaklar açısından Özbekistan, tanınmış Kafkas mineralli kaynaklarından kesinlikle geride kalmaz.

Özbekistan'ın uluslararası temaslarının artmasına paralel olarak turizm sektöründeki yatırımlar önem kazanmaktadır. Zengin tarihi ve doğal güzellikleri olan Özbekistan'da otel ve tesis sıkıntısı, özellikle de kaliteli konaklama yeri sıkıntısı giderek azalmaktadır.

1992 yılının Haziran ayında Özbekistan Devlet Başkanı İslam Karimov'un özel emriyle önemli ölçüde bir devlet şirketi olan 'Uzbektourism' kuruldu. Şirketin devlet dışında 100'ün üzerinde ortağı bulunmaktadır. Turizmin geliştirilmesi, gerekli finansın sağlanması gibi amaçları da bulunan bu kuruluşun özel çalışma kuraları bulunmaktadır. Bünyesinde gıda sağlama ve servis

bilinen bazı bölgeleri, özellikle de özel olarak geliştirilmiş alanları, kendi imkanlarıyla kullanılabilecek şekilde düzenlenmiş ve turizm için uygun hale getiren bölgeler, Özbekistan'da turizm için büyük önem taşımaktadır. Özellikle, Özbekistan'da turizm için büyük önem taşıyan bölgeler, Özbekistan'da turizm için büyük önem taşımaktadır.

В Джизакской области, Республики Узбекистан, обитают различные виды животных, такие как: птицы, лисы, волки, медведи, кролики, свиньи и дикобразы. Данное место прекрасно подходит для отдыха на природе и для охоты. В то же время, Узбекистан разнообразен своими религиозными, историческими зданиями и мавзолеями, посвященными различным религиозным личностям и ученым, которые представляют интерес для туристов.

В последние годы в Узбекистане обнаружено более 60 источников целебных минеральных вод. Наиболее известные из них — Ташкентский, Чартакский, Ферганский, Чимионский, Алтыарыкский минеральные источники. Узбекистан, с развитием международных отношений, и инвестициями в туристический сектор, приобретает все большее значение. Страна, которая имеет богатые исторические и природные красоты, нуждается в развитии гостиничного бизнеса.

По распоряжению Президента Республики Узбекистан, Ислама Каримова, в 1992 году была создана государственная туристическая компания «Узбектуризм». Компания имеет более 100 партнеров за пределами своей страны. Существуют специальные правила работы этой организации, целью которой является улучшение туризма и предоставление необходимых финансов. Структура насчитывает более 120 отдельных подразделений, таких как отдел Отдел

bölümü, eğitim merkezi, genel kontrol merkezi, bilimsel kompleks, motorlu taşımacılık yapı organizasyonu gibi 120'nin üzerinde ayrı birim bulunmaktadır.

Bu ulusal şirket 34'ü otel olmak üzere yaklaşık 1.000 "yer" in sahibi konumundadır. Bunların yaklaşık % 40'ından fazlası uluslararası standartlara göredir. Şirketin araç kapasitesi ise 400 otobüs ve 100 otomobildir. 6.000'in üzerinde çalışanı bulunan şirket, turistik amaçlı tesislerinde yaklaşık 10.000 yatağı bulunmaktadır.

Özbek Hükûmeti turizmi döviz gelirleri açısından taşıdığı potansiyel nedeniyle ulusal önemde bir kalkınma alanı olarak benimsemiştir. Turizm sektöründe temel altyapının oluşturulması için yaklaşık 500 milyon dolarlık finansal kaynağa ihtiyaç olduğu düşünülmektedir.

Turizm yatırım bankası olan Uzsayohatinvestbank bu sektörün ihtiyaç duyduğu yatırımların çekilmesi amacıyla kurulmuştur. Diğer taraftan, devlet turizm şirketi Uzbektourizm turizmi teşvik etmek ve yasaların elverişli hâle getirilmesini teşvik etmek suretiyle yabancı yatırımcıları çekmeye çalışmaktadır.

Sovyetler Birliği zamanında yılda yaklaşık 1 milyon turist ziyaret ettiği Özbekistan'ın turist kapasitesinde, Sovyetlerin dağılmasıyla büyük bir düşüş olmuştur. 1989 yılında 1 milyon yabancı turist ziyaret ettiği Özbekistan'a bağımsızlıktan sonra, 1993 yılında gelen turist sayısı çeşitli kaynaklara göre 40.000 ile 100.000 arasındadır.

1995 yılı rakamlarına göre yıllık yabancı turist sayısı 100,000 olan Özbekistan turizm tesislerinin yapı ve kalitesi ve 4.000 civarında tarihi eseri ile Orta Asya'da turizm bakımından gelecek vaat eden ülkelerin başında gelmektedir. Çoğunluğu Avrupa ülkeleri, Türkiye, Japonya, ABD ve Hindistan'dan 80.000 kişi gelmiştir. Son yıllarda gelen turist sayısı artış göstermektedir.

Bağımsızlıktan sonra Batı standartlarından

prodovольствия и обслуживания, учебный центр, центр общего управления, научный комплекс, организация транспортных перевозок.

Эта национальная компания владеет примерно 1000 «гостиничных номеров», в том числе 34 отелями. Более 40% из них основаны на международных стандартах. Транспортный отдел, составляет 400 автобусов и 100 автомобилей. Компания, насчитывающая более 6000 сотрудников, имеет около 10.000 мест в туристических объектах.

Правительство Узбекистана приняло решение относительно развития туристического бизнеса на мировом уровне. Для создания базовой инфраструктуры в секторе туризма требуется финансовый ресурс в размере около 500 млн. Долл. США.

«Узнацбанк», инвестиционный банк, был создан для привлечения инвестиций, необходимых этому сектору. С другой стороны, государственная туристическая компания «Узбектуризм» стремится привлечь иностранных инвесторов, для улучшения туристического сектора.

Во времена Советского Союза, Узбекистан ежегодно посещали почти 1 миллион туристов, но после распада СССР приток туристов в страну заметно уменьшился. Основываясь на различные источники, в 1989 году в стране насчитывалось 1 миллион иностранных туристов, но в 1993 году, число туристов, составило от 40 000 до 100 000 человек.

uzak 35 otel ve kamp varken son yıllarda Taşkent, Samarkand, Buhara, Hive'de ve diğer şehirlerde Avrupa standartlarına göre yeni oteller yapılmış, böylece; Semerkant, Buhara ve Hive kentlerinde yabancı sermaye ortaklığında kurulan birinci sınıf oteller hizmete açılmıştır. Bu sektöre katkıda Türk işadamlarının da önemli payı vardır.

Özel turizm acentelerine çalışma ruhsatı verilmiştir.

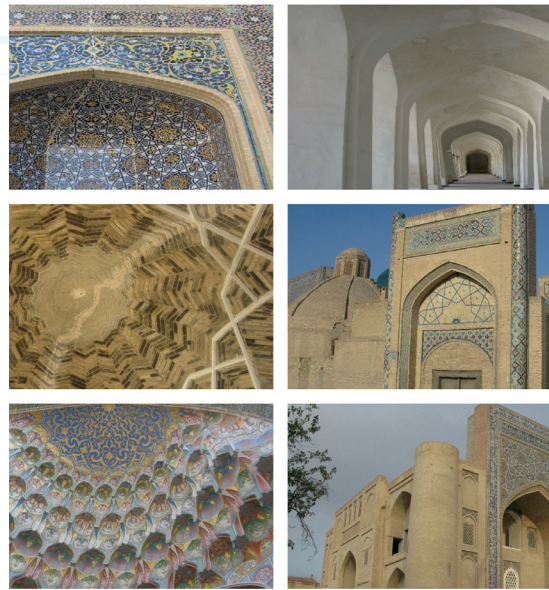
Özbekistan tarihi bir ülke olduğundan gezip görülecek yerlerde çoktur. Bunlardan; Taşkent, Semerkant, Buhara, Kokand, Hive ve Şehrisabiz turizm açısından önem taşıyan şehirlerdendir.

Ülkede yaklaşık 70 devlet müzesi, 40 tiyatro bulunmaktadır.

Yabancı turistler Rusça biliyorlarsa Özbekistan'da kolaylıkla seyahat edebilirler ve büyük turistik merkezlerde İngilizce kullanabilirler.

По данным за 1995 год, Узбекистан насчитывает 100 000 иностранных туристов и около 4000 туристических объектов, тем самым являясь одной из перспективных стран для туризма в Центральной Азии. 80 000 туристов прибыло из таких стран как: Япония, Турция, США и Индия. В последние годы число туристов с тремительно растёт. Иностранные туристы знающие русский язык, могут легко путешествовать по Узбекистану, а английский язык распространён в основных туристических городах.

После независимости страны, качество туристического сектора резко снизилось, но за последние годы Узбекистан построил новые отели, соответствующие европейским стандартам в таких городах, как Ташкент, Самарканд, Бухара и Хива. В строительном секторе отелей, значительную роль занимают турецкие бизнесмены.

**ÖZBEKİSTAN İÇİNDE BİR TÜRK CUMHURİYETİ
KARAKALPAKİSTAN
İrfan Ünver NASRATTINOĞLU**

**РЕСПУБЛИКА КАРАКАЛПАКСТАН В СОСТАВЕ РЕСПУБЛИКИ
УЗБЕКИСТАН
ИРФАН ЮНВЕР НАСРАТТИНОГЛУ**

İrfan Ünver NASRATTINOĞLU
ИРФАН ЮНВЕР НАСРАТТИНОГЛУ

Özbekistan henüz bağımsızlık ilan etmemiş, SSCB'ne bağlı bir cumhuriyetti. O tarihte merkezi Moskova'da bulunan Sovyet Yazarlar Birliği aracılığıyla bir Özbekistan seyahati planlanmış ve Özbek Yazarlar Birliği'nin konuğu olarak, 17 Ekim 1989 tarihinde Moskova'dan Taşkent'e uçmuştum. Bu benim, Özbekistan'a ikinci gidişimdi ve 1985 yılındaki ilk seyahatte Karakalpakistan'a gidememiştim. Bu nedenle Yazarlar Birliği yöneticileriyle yaptığım ilk görüşmede, seyahat programıma Karakalpak Özerk Cumhuriyeti'nin de dahil edilmesini rica etmiştim.

Üç gün sonra, Birlik tarafından bana refa-

Провозглашая себя независимой республикой, Узбекистан всё ещё продолжал входить в состав СССР. В то время, поездка в Узбекистан была запланирована через Советский Союз Писателей в Москве, а в качестве гостя Союза писателей Узбекистана я вылетел из Москвы в Ташкент, 17 октября 1989 года. Это был мой второй визит в Узбекистан. В моей первой поездке в 1985 году, я так и не смог отправиться в Республику Каракалпакстан, поэтому в этот раз я попросил включить эту республику в мою программу.

Через три дня, вместе с Шерифом Халмуратовым, который был назначен для сопровождения со стороны Союза, мы отправились из Ташкентского аэропорта с самолетом ЯК-40 в Республику Каракалпакстан. Вскоре, пилот объявил, что рейс Ташкент-Нукус займет 2 часа...

Через окно самолёта простиралась бескрайняя пустыня Каракум. Мне невольно взгрустнулось, глядя на реку Амударья, протекающую левой стороны. Все низлежащие хлопковые поля и пустыня, питались водами этой реки, что послужило причиной осушения Аральского моря!.. Раньше, на скалистых горах писали, что «Хлопок- это достояние узбекского народа» а сейчас говорится, что «Хлопок –это головная боль узбекского народа».

Вскоре наш полёт подошёл к концу и мы прибыли в аэропорт столицы Республики

ЗАПИСКИ ИЗ ПУТЕШЕСТВИЙ

kat etmekle görevlendirilen Şerif Halmuradov'la birlikte, Taşkent havaalanından YAK-40 uçağı ile havalanmıştık. Az sonra pilot 840 kilometre olan Taşkent-Nukus uçuşumuzun 2 saat süreceğini anons etmişti...

Uçağın penceresinden baktığımda, altımızda Karakum Çölü'nü görüyordum. Sol yanımdan akıp giden Amuderya (Ceyhun) nehrine bakarak hüzünlenmiştim. Deryanın suyunu pamuk tarlaları ve bu çöl içiyor; bu nedenle de Aral Denizi kuruyordu!.. Eskiden dağa taşa "Pamuk, Özbek halkının millî gururu." yazılıyordu. Şimdi ise halk, "Pamuk Özbek halkının baş belasıdır." diyordu...

İki saatlik uçuşumuz tamamlanmış ve Karakalpak Cumhuriyeti'nin başkenti Nukus Havaalanı'na inmiştik. Saatimizi bir saat geriye alarak Karakalpak saatine göre ayarlamıştık.

Nukus Havaalanı tali bir meydandı ve askerî uçakların inişlerine de uygundu. Ancak yeterli tesisler yoktu. Alanda bizi Karakalpak Basın-Yayın Bakanı Kallibek Bekcanov, Yazarlar Birliği Genel Sekreteri Jienbay İzbaskanov, KKP Sekreteri Gencebay Hocaniyazov, Şair Sagınbay İbrahimov, Amu Derya Dergisi Sorumlu Müdürü Bahtiyar Gencemuradov ve Türkolog Dostcanbay Nasırov karşılamışlar ve özel bir salona götürmüşlerdi. İşlemler tamamlandıktan sonra da araçlarla kent merkezine giderek Taşkent Otel'i'ne yerleşmiştik.

Karakalpakistan başkenti Nukus'un anlamı şu idi: "Nu" dokuz, "kuz" ise "oğuz" demektir. Nolayısıyla Nukus'un Türkçe anlamı "Dokuz Oğuz" oluyordu... Ben bu nedenle gerçek "Oğuz Yurdu"na gelmek istemiştim.

Компартия

O dönemde Komünist Partisine kısaca "kompartiya" diyorlardı ve her yerleşim biriminde yönetim kesin olarak kompartiyanın ellindeydi. Biz de iki saatlik dinlenmeden sonra kompartiyaya giderek ideoloji sekreteri Şarap Usnatdinov'la bir

Karakalpakstan - Нукус. Мы переправили время на час раньше в соответствии с временем нашего месторасположения.

Аэропорт Нукус, был вторичным пригородом и был пригодным для высадки военных самолетов. В этой области нас встречали, Министр Информации и Печати Калибек Бекканов, Генеральный Секретарь Союза Писателей Цзянбай Избасканов, Секретарь ЦК КПК Генсебай Хочанязов, Писатель Сагинбай Ибрагимов, директор журнала «Амударья» Бахтияр Гэнсмурадов и Тюрколог Достканбай Насиров. После встречи, мы направились в город, где я поселился в гостинице «Ташкент».

Вообще Нукус (или Нокус) - это общее название всего каракалпакского рода. По предположению некоторых исследователей слово «Нокус» происходит от персидского корня «Нукус», что означает «Девять человек». Именно по этой причине, я всегда хотел попасть на родину каракалпакского рода.

Компартия

Коммунистическая партия, сокращённо называемая компартия, занималась управленческой деятельностью в каждом населённом пункте. После двухчасового отдыха, мы отправились в компартию и встретили с её идеодогом Шарапом Уснатдиновым, который в то же время занимался издательским, телевизионным и театральным управлением. В свои 48 лет, он также являлся главным репортёром газеты «Советский Каракалпакстан». Мне понравилось как Шарап беседовал со мной на каракалпакстанском языке. Мы понимали друг друга и не нуждались в переводчике. И в местном уютном кафе, он сказал мне о том, что я первый турок, приехавший в Каракалпакстан. Это было очень приятное знакомство и замечательная беседа.

görüşme yapmıştık. Şarap (veya Şeref)'in asıl işi gazetecilikti. Neşriyat, televizyon ve tiyatro müdürlükleri yapmıştı. 48 yaşındaydı ve hâlen Sovyet Karakalpakistan gazetesinin başmuharriri idi. Kültür sorunlarına da vakıf olan Şarap'ın benimle Karakalpak diliyle konuşması hoşuma gitmişti ve ikimiz de birbirimizi anlıyorduk. Dolayısıyla çevirmene gerek yoktu. Bana, "Karakalpakistan'a gelen ilk Türk sizsiniz." demişti. Bu sempatik gazeteci ile Parti lokantasında yemek yedikten sonra oradan ayrılmıştım.

Etnografya ve Tarih Müzesi

Nukus'ta ilk ziyaret ettiğim yer Karakalpak Etnografya ve Tarih Müzesi olmuştu. Müzede fazla bir şey yoktu. Birkaç belge ve fotoğrafla, bazı etnografik eşyalar bulunuyordu. Ama beni mıkna-tıs gibi çeken bir yer vardı ki uzun uzun önünde durmaktan kendimi alamamıştım. Bu Marat Nurmammedov için düzenlenen köşeydi. Bu zat, İzmir'de toplanan Uluslararası Folklor Kongresi için Türkiye'ye gelmiş; ama kongreden bir gün önce geçirdiği trafik kazasında hayatını kaybetmişti. Nurmammedov, İstanbul'da düzenlenen 1. Folklor Kongresi'ne de iştirak etmişti ve o kongrede kendisine verilen yaka kartı, müzede ki köşeye konulmuştu. Profesörün, Dursun Yıldırım, Nebi Hazri ve Yavuz Bülent Bakiler'le birlikte çekilen fotoğraflar da oradaydı. Marat Bey'in kızlarından birisi müzede görevliymiş ama o tarihte Moskova'da olduğundan kendisiyle görüşebilme olanağını bulamamıştım.

Karakalpak Yazarlar

Nukus'ta öncelikle ve özellikle yazarlarla görüşmek istiyordum. Birgün Yazarlar Birliği'ne giderek, Kırgızistan'daki Toktogul jübilesinde tanıştığım İbrahim Yusupov'u, başkanlığını yaptığı "Barış Komitesi" odasındaziyaret etmiştim. Yusupov'la kucaklaştıktan sonra sekreteri Gülnara'nın peşpeşe getirdiği kahve ve çayı içerken sohbet etmiştik. O arada yazar-âlimler Gencemurat Yesemuradov ve Kemal Mambetov ile şair Gülayşe Yesemurado-

Этнографический и исторический музей

По приезду в Нукус я сразу же посетил этнографический и исторический музей. В музее было всего лишь несколько документов, фотографий и этнографические предметы. Вдруг меня привлекла одна деталь, от которой я не мог отвести глаз. Это был уголок памяти Марату Нурмагомедову. Однажды он приехал в Турцию, город Измир на 1 Международный фольклорный конгресс, но за день до мероприятия Марат трагически погиб в автокатастрофе. Значок с именем, который был выдан ему конгрессом до сих пор хранится в уголке этого музея. В музее также были выставлены фотографии таких известных профессоров, как Дурсун Йлдырым, Неби Назры и Бюлент Вакилер. Дочь Марата Нурмагомедова работала в этом музее, но к сожалению, мне не посчастливилось с ней встретиться, так как на тот момент она находилась в Москве.

Писатели Каракалпакстана

Вольше всего в этой поездке, мне хотелось познакомиться с многочисленными писателями Нукуса. Однажды я отправился к председателю Комитета Дружбы, Ибрагимю Юсупову, с которым я познакомился на Союзе Писателей, где праздновался Токтогульский юбилей. Мы о чем-то мирно беседовали и пили чай, когда в кабинет вошли трое человек, писатели Кемал Мамбетов, Генжемурат Есемуратов и поэтесса Гулайша Есемуратова. Увидев меня, она сразу же сказала: «В следующий раз привезите с собой Турчанку, а когда будете уезжать отсюда увезёте Каракалпакстанку». В Бишкеке, я познакомился с Тулепберген Каинбергеновым. В то время он был президентом Союза писателей. Когда я был в Каракалпакстане, он отправился в Японию. Он написал Историческую трилогию "Дастан о каракалпаках". Также он являлся

ЗАПИСКИ ИЗ ПУТЕШЕСТВИЙ

va gelmişlerdi. Gülayşe Hanım gelir gelmez de şu esrriyi patlatmıştı: “Siz bir daha buraya gelirken Türkiye’den bir kız getirin; giderken de buradan bir kız alıp gidirsiniz!..” İbrahim Yusupov, kahve ve çaylarımızı yudumlarken Kırgızistan seyahatimizden bahsederken de şöyle demişti: “Kırgızlar üç şeye önem veriyorlar: Kimiz, kız, Kırgız!..”

Yazarlar Birliği başkanlığını Tölenbergen Kayıpbergenov yapıyordu. Bu zat ile ben Furunze (Bişkek)’de tanışmıştım. Benim Karakalpak’ta olduğum günlerde o Japonya’ya gitmişti. 1929 yılında doğan Kayıpbergenov şairdi ve üç ciltlik Karakalpak Destanı’nın müellifi idi. Bu eseriyle de SSCB Devlet Mükâfati almıştı. Aynı zamanda milletvekili idi ve Aral Denizi ile ilgili ekoloji çalışmalarına fiilen katılıyordu.

Yazarların, geniş salonda toplandıkları haberi gelince, birlikte salona geçmiştik. Salonda genç ve yaşlı çok sayıda yazar ve şair toplanmıştı. Hepsinin dikkatleri benim üzerimdeydi. Karakalpaklar’a hemen kanım kaynamıştı. Her hâlleriyle bize, Türkiye Türklerine benziyorlardı. Çok geçmeden beni soru yağmuruna tutmuşlardı. Yöneltilen sorulardan bazıları şöyleydi:

-Karakalpakistan’a neden gelmek istediniz?

-Biz sizi anlıyoruz, konuştuğunuz dil edebî dil midir?

-Moskova’daki Drujba Yayınevi’nde yabancı dilde kitaplar satılır. Ama Türk dilinde kitap yok. Eskiden Bulgaristan’da basılan Türkçe kitaplar gelirdi, ama şimdi o da yok! Burada veya başka bir yerde Türk edebiyatı ile ilgili kitaplar satılmalı, hatta Taşkent ve Nukus’ta, Türk dilindeki kitapların satılacağı mağazalar olmalı.

-Nazım Hikmet, Aziz Nesin, Sabahattin Ali, Fahri Erdiñç gibi komünist yazarları biliyoruz, sizin başka yazarınız yok mu?

-“Bütün dünya proleterleri birleşiniz!” sloganıyla

депутатом парламента и активно участвовал в экологических исследованиях Аральского моря.

Когда мы услышали, что в зале уже собралось множество количество писателей и деятелей культуры, мы поспешили войти внутрь. Всё внимание людей сосредоточилось на мне, и я сразу почувствовал их родными. Они были очень похожи на наших Турецких граждан и через некоторое время начали засыпать меня бесконечными вопросами:

- Зачем Вы приехали в Каракалпакстан?

-Мы понимаем Ваш язык, это литературный язык?

- В издательстве «Дружба» в Москве продаются книги на иностранных языках, но на турецком языке изданий нет. Раньше из Болгарии привозились турецкие книги, теперь уже нет! Турецкую литературу следует продавать здесь и в других странах. В Ташкенте и Нукусе должны быть магазины, в которых будут продаваться книги на турецком языке.

- Мы знаем коммунистических писателей, таких как Назим Хикмет, Азиз Несин, Сабахаттин Али и Фахри Эрдинч, разве у вас нет других писателей?

- Что Вы думаете о лозунге «Пролетарии всех стран, соединяйтесь!»?

- Почему Вы не создаёте сильное радио? Почему мы не слушаем Турцию!?

- Мы хотели бы смотреть турецкие телевизионные каналы.

- Франция, Англия и другие страны поддерживают проект по спасению Аральского моря, но почему Турция не поддерживает нас?

ЗАПИСКИ ИЗ ПУТЕШЕСТВИЙ

ilgili olarak siz ne düşünöyorsunuz?

-Neden güçlü bir radyo kurmuyorsunuz. Türkiye'yi dinleyemiyoruz!

-Türk televizyonunu izlemek isteriz.

-Aral Denizi konusunda Fransız, İngiliz vb. gibi milletlerden destekler geliyor. Neden Türkiye'nin bu konuda desteği yok?

Bu sorulara onları tatmin edecek yanıtlar vermiştim. Örneğin, bildikleri yazarların dışındaki şair ve yazarlarımızın bir çoğunun adlarını söylemiştim. Diğer konularda ise zaman içerisinde bir çok çalışmanın yapıldığı da bilinen gerçektir. Örneğin TRT artık dünyanın her yerine ulaşan radyo ve televizyon yayınları yapmaktadır.

Toplantıya katılan yazarlardan İbrahim Yusupov'la Kırgızistan'daki etkinlikler sırasında tanışmıştık...Toplantıdan sonra Kültür Bakanı Necmeddin Muhammeddinov, Nukus Kültür Müdürü Yembergen Allambergenov, yazarlar Jimbay İzbaskanov ve Gencebay Hocaniyazov'la birlikte yemek yemiştik.

Kadim Urgenç

Öncelikle ve özellikle, Kadim Urgenç'i görmeyi çok arzu ediyordum. Karakalpak dostlarım lütfedip bir gün beni bu tarihî mekâna götürmüşlerdi. Hemen belirtmeliyim ki şunca yıl içerisinde pek çok ülkeyi gezip görmüştüm; ama itiraf etmeliyim ki beni, Eski Urgenç kadar etkileyen bir başka yurt yoktu!.. Urgenç'in toprağı da havası da bir başkaydı. Toprak üzerinde çok sayıda mezar bulunuyordu. Burada tam 360 evliya mezarı olduğunu söylediklerinde, iliklerime kadar ürpermiştim! Mezarların birçoğı, anıt mezardı. Kimi restore edilmiş, kimi restore edilmeyi bekliyordu. Yıkılmış olan birçok camiden geriye sadece bir minare kalmıştı ki bu muhteşem bir minareydi... Bir de keransaray kapısı, görülesi tarih hazinesiydi.

Я постарался ответить на многие вопросы, заданные ими. Например, я упомянул имена многих других поэтов и писателей которых они не знали. Также известно, что государственный канал Турецкой Республики уже начал трансляцию радио и телепередач по всему миру.

Куня-Ургенч

Я с большим нетерпением хотел увидеть древний Мавзолей Тюрабек-ханым в Куня-Ургенче. Мои друзья в Каракалпакстане, однажды отвели меня в это историческое место. За последнее время, я посетил многие города, но должен признать, что не было другого города, который повлиял на меня так, как Кёнеургенч! Мавзолей Тюрабек-ханым оказался изумительным строением по красоте и изяществу во всем Хорезме, и по праву признанным жемчужиной Хорезма. Там было множество гробниц. Но когда мне сказали, что точное количество гробниц составляет 360, я безумно удивился. Многие из них являлись памятниками древней архитектуры. Некоторые из них были восстановлены, некоторые продолжали восстанавливать. Из всех развалин, что были в этом историческом месте, больше всего сохранился минарет мечети и древние врата караван-сарая, которые несмотря на столетия казались великолепными памятниками.

Сама земля была удивительной и странно извилистой. Словно воды быстро текущих рек промчались по всему Хорезму. Мавзолей Тюрабек-ханым был пуст. К сожалению многие могилы тоже были разграблены и разрушены. Подняв голову и

я увилел голубей, сидящих на куполе, покрытым тончайшей мозаичной работой из орнамента звезд и цветов. Ветер всё сильнее дул в лицо, погода там была достаточно прохладной. Словно ветер дул откула-то

Törebek Hanım Makberesi'nden başlayarak, Urgenç topraklarını adımlamaya başlamıştık. Toprak, beni şaşırtacak derecede garipti! Cengiz Han Ceyhun'un yatağını değiştirip Urgenç'i sular altında mı bırakmıştı? Sanki suların izleri hâlâ duruyor gibiydi!.. Törebek Hanım'ın mezarı ortada yoktu. Makberenin az bir kısmı restore edilmişti. Esasen yöredeki mezarların hepsi açılmış, sonra üzerleri ağaçlarla falan örtülmüştü. Bunu yapan mezar hırsızları mıydı? Yoksa gömü peşindeki ruh hastaları mı?.. Makberenin kubbesindeki çiniler, Türk çini sanatının muhteşem örnekleriydi. Başımı kaldırıp kubbenin tavanına bakınca, birkaç güvercinin uçuverdiklerini görmüştüm. Acaba o güvercinler, Eski Urgenç'in bekçileri miydi?.. Bu güvercinler geceleri, evliyalara konuşuyor muydu?.. Ne mübarek kuşlardı, bunlar... Gözlerim, uzayıp giden mezarlara takılıp kalmıştı. Serin bir rüzgâr yüzümü yalarken ürperiyordum. Zira burada yel bir başka esiyordu! Sanki yüzyılların ötesinden bir şeyler fısıldar gibiydi. Yoksa bu mezarlarda yatan insanlar, fatiha mı istiyorlardı?.. Gönlümün ve yüreğimin tüm içtenliğiyle burada yatan tüm soydaşlarım için fatihalar ve bildiğim bütün duaları okumuştum.

Sonra Kutluk Temur Minaresi'nin önünü, etrafını dolaşmıştım. 100 metre yükseklikteki bu minare de yıkıldı, yıkılacak gibiydi. Oysa asırlara meydan okurcasına dimdik ayakta idi. Hatta Cengiz'in zalim askerleri yıkmak isteyip de yıkamamışlardı!..

12-13. yüzyıldan kalan Sultan Tekeşa anıt mezarı... Kimdi bu Tekeşa? Urgenç'teki iki kitapçı da, bu soruya yanıt bulabileceğim bir yayın yoktu. Oradaki insanlar da sadece adını biliyorlardı, ama hayatı hakkında bir bilgiye sahip değildiler.

Sonra El-Arslan (Fahrettin Razi)'in makberini ziyaret etmiştik. 12.yüzyıldan kalma bir yapıydı. Fotoğraf çekerken, oradan geçen bir eşek arabasını durdurup araba üzerinde oturmakta olan 80 yaşındaki Rahim Tacımuradoğlu ile bir süre sohbet etmiştim. O arada Özbek kocası, Fahrettin Razi'nin ruhuna bir fatiha yolluyor, biz de ellerimi-

iz geçmişim. Sanki yüzyılların ötesinden bir şeyler fısıldar gibiydi. Yoksa bu mezarlarda yatan insanlar, fatiha mı istiyorlardı?.. Gönlümün ve yüreğimin tüm içtenliğiyle burada yatan tüm soydaşlarım için fatihalar ve bildiğim bütün duaları okumuştum.

из прошлого. Возможно души лежащих в древнейших могилах просили нас помолиться за них. Я поднял руки и начал читать молитвы за всех кто когда-то жил на этой прекрасной земле.

Вскоре мы оказались у минарета Кутлуг-Тимура, который является одним из самых высоких в мире средневековых сооружений. Стройный, сильно утонченный кверху, он достигал высоту в 60 метров, и восхищал мастерством своих создателей, сумевших поднять столь грандиозную колонну.

Неподалёку от минарета Кутлуг-Тимура, находится мавзолей Хорезмшаха Текеша - один из немногих уцелевших памятников домонгольского Urgenç 12-13 вв. Точной информации о Хорезмшахе Текеша я не нашёл и люди, жившие неподалёку ничего о нём не знали.

Мы посетили и мавзолей Иль 12 века, в который увенчан 12-гранным коническим куполом, облицованным глазурованным кирпичом. Когда я фотографировал мавзолей, то увидел Рахима Таджимурадова - старца 80 лет, с которым мне посчастливилось побеседовать.

Известные народные герои, Ашик-Гарип и Шахсенем, когда-то жили на этой земле. Также там была деревня под названием Сарыкамьс. В водоёмах водилось много рыбы, но после отравления вод химикатами, ловля рыбы была запрещена. В коротком разговоре старец сказал: «Они продают, а мы покупаем».

В старинном городе Куны-Ургенч я увидел ворота Кервансарая, построенные в 14 веке. От всей постройки, до наших дней сохранились только ворота, а некоторые здания и вовсе находились под землей. Когда я рассмотрел территорию более подробно, я понял, что целый старинный город

ЗАПИСКИ ИЗ ПУТЕШЕСТВИЙ

zi açıp “amin” diyorduk. Arabayı, kocanın torunu Maksut Rahimov kullanıyordu. Sohbet esnasında, bana refakat eden Şerif Halmuradov’a, “Kim bu adam yahu, hangi halktan?” diye sormuş; “Türk” dediklerinde de; “İşitmiştim, Türkler yahşı adamlarmış?” demişti. İkinci Dünya Savaşı’na asker olarak iştirak eden koca ile torunu, eşek arabasıyla yanımızdan ayrılırlarken uzun süre arkalarından bakakalmıştım. Uzun süre bakışları ve gözleri gözümün önünden gitmeyen o Özbek kocası kimdi?.. Yoksa?.. Galiba saçmalıyordum...

Ünlü halk hikâyesi kahramanları Garip ile Şahsenem, Urgenç’te yaşamışlardı... Burada bir de Sarıkamış adlı köy vardı. Buradaki gölde çok miktarda balık varmış ama, kimyevi maddelerle balıklar zehirlenip ölmüşler ve bu nedenle balık tutmayı da yasaklamışlardı. Ama Tacimuradoglu; “Satıyorlar, biz de alıp yiyoruz.” demişti.

Eski Urgenç’te gördüğüm yapılardan birisi de Kervansaray kapısıydı. 14. yüzyılda inşaa edilmiş olan kervansaraydan sadece o kapı ayakta kalmış; diğer bölümler ise toprak altına gömülmüştü. Esasen tüm Urgenç toprak altındaydı. Burada esaslı kazı çalışmaları yapılmalıydı, ama bunu kim yapacaktı? Burası Türkmenistan Cumhuriyeti’ne aitti; ama yaşayanların çoğunluğu Özbek’ti.

Urgenç son derece ilginç, kadim bir kentti. Burada çok yönlü araştırmalar, incelemeler yapılmalıydı. Burada anlatılan hikâyeler, efsaneler derlenmeli, belgelenmeliydi... Toprak altındaki Merv’in yerine onun yakınında yeni bir Merv (Mari) kurulurken; toprak altında kalan Urgenç’in yerine de “Kadim Urgenç” kenti oluşturulmuştu. Ama burası yoksul, tozlu-topraklı bir yerdi. Buraya da giderek “Kolhoz Pazarı”nı görmüş; bazı kitaplar satın almıştım. Pazardan kavun, karpuzdan başka birşey yoktu. Dükânlar ise bomboştu!..

Dönüşte, iki mezarlık dikkatimi çekmişti. Bunlardan birisi Mazlum Han Suluğ’a aitti. Suluğ, güzel kadın demekti; ikinci mezar ise Nukus’a yakın olan Yusuf İčan kabristanı idi. Çok eski kabirle-

neri находится под вековыми слоями земли. Было необходимо проводить раскопки, но кто же мог заняться этим тогда. Это место принадлежало Туркменской Республике, но жили там в основном узбеки.

Ургенч был чрезвычайно интересным древним городом. Там должно было проводиться много исследований. Рассказы и легенды, описанные здесь, должны были быть собраны и задокументированы. Все исторические сооружения должны были быть отреставрированы и раскопаны. Но это место, посреди полупустыни, было не самым подходящим для жизнедеятельности. Неподалеку от развалин я увидел базар, где приобрёл несколько книг. На рынке не было ничего, кроме дыни и арбуза. Магазины были пусты! ..

По дороге обратно меня заинтересовал старинный мавзолей. Необычный по композиции и оформлению полуподземный дворец принадлежал Мазлумхану Сулу. Бытует легенда, что это был дворец дочери Мазлумхана Сулу. Когда город подвергся нападению “неверных”, вождь врагов полюбил девушку, а она ответила ему взаимностью. Разъяренный правитель убил дочь и приказал похоронить ее в собственном дворце, который стал мавзолеем.

Хорезм

Хорезм – одна из самых древних историко-культурных областей Средней Азии, которую я с нетерпением хотел увидеть во время этой поездки. Особенно, меня интересовала архитектура города Хива и город построенный на старом Ургенче, так называемый Новый Ургенч. По моей просьбе, мы отправились в путь ранним утром. После того, как мы проехали город Нукус, перед нами появилась одна из величайших пыстынь Азии - Пустыня Кызылкуп. Слева от неё протекала

ЗАПИСКИ ИЗ ПУТЕШЕСТВИЙ

rin yanında yenileri de görölüyordu ki burası, yüzlerce yıllık kabristandı.

Harezm

Orta Asya'da görmeyi çok istediğim bir başka yer ise Harezm'di. Özellikle de Kadim Urgenç'in yerine kurulan yeni Urgenç ve Hiva'ya gitmek istiyordum. Talebim üzerine, bu da sağlanmıştı ve bir sabah yola çıkmıştık. Nukus'tan ayrıldıktan kısa bir süre sonra "Kızılkum Çölü"ne girmiştik. Amuderya (Ceyhun)'nın sol yanı Kızılkum, Türkmenistan toprakları olan sağ yanı ise "Karakum" çölü idi. Karşımıza çıkan "Karadağ", bir ova ülkesi olan Karakalpakistan'ın en yüksek yeriydi. 7-8. yüzyıllardan beri bilinen "Toprakkale", 100 yıldan fazla bir zamandan beri, konik tepenin üzerinden ovayı gözetliyordu. Sağ yanımızdaki Toprakkale'yi bir süre seyretmiştik. Şerif Halmuradov; "Bu kale, Harezm'in köküdür." demişti. O seyahatte bana refakat edenler Jienbay İzbaskanov da; "Toprakkale karşıda / Karadağ'ın başında" dizeleriyle başlayan şiirini okumuştum. Sol yanımızdaki "Berdak" kolhozunu geçerken bir Karakalpak için "Ozan Berdak"ın ne denli önemli olduğunu öğrenmiştim... "Kıpçak" adlı köyden geçerken de bu köyün Harezm'in en eski köyü olduğu bilgisini almıştım. Çölde tek tük develer; sağa sola atılmış olan motorlu araç lastikleri; kazaya uğramış olan araç iskeletleri ve fıskırıp kumların üzerine çıkmış olan tuzlar görölüyordu. Bu gezide iyice anlamıştım ki, Karakalpakistan, SSCB'nin en geri kalmış ülkesiydi. Sonra, "Amuderya" karşımıza çıkmış; derme çatma bir köprüden karşıya geçmiştik! Görmüştüm ki Ceyhun bile küskündü, bu ülkeye!.. Nerede o gürül gürül, deli deli akan o görkemli derya?.. Su yoktu Ceyhun'da; olmayınca Aral'a ne verecekti ki?.. Amuderya'da da Ceyhun denilen Türk milletinin ve tarihinin en önemli nehrine ben bir de Deli Derya adını vermiştim!.. Ceyhun'un susuz kalışı, kırık dökük bazı şileplerin ve motorlu teknelerin karaya oturmalarına yol açmıştı... Yörede "pahtakor" denilen pamuk toplayıcılar görölüyordu; yorgun, bıkkın, yılgın!.. Esasen pamuklar da çok cılızdi ve toplanan pamuğun yarısı yere, yarısı göğe gidiyordu!..

Bir buçuk saatlik yolculuktan sonra Harezm toprağına girmiştik. Az sonra da Oblastın (Vilayetin) merkezi olan Urgenç'teydik. Bu Urgenç, Cengiz Han'ın yerle bir ettiği kadim Urgenç'in yakınında kurulan yeni Urgenç'ti.

reka Amudaryya, справа простиралась пустыня Каракум, охватывающая большую часть Туркменистана. Вдали, на возвышенности, величественно виднелась Республика Каракалпакстан.

Древний городище - Топрак-кала - больше ста лет гордо смотрела на всех со своих высот. Мне рассказали, что этот город являлся древней хорезмской столицей в эпоху античности. Проезжая мимо, я ещё долго не мог оторвать глаз от уникальных памятников времен зороастризма, пока они не скрылись за высокой горой. Вскоре, за горой появилось древнее хорезмское село, под названием Кыпчак. Где-то на песчаной пустыне виднелись верблюды и поезжающие мимо машины. Река Амударья была опустошена. От некогда красивого пейзажа, посреди пустыни, ничего не осталось. Где-то на равнине, уставшие и измотанные рабочие собирали хлопок, половина из которого разлеталась в воздухе.

После часового путешествия мы добрались до Хорезма. Проезжая ещё несколько километров, мы оказались в древнем, средневековом городе Urgenç. Когда-то Чингизхан сравнил с землей этот город, но несмотря на его трагическую судьбу, люди сумели заново его выстроить.

Ургенч

Мне удалось встретиться с коммунистическим партийным секретатём в Ургенче, Рахиметжан Нудабергеновым, который первый в своем городе закончил Московскую Академию Общественных Наук. После окончания учёбы, он занялся политикой и в 1988 году вступил на должность секретаря. Рахиметжан познакомил меня со своим другом, поэтом Эркином Мухаммедрахимовым, который показал мне новый и красиво построенный театр. К сожалению, в тот день было очень холодно и не переставая лил

Urgenç

Urgenç Komünist Partisinin 1. Sekreteri Rahimecan Hüdabergenova ile de bir görüşme yapmıştık. 1942 doğumlu olan Rahimecan Hüdabergenova, Moskova Sosyal Bilimler Akademisi'nden mezun olan kentin ilk bayanıydı. Siyasete girmiş ve 1988'de bugünkü göreve getirilmişti. Partinin ideoloji sekreterliğini Azat Rahmanoğlu Seyidov yapıyordu. Görüşmede onunla birlikte yörenin ünlü şairi Erkin Muhammedrahimov (Âşık Erkin) da vardı. Kent içinde dolaşırken "Agâhi" adına tiyatro binasını göstermişlerdi. Burası yeni ve güzel bir yapıydı.

O gün en büyük talihsizliğim, havanın çok soğuk olmasıydı; kar yağmamıştı ama sürekli yağmur, daha iyi gezip görmemi engellemişti. Harezmi'nin merkezi olan Urgenç nüfusu 120 bin dolayında idi. Çevresiyle birlikte vilayetin nüfusu, 1 milyonu buluyordu. Tarihî Hiva da buraya bağlıydı. Urgenç'ten Taşkent, Buhara, Semerkand ve Moskova'ya direkt uçak seferleri vardı. Hava yolu ile gelenlerin rahat yolculuk yapabilmeleri için Urgenç-Hiva arasında mükemmel bir kara yolu yapılmıştı. Oysa ülkenin öteki yolları berbattı. Yanımıza Âşık Erkin'i de alıp Hiva'ya müteveccihen yola çıkmıştık. Yol üzerinde gördüğüm "Karaman Köyü" beni çok şaşırtmıştı.

Daha sonra Hiva'ya ulaşmış ve kadim Türk yurdunu da doya doya gezmiştim... Hiva ve Harezmi Cumhuriyeti ile ilgili seyahat notlarımı da daha sonra yazacağım...

***

Nukus'a dönünce Zarlık Rızamuradov isimli bir mühendisin evine götürmüşlerdi. Evde Kenesbay Allambergenov ve Gencebay Jienbay da vardı. Sohbet sırasında Kenesbay'ın, "Türkiye'de ne kadar Karakalpak var?", "Siz bizim buradaki durumumuz için ne diyorsunuz?" gibi sorularına muhatap olmuş ve gereken yanıtları vermiştim.

Karakalpakistan Ceyhun Nehri üzerinde neden iyi bir köprü yoktu? Oysa Karakalpakistan'ı genç bir kadro yönetiyordu. Pamuk tarlasında çalışanlar kadınları ve yanlarında küçük çocukları vardı.

Otele gidip odama çekildiğimde saat 24 olmuştu.

doğdu. Urgenç, являлся центром Харезма. Его население уже тогда привыкло к 120 тысячам человек. Исторический город Хива, тоже относился к этой территории. Из Urgenç можно было вылететь в Ташкент, Бухару, Самарканд и даже Москву прямым рейсом. В то же время, там были проведены хорошие дороги, что позволяло спокойно передвигаться на автомобиле. Но не все дороги в этой стране были столь хороши. Как только мы выехали из города, я увидел караван бедуинов.

***

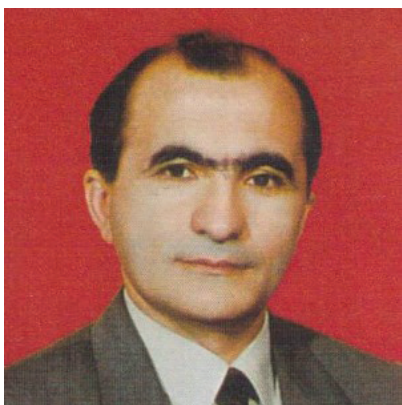
Вернувшись в Нукус, меня привезли в дом инженера по имени Зарлык Ризамурадов. Дома также присутствовали Kenesbay Allambergenov и Genesbay Zienbay. В ходе беседы, Zienbay спросил меня: «Сколько в Турции живёт Каракалпаков?», «Что вы думаете о нашем положении здесь?». Я постарался ответить на все вопросы. Этот народ пережил много бед, в том числе и притеснения со стороны властей за идеологию пантюркизма.

Всё же достаточно трудное положение в Каракалпакстане объяснялось тем, что правящая власть была неопытна и молода. Когда я вернулся в отель на часах показывало полночь...

ÖZBEK MEDRESELERİNDE YETİŞEN ŞAİR VE YAZARLARLA İLGİLİ BAZI TESPİTLER NAİL TAN

ПИСАТЕЛИ И ПОЭТЫ УЧИВШИЕСЯ В МЕДРЕСЕ УЗБЕКИСТАНА НАИЛЬ ТАН

NAİL TAN
НАИЛЬ ТАН

Giriş

Dil Kurumunda “Türk Dünyası Destanlarının Tespiti, Türkiye Türkçesine Aktarılması ve Yayınlanması Projesi”ndeki çalışmaları hâlen devam etmektedir. Projeden 66 kitap yayımlanmış olup, 6’sı Özbek destanları konusundadır. Sempozyumun konusu “Orta Çağlardaki İslamî Uygarlık ve Bilimin Gelişmesinde Semerkant’taki Medrese-i Âliyelerin Rolü “ olarak belirlendiği ve düzenleyici kuruluşlardan birinin de Hacı Bektaş Velî Kültür Derneği olduğu dikkate alınarak böyle bir bildiri hazırlanmıştır.

Tarihte ve günümüzde Özbekistan’ın iki önemli eğitim ve bilim merkezi konumundaki Semerkant ve Buhara şehirlerinin, Selçuklu ve devami Osmanlı İmparatorlukları üzerinde derin kültürel ve bilimsel etkilerinin bulunduğundan şüphe

Вступление

Турецкое лингвистическое общество (тур. Türk Dil Kurumu, TDK), продолжает работу над проектом «Собрание Дастанов Тюркского Мира, Перевод Дастанов на Турецкий Язык и Публикация». В рамках проекта было выпущено 66 книг, 6 из которых дастаны Узбекистана.

В то же время, культурной ассоциацией Хаджи Бекташи Вели был осуществлён симпозиум, на тему «Роль Медресе Семерканда на Развитие Исламской Цивилизации и Науки». Опираясь на проделанную работу по данным темам, мною была подготовлена данная статья.

На протяжении всей своей истории и по сей день, города Самарканд и Бухара, являются двумя важными учебными и научными центрами, имеющие глубокое культурное, научное наследие от Сельджуков до более поздних Османских империй. Прежде всего, на этих землях была основана Великая Сельджукская Империя, положившая начало образованию, науки и цивилизации. «Диван Лугат Ат-Турк», «Кутадгу Билиг», «Дивани Хикмат», «Книга Бакыргана» и произведения Алишера Навои-являются основными работами тюркской мировой литературы.

Самарканд и Бухара имеют особое значение с точки зрения медресе, где в средние века преподавалась исламская

РОЛЬ МЕДРЕСЕ СЕМЕРКАНДА НА РАЗВИТИЕ
ИСЛАМСКОЙ ЦИВИЛИЗАЦИИ И НАУКИ

2. Semerkant ve Buhara Medreselerinin Türk Divan Edebiyatına Etkileri.

1. Semerkant ve Buhara Medreselerinin Türk Tasavvuf Edebiyatına Etkileri

Orta Asya'da Türk Tasavvuf Edebiyatının kurucusu, ilk Türk tarikatının da Şeyhi Hoca Ahmed Yesevî (ö.1166), T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığının 2000 yılında yayımladığı üç ciltlik Özbek Edebiyatı adlı yayında da belirtildiği gibi, Özbek Edebiyatının temel taşlarından biridir. Eserin Özbekçe metinlerini hazırlayan Doç. Dr. Tahir Kahhar'ın şu cümleleri dikkat çekicidir: "Bugün Yesevî'yi ancak Özbekler tercümesiz okuyabiliyor ve 900 yıldır böyle geldi. Özbek Edebiyatı Ahmet Yesevî ile başlar (Kahhar 2000:14/363). Bilindiği gibi Klasik Özbek Edebiyatının asıl kurucusu Ali Şîr Nevâyî'dir (1441-1501). Çağatayca ise Özbek Türkçesinin temelidir, öncesidir.

Ahmet Yesevî, Arslan Baba'nın yanındaki öğreniminden sonra Maverâünnehir'e giderek Buhara, Semerkant ve Merv Medreselerinde ders veren âlim/bilgin Yusuf Hemedânî'ye (1049-1140) intisap etti. Hemedânî'den Buhara'da ders aldı. Yesevî uzmanı Dr. Bice Yesevî ve Hemedânî'nin Buhara'da tanıştığı ancak intisabının Semerkant'ta gerçekleştiği görüşündedir (Bice 2016:84). Ahmet Yesevî bu intisabın sonucunda eğitimini tamamlayıp Hacı Abdullah-ı Berakî ve Hasan-ı Endakî'den sonra şeyhinin üçüncü halifesi oldu. Şeyhinden ve Arslan Baba'dan öğrendiklerini birleştirerek ilk Türk tarikatı Yesevîliği kurduğu söylenebilir. Semerkant medreselerinde kısa bir süre ders veren Hemedânî'nin gençliğinde Semerkant'ta Ahmet bin Muhammed bin Fazl el Farsî'den ders aldığı biliniyor (Tosun 2013:44/12-13). Yesî/Türkistan şehrinde yayılan Türkçe Hikmetler bütün Orta Asya'yı derinden etkilemiş, İslamiyet'in sevilmesine önemli hizmette bulunmuştur.

Özbekistan'ın kurucusu Şeybânî Han'ın kardeşi Ubeydi Han Hikmet geleneğini canlandırarak Orta Asya'da sevilerek okunan bir tür hâline

byл опубликован трехтомной зборник над названием «Литература Узбекистана», в котором Ходжа Ахмед Яссави, (1166), считается самым главным основоположником литературы Узбекистана. Доц. Д-р Тахир Кахар, подготавливающий сборник на узбекском языке подчеркнул, что вот уже 900 лет и до сегодняшнего дня, только узбеки способны прочесть текст Яссави в оригинале, без перевода. Узбекская литература начинается с Ходжа Ахмеда Яссави. (Kahhar 2000: 14/363). В то же время, Али Шир Неваи (1441-1501) является главным основателем классической узбекской литературы.

После обучения у Арыстана Баба, Ахмед Яссави перебрался в Мавераннехир, для обучения у Юсуфа Хамадани (1049-1140), который преподавал в медресе Бухары, Самарканда и Мервы. Специалист по творчеству Яссави, Др. Бисе Яссави, считает, что Ходжа Ахмед Яссави познакомился с Юсуфом Хамадани в Бухаре, но их крепкая дружба зародилась в Самарканде (Bice 2016: 84). После окончания образования, Яссави, становится третьим халифом и создаёт первое суфийское братство (тарикат). Цикл стихов Ходжа Ахмеда Яссави "Диван-и Хикмет", распространился по всему Тюркскому миру и внёс большой вклад в распространении религии Ислам. Убейди Хан, брат Мухаммеда Шейбани (узбекский хан основатель государства Шейбанидов) возродил традиции чтения «Диван-и Хикмет» в Средней Азии (16 век). Бекташ Вели выдающийся суфий XIII века, являлся последователем Ахмеда Яссави, благодаря ему, суфизм распространился по всей Анатолии.

Профессор д-р Фуад Кёпрюлю, в своей книге «Первые Суфии в Тюркской Литературе», подробно рассмотрел роль Ходжа Ахмеда в формировании суфийской литературы (Körgülü, 1991). В Анатолии, произведение «Диван-и Хикмет» воспринялось как божественная заповедь ниспосланная свыше. Получив наказ

РОЛЬ МЕДРЕСЕ СЕМЕРКАНДА НА РАЗВИТИЕ
ИСЛАМСКОЙ ЦИВИЛИЗАЦИИ И НАУКИ

getirdi. Şeybanlılar döneminde (16.yy.) Ahmet Yesevî ve Yesevîlik yolu Maverâünnehir merkezlerinde büyük canlılık gösterdi.

Yesevîlik, Lokman Perende vasıtasıyla Hacı Bektaş Velî'ye de intikal etti. Böylece Anadolu'ya ulaştı. Anadolu sahasında Kalenderîlik, Babaîlik, Bektaşîlik ve Haydarîlik gibi yeni tarikatların ortaya çıkmasına sebep olduğu gibi, Yunus Emre başta olmak üzere yüzlerce tasavvuf şairinin, Bektaşî-Alevî şairin yetişmesini sağladı. Ord. Prof. Dr. M. Fuad Köprülü'nün Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar eserinde, Ahmet Yesevî'nin Türk tasavvuf edebiyatının oluşmasındaki rolü ayrıntılı olarak incelenmiştir (Köprülü,1991). Yesevî'nin Hikmetleri, Anadolu'da nefes, buyruk, deme, deyiş ve ilahiye dönüşmüştür. Yesevî halifelerinden Sarı Saltuk'un ise Anadolu ve Rumeli'nin Türkleşmesinde, İslamlaşmasında önemli hizmetleri dokunmuş, adı etrafında Saltukname adlı bir destan oluşmuştur.

Bugün aramızda, Horasan'dan kalkıp Anadolu'ya gelen Yesevî halifelerinden Hacı Bektaş Velî'nin yol arkadaşları, Bektaşî dostlar bulunmaktadır. Bektaşî edebiyatı yanında ona paralel yürüyen Alevî edebiyatına ait bugün Türkiye'de en az bin cilt eser üretilmiştir. Özetle söylemek gerekirse, Hoca Ahmet Yesevî'nin hem ders aldığı, hem kısa bir dönem irşadında bulunduğu Buhara ve Semerkant şehirlerinin bilginleri, Anadolu'da Türk Tasavvuf Edebiyatının doğmasına, gelişmesine küçümsenmeyecek katkıda bulunmuşlardır.

Ahmet Yesevî'nin soyundan geldiğini yazan, söyleyen Anadolu ve Balkan Türkleri içinde en ünlüsü Evliya Çelebi'dir.

Anadolu'daki Türk Tasavvuf Edebiyatı'na Ahmet Yesevî'nin açtığı yolu takip ederek katkıda, hizmette bulunan başka Özbek şairler de vardır. Dr. Kurnaz, Türkiye-Orta Asya Edebî İlişkileri adlı incelemesinde, Osmanlı topraklarına gelip yerleşen, yeni şairlerin yetişmesini sağlayan şu şairler hakkında bilgi vermiştir (Kurnaz 1999: 146-168).

от своего наставника Ходжи Ахмеда Яссави, Сары Салтук отправился в Анатолию, где внёс большой вклад в развитие и распространение ислама. В честь него, были написаны многочисленные народные рассказы под названием «Салтукнаме». Вместе со своими халифами, Ходжа Ахмед Яссави проделал долгий путь от Туркестана до Анатолии. Бекташ Вели, являлся последователем Ахмеда Яссави, также в своё время был отправлен в Анатолию. Сегодня в Турции, помимо литературы Бекташа, насчитывается по меньшей мере тысячи томов о литературе алевитов.

Можно смело сказать, что весь путь, который был пройден Ходжа Ахмедом Яссави от ученика до учителя, способствовал распространению и развитию суфийской литературы в Анатолии.

Его потомок, Эвлия Челеби был знаменитым турецким путешественником, посвятивший более сорока лет странствиям по территории Османского халифата и сопредельных государств.

Следуя по пути, Яссави, многие узбекские поэты, также внесли свой вклад в развитие суфийской литературы.

Dr. Kurnaz в своей работе, над темой Литературные Аспекты Турции и Средней Азии, поведал о поэтах, которые обосновались на Османских землях в 16-18 вв. (Kurnaz 1999: 146-168)

а. Пришедшие из Самарканда: Имад (17 век), Шахид (17-18 в.), Ага (ум. 1731-32).

в. Пришедше из Бухары: Хандан (ум.1426), Эмир Султан (1368-1429), Эмир Ахмед (1443-1516), Ахмед Илахи (XV век), Иудей (ум. 1560), Саид (ум. 1681), Реса (ум. 1700), Шеуда (18 век), Назима (ум. 1751), Ревнак (ум. 1812), Кирами (ум. 1829), Халис (ум. 1836) и Шейх Сулейман (ум. 1890).

РОЛЬ МЕДРЕСЕ СЕМЕРКАНДА НА РАЗВИТИЕ
ИСЛАМСКОЙ ЦИВИЛИЗАЦИИ И НАУКИ

a. Semerkant'tan gelenler: İmâd (17. yy.), Şâhid (17-18. yy.), Agâh (ö. 1731-32).

b. Buhara'dan gelenler: Handân (ö.1426), Emir Sultan (1368-1429), Emir Ahmed (1443-1516), Ahmed İlahî (XV. yy.), Cüdâyî (ö. 1560), Saidâ (ö. 1681), Resâ (ö. 1700), Şeydâ (18. yy.), Nâzimâ (ö. 1751), Revnâk (ö. 1812), Kirâmî (ö. 1829), Hâlis (ö. 1836) ve Şeyh Süleyman (ö. 1890).

Söz konusu Özbek kökenli şairlerden Handân, Emir Sultan, Emir Ahmed/Emir Buhârî, Ahmed İlahî, Resâ ve Şeyh Süleyman önemli tasavvuf şairlerindedir. Özellikle Emir Sultan, Emir Ahmed/Emir Buhârî ve Ahmed İlahî'nin sanat yönleri daha güçlü olup takipçileri yetişmiştir. İlhâmî (16.yy.) gibi.

Seyyid Emir Buhârî, Fatih döneminde Buhara'dan Anadolu'ya Simav'a geldi. Simavlı Abdullah İlahî'den Nakşibendiyye eğitimini tamamladı. Bu tarikatın İstanbul'da teşkilatlanmasını sağladı. Birçok Nakşî tekke şairi yetişti. Emir Buhârî ve Emir Sultan hakkında kitaplar yayımlandı (Kurnaz-Tatçı 1999; Çoruh 1971 gibi). Bu vesile ile iki tasavvuf şairi hakkında biraz daha bilgi vermekte yarar görüyoruz.

Emir Buhârî 1443 yılında Buhara'da doğdu. Nakşibendiyye Şeyhlerinden Mahmut Encîr el-Fağnevî'nin torunudur. Gençliğinde Buhara'da tahsil gördü. Şeyh Ubeydullah-ı Ahrâr'a intisap edip Nakşibendiyye eğitimi aldı. Bu sırada Anadolu'dan Semerkant'a gelip Şeyh Ubeydullah-ı Ahrâr'a intisap eden Simavlı Abdullah İlahî ile tanışıp dost oldu. İlahî, Nakşibendiyye eğitimini tamamlayıp icazet alınca, şeyhinin isteği üzerine Anadolu'ya gidip Simav'da onun sohbet halkasına dâhil oldu. Simav'da bir yıl kalıp Hac ibadetini yerine getirdi. Hac dönüşü Simav'da altı yıl daha kalıp İstanbul'a gitti. Şeyh Vefâ'nın dergâhına girdi. Abdullah İlahî 1477'de Buhârî'ye hilafet verdi. Bunun üzerinde Fatih'teki evinde Nakşibendiliği yaymaya başladı. II. Bayezid bu evin genişletilerek tekkeye dönüşmesini sağladı. Müritleri çoğalınca

Poetler uzbekского происхождения такие как Хандан, Эмир Султан, Эмир Ахмед, Эмир Бухари, Ахмед Илахи, Реса и Шейх Сулейман входят в число самых важных суфийских поэтов проживающие в Анатолии. В частности, более плодотворные работы наблюдались у Эмира Султана, Эмира Ахмеда, Эмира Бухара и Ахмеда Илахи.

В Стамбуле, стали образовываться суфийские братства Накшбандия (тарикат), из которых в дальнейшем выросло много поэтов и писателей. Были изданы книги о Эмире Бухаре и Эмире Султানে (например, Курназ-Татчи (Kurnaz-Tatci) 1999 года, Чорух (Çoruh) 1971).

Бухари Эмир Ахмед, родился в 1443 году в Бухаре. Он являлся внуком Махмуда Инджир Фагнави (ум. 1317) (духовный наставник (муршид), 12-е духовное звено в золотой цепи преемственности шейхов тариката Накшбандия). Молодость Эмир Ахмед повел в Вухаре, где обучался у тариката Накшбандия. После чего, прибыл в Анатолию, где завёл дружбу с Симавлы Абдуллах Иллахи, который помог ему закончить обучение. По наставлению шейха, Эмир Ахмед отправился с проповедями для народа в посёлок Симав (Simav). После года проживания в Симаве (Simav), он отправился в священное паломничество Хадж. По возвращению обратно, продолжал жить и проповедовать в Симаве (Simav) ещё шесть лет, а после отправился в Станбул, где посетил мавзолей Шейх Эбул Вефа. В 1477 году, Абдуллах Иллахи провозгласил Бухари Эмир Ахмеда имамом. После чего, Имам Бухари начал распространять учение Накшбанди, в своем доме в Фатихе. В последствии, Баязид II ((İkinci Bayezid) восьмой в порядке царствований султан Османской империи (1481—1512)), расширит этот дом и превратит его в место углублённого суфизма для общественности. Вскоре течение Накшбандия начало быстро развиваться и подобные дома

РОЛЬ МЕДРЕСЕ СЕМЕРКАНДА НА РАЗВИТИЕ
ИСЛАМСКОЙ ЦИВИЛИЗАЦИИ И НАУКИ

Ayvansaray ve Edirnekapı'da birer tekke daha açtı. Evrenoszade Ahmed Bey'in daveti üzerine Vardar Yenicesi'ne gitti. Orada 1490/91 yılında öldü. Türkçe ve Farsça Divançesi ve bazı eserleri günümüze ulaşmıştır (Kurnaz-Tatçı, 1999).

Emir Buhârî'nin hocası Simavlı Abdullah İlahî, Anadolu'ya Nakşibendiliği Semerkant'tan getiren mutasavvıf şairdir. Bir süre İstanbul Zeyrek Medresesinde tahsil gördükten sonra Semerkant'a gitti. Nakşibendi Şeyhlerinden Ubeydullah-ı Ahrâr'abağlanıp seyr ü sülûkunu, yani tarikat eğitimini tamamladı. Bir yıl Buhara'da kalıp şeyhinin yanına döndü. Onun isteğiyle Emir Buhârî'yi yanına alıp Simav'a döndü. Dönüş yolunda uğradığı Herat'ta Molla Câmî ile görüştü. Eserleri günümüze intikal etmiştir (Kurnaz-Tatçı 1999: 4-5).

Buhara'dan Bursa'ya gelip yerleşen Emir Sultan (1368-1429) Buhara'da tahsil görüp tasavvuf kültürünü benimsedi. Soyu Hz. Ali'ye dayanır. Kübreviye tarikatına girdi. Hac'dan sonra Bursa'ya yerleşti. Molla Fenârî'nin öğrencisi oldu. Ondan "Vahdet-i Vücut" felsefesini öğrendi. Yıldırım Bayezid'in kızı Hundî Hatun'la evlenip padişaha damat oldu. Bir tekke kurarak birçok derviş yetiştirdi. Velî derecesinde saygı gördü. Ona atfedilen bazı şiirler vardır (Kurnaz 1999:147-149).

Anadolu'da gelişen Türk Tasavvuf Edebiyatına bir Özbek din bilgininin de hizmeti dokunmuştur: Semerkant'tan gelip Larende /Karaman'a yerleşen ve Semerkandiyye tarikatını kuran, Bahrü'l-ulûm adlı dört ciltlik Kur'an tefsiri yazarı Alaeddin Ali bin Yahya es-Semerkandî (Yazıcı 1991:4/517-18). Onun halifelerinden Hüsameddin Bursevî (ö.1632), Semerkandiyye Eğitimini Balıkesirli Şeyh Alaeddin Efendi'nin oğlu Mehmed Efendi'nin irşadiyle tamamladı. Uludağ eteklerinde kurduğu tekkesinde tarikatını yaymaya çalıştı. Yirmiyeye yakın eser kaleme aldı. Tasavvufi şiirleriyle tanındı (Kara 1998:18/511-12).

Osmanlı Özbekistan edebî, ticarî, eğitim ilişkileri zamanla daha da gelişti. Özbekistan'dan,

stali открываться во многих городах Анатолии.

Учитель Эмира Бухари, суфийский поэт Симавлы Молла Абдуллах Илахи, прибыл из Самарканда в Анатолию, где продолжал свою литературную деятельность до конца жизни. Его работы сохранились до наших дней (Kurnaz-Tatçı 1999: 4-5).

Эмир Султан (1368-1429), из рода Хазрати Али (р.г.), прибывший из Бухары в г. Бурсу, также являлся сторонником суфийской культуры. Он был последователем тариката Кубревия. После совершения Хаджа, Эмир Султан поселился в городе Бурса. Он стал учеником Моллы Фенари и женился на дочери Баязида Йылдырыма, Хунди Хатун. Эмир Султан основал дом учения, где обучались его последователи. В честь великого поэта Эмира Султана было написано много стихов. (Kurnaz 1999:147-149).

Узбекское религиозное учение внесло большой вклад в развитие суфийской литературы в Анатолии. (Yazıcı 1991:4/517-18). Ал-лаудин Али Семерканди, прибывший из Самарканда в город Караман, являлся основателем суфийского братства «Самаркандии» и написал четырёхтомное произведение о толковании Корана. (Yazıcı 1991:4/517-18).

2. Влияние Медресе Самарканда и Бухары на турецкую литературу Диван

Алишер Навои (1441-1501), широко признан в литературных кругах как основатель узбекского языка и литературы. Он обучал студентов в медресе Герата и Мешхеда, а также преподавал частные кроки. До вхождения на престол Хорасана его другом Хусейном Байкаром 1467-69г., Алишер Навои подолжал расширять свои знания о науки в Самаркаде. Чагатайский язык, на котором писал Навои, является основой современного узбекского яз

РОЛЬ МЕДРЕСЕ СЕМЕРКАНДА НА РАЗВИТИЕ
ИСЛАМСКОЙ ЦИВИЛИЗАЦИИ И НАУКИ

Orta Asya'dan gelen misafirleri ağırlamak ve gençleri yetiştirmek amacıyla İstanbul'da biri Kadırğa, diğeri Üsküdar'da iki Özbekler Tekkesi açıldı. Kadırğa'daki Özbekler Tekkesine 1860-70 yılları arasında şeyhlik yapan Buharalı Süleyman Efendi (1812-1890), Ahmet Yesevî'nin hizmetlerini Osmanlı Türkçesine aktardığı gibi Çağatayca- Osmanlıca bir sözlük hazırladı. İki ciltlik Lugât-ı Çağatayî ve Türkî-i Osmanî adlı sözlüğün birinci cildi 1882 yılında İstanbul'da yayımlandı. İki Özbek Tekkesinde de Nakşibendilik eğitimi verilmekteydi. Üsküdar'daki tekkenin İstiklal Savaşı'nda çok önemli hizmetleri görülmüştür.

2. Semerkant ve Buhara Medreselerinin Türk Divan Edebiyatına Etkileri

Edebiyat çevrelerince yaygın bir görüş olarak Ali Şîr Nevâyî (1441-1501), Özbek dili ve edebiyatının kurucusu kabul edilir. Bilindiği gibi Nevâyî Bağdat, Meşhed, Merv ve Herat'daki medrese tahsili ve özel hoca derslerinin yanı sıra Semerkant'ta Hâce Celaledin Fazlullah Ebu'l-Leysi'nin medresesine devam etmiş, arkadaşı Hüseyin Baykara Herat'ta tahta geçinceye kadar 1467-69 yılları arasında Semerkant'taki bilim havasını teneffüs etmiştir. Nevâyî'nin kullandığı Çağatayca bugünkü Özbek dilinin öncesidir, temelidir.

Türk Divan Edebiyatını önemli ölçüde etkileyen Nevâyî, Osmanlı şair ve yazarları arasında üstat kabul edilip büyük saygı duyulmuştur. Kendisinden önceki Özbek Divan Şairlerinden Sekkâkî (14-15 yy.) ve Lutfî (1366-1465) de Nevâyî'den sonra Osmanlı dünyasında tanınmış, ikisinin de divanları TDK tarafından basılmıştır.

Nevâyî'nin Türk Divan Edebiyatına etkilerini bir makalesinde ele alan Prof. Köprülü, onun rolünü şu cümlelerle ifade etmiştir: "Bursalı Ahmet Paşa'dan başlayarak Ali Şîr Nevâyî'nin tesirinin Anadolu Türklerinin edebiyatı üzerinde devam ettiğini itiraf etmeliyiz. İran Türkleri arasında olduğu gibi Anadolu ve Rumeli'de de Nevâyî'nin eserleri âdeta ders okutulduğu cihetle, onun eserlerini

yka.

Навои, который сильно повлиял на турецкую литературу османского периода, получил большое уважение среди османских поэтов и писателей. До него, также были известные поэты узбекского дивана как чагатайский поэт Секкаки (14-15 век) и поэт тимуридского Хорасана Лютфи (1366-1465), их поэмы были изданы Ассоциацией Тюркского Языка (Türk Dil Kurumu).

Профессор д-р Фуад Кёпрюлю в своей статье на тему «Влияние на Литературу Османского Периода» написал следующее; «Мы должны признать тот факт, что влияние на литературу Анатолии началось ещё с Ахмет-Паши до Алишера Навои. Творчество Навои преподавалось студентам и после его смерти. Для того чтобы понимать смысл его текста использовались специальные словари» (Köprülü 1934/a:266).

Во время правления Сулеймана I, Махмуд Челеби Лямий (y.1531-32) перевёл поэму Навои «Фархад и Ширин». В связи с этим, можно уверенно сказать, что творения Алишера Навои вызывали большой интерес в Станбуле в 16 веке. Постепенно стало часто встречаться переписка его стихов или копирование его стихов другими поэтами.

Навои являлся первым поэтом в Анатолии, который послужил примером для подражания. Поэты османского периода, такие как Хамдуллах Хамди (y. 1503), Невзаде Атаи (y. 1635), Ташлыджалы Яхья-бей (y.1583), Фейзи (y.1739) писали поэмы в стихотворной форме мезневис (мезневис есть двустиишие, состоящее их стихов одинаковой меры, но таких, в которых рифмы находятся не на конце, а в середине на полустишие).

РОЛЬ МЕДРЕСЕ СЕМЕРКАНДА НА РАЗВИТИЕ
ИСЛАМСКОЙ ЦИВИЛИЗАЦИИ И НАУКИ

iyi anlayabilmek için hususi lügat/sözlük kitaplarının yazılması buna en büyük delildir." (Köprülü 1934/a:266)

Divan edebiyatı uzmanı Dr. Çavuşoğlu'nun incelemesine göre, II. Bayezid döneminde Kandî (ö. 1554) ve Behiştî (15. Yy.) Herat'a gidip dönüşlerinde, Basîrî (ö.1534-35) ise Horasan'dan İstanbul'a gelişinde Nevâyî ve çevresinden haber getirmişlerdir (Çavuşoğlu 1976: 79). Basîrî yanında, Molla Câmî ve Nevâyî'nin tavsiye mektupları ve Nevâyî Divanı olduğu hâlde Horasan'dan İstanbul'a geldi. Nevâyî'nin şiirlerini bütünüyle Osmanlıya ilk o getirdi (Kurnaz 1999:138-39). Dr. Kurnaz, Osmanlı divan şairlerinin Nevâyî ile temasını daha eskiye götürmekte, Osmanlı divan şairlerinden, Adnî mahlasıyla şiirler yazan, Fatih'in vezirlerinden Mahmud Paşa'nın (ö. 1474), Ali Şîr Nevâyî ile mektuplaştıklarını, Âşık Paşa Tezkiresi'ne dayanarak yazmaktadır (Kurnaz 1999: 6-7).

Dr. Çavuşoğlu, Türk Divan Edebiyatının kurucularından Bursalı Ahmed Paşa'nın (ö. 1497), Nevâyî'nin gazellerini gördüğü ve II. Bayezid'in isteğiyle 33 gazeline nazireler yazdığı görüşünü kabul ediyor (Çavuşoğlu 1976: 80). Kanunî döneminde Bursalı Lamiî Çelebi'nin (ö.1531-32) Nevâyî'nin Ferhad ü Şirin mesnevisini tercüme ettiği biliniyor. 16.yy.'da Nevâyî'nin İstanbul'da çok okunduğuna şüphe yoktur. Aynı yüzyılda Fuzulî de Bağdat'ta Nevâyî'ye nazireler yazıyordu. 16. yy.'dan sonra Türk Divan Şairleri arasında Nevâyî lehçesinde (Çağatayca) şiir veya Nevâyî'nin şiirlerine nazireler yazmak, bir heves hâlinde zaman zaman görül-müştür. Dr. Sertkaya 1970-73 yılları arasında yayımladığı üç yazısında Osmanlı şairlerinin Nevâyî özentisiyle yazdıkları nazire ve Çağatayca şiirlere ait çok sayıda örnek vermiştir (Sertkaya 1970-73). Dr. Sertkaya; üç yazısında; Selimî, Kâtibî, Cemilî, Azmî, Hafız Acem, Şükrî, Nazmî, Niyazî, Sanî ve Salahî'nin Nevâyî'ye nazire yazan bazı divan şairleri olduklarını belirttikten sonra Nedîm, Şeyh Galip, Ahmed-i Dâî, Karamanlı Nizamî, Refî-i Amîdî, Fasîh Ahmed Dede, Muvakkıtzade Mehmed Pertev, Bahtî ve Lutfî gibi ünlü şairlerin nazire ve Çağatay-

Сейди Али-Реис (у.1562)- поэт, адмирал флота Османской империи близко общался с узбекскими государственными деятелями и поэтами того времени. Во время Индийской экспедиции (1554 г.) внезапно начался шторм и многие из его кораблей потерпели крушение. В итоге он продал свои уцелевшие корабли с оружием и вернулся в Стамбул по суше, после 3,5 летнего путешествия.

После 16-го века влияние Навои на поэтов в Османской империи уменьшится и снова наберёт популярность персидская литература.

Имад (17 век), Шахид (17-18 век), Агах (1731-32) - поэты из Самарканда, которые обосновались на османских землях. Вреди них самым изветным считался Агах. Его полное имя было Эль-Нас Хафиз Мехмет Бурак, поэт поселился в городе Диярбакыр, где он скончался прожив там 60 лет. Произведения Хафиз Мехмет Бурака на перситском (фарси) и турецком языке сохранились до наших дней. (Kurnaz 1999: 166-67). Среди Бухаринских поэтов которые обосновались в Анатолии был и поэт Ахмет Илахи(15в.). Он прибыл из Бухары во времена правления Мехмеда II. Среди его многочисленных работ, существует также 24 поэм на Турецком и перситском языках (Kurnaz 1999: 154-161).

Завершение

Начиная с XIV века, литературному сплетению между Узбекистаном и Османской империей послужило три фактора.

1. Суфии из Узбекистана поселившиеся в Анатолии
2. Суфии, которые отправлялись из Анатолии в Узбекистан.
3. Литература, которая привозилась из Узбекистана для чтения в Анатолию.

РОЛЬ МЕДРЕСЕ СЕМЕРКАНДА НА РАЗВИТИЕ
ИСЛАМСКОЙ ЦИВИЛИЗАЦИИ И НАУКИ

ca şiiirlerinden örnekleri sıralamıştır.

Nevâyî, hamse yazan ilk Türk şairi olarak da Anadolu'daki divan şairlerini etkilemiştir. Şairlere Türklerin de hamse yazabileceği cesaretini vermiştir. Hamdullah Hamdî (ö. 1503), Taşlıcalı Yahya (ö.1583), Nev'îzade Atâî (ö. 1635), Nergisî (ö. 1634) ve Feyzî (ö.1739) hamseleri günümüze intikal eden belli başlı Osmanlı divan şairleridir.

16. yüzyılda, Özbek devlet adamı ve şairleriyle en çok yüz yüze temasta bulunan Osmanlı Divan şairi (Kâtibî mahlaslı) ve denizci Seydî Ali Reis'tir (ö.1562). Hint Seferi (1554) sırasında gemilerinin çoğunu fırtınada kaybedince Hindistan'a sığındı. Sağlam gemi ve silahlarını Sûrat Hâkimi Hudavend Han'a teslim etti ve kara yoluyla 3,5 yıllık bir seyahatin sonunda İstanbul'a döndü. Dönüş yolunda Sind, Hind Şahları, Bedaşan Padişahı İbrahim Mirza, Semerkant Hükümdarı Barak Han, Buhara Hâkimi Seyyid Burhan Han, Horasan Sultanı İbrahim Mirza'nın Veziri Gökçe Halife, Meşhed Hâkimi İbrahim Mirza ve Safevî Hükümdarı I. Tahmasb ile görüştü. Yazdığı, okuduğu Nevâyî tarzı Çağatayca gazeller sayesinde itibar gördü.

16. yüzyıldan sonra Nevâyî'nin Osmanlı Divan Şairleri üzerinde etkisinin azaldığını görüyoruz. Çünkü bu yüzyıldan sonra Fars edebiyatının, şairlerinin etkisi Selçuklular döneminde olduğu gibi yeniden ağırlığını hissettirmiştir.

Osmanlı Dönemi'nde Semerkant'tan Osmanlı topraklarına gelip yerleşen divan şairleri İmâd (17. yy.), Şahîd (17-18. yy.), Agâh (ö. 1731-32) içinde en tanınmış Agâh'tır. Divanı vardır. Asıl adı el-Hac Hâfız Mehmed Bulak'tır. Diyarbakır'a yerleşmiştir. Buharalı Şeyh Saidâ'ya intisap etmiş bir Nakşibendî şeyhidir. Diyarbakır'da 60 yıl yaşadıkdan sonra bu şehirde ölmüştür. Farsça ve Türkçe şiiirlerinden oluşan mürettep divanı günümüze ulaşmıştır (Kurnaz 1999: 166-67). Anadolu'ya yerleşen Buharalı divan şairleri içinde de Ahmed İlahî (15.yy.) en ünlüsüdür denilebilir. Fatih döneminde Buhara'dan gelip Bursa'ya yerleşen Nakşibendî

İменно эти три причины повлияли на развитие суфийской литературы в Османской Империи. Суфийские братства (тарикат) как Бекташи, Алеви и Накшбандия вырастили сотни поколений суфийских поэтов. Их творения являются богатейшим наследием Тюркского Мира.

Список литературы:

Хаяти, Б. Түркестан, Ходжа Ахмет Яссави. [Текст] / Университет им. Ходжа Ахмеда Яссави, Анкара, 2016. — 397с.

(Bice, Hayati (2016), Pîr-i Türkistan Hoca Ahmed Yesevî, Ankara, 397 s., Hoca Ahmed Yesevî Uluslararası Türk Kazak Ü. Yayını)

Чавушоглу, М. Заметки о Влиянии Навои в Анатолии до Конца Османского Правления. Атсыз Армаганы. [Текст] / Изд-во «Отюкен», Станбул, 1976. — 75-90с.

(Çavuşoğlu, Mehmed (1976) "Kanunî Devrinin Sonuna Kadar Anadolu'daki Nevâyî Tesiri Üzerine Notlar", Atsız Armağanı, İstanbul, s.75-90, Ötügen Yayınları 40/7.)

Чорух, Щ. Эмир Султан [Текст] / Перевод — № 1001(8)—Станбул:1971. — С. 221.

(Çoruh, Şinasi (1971), Emir Sultan, İstanbul, 221 s., Tercüman 1001 Eser: 8.)

Эраслан. К. Мевлана Дивана [Текст] / Изд-во «ТДК», 1999. — 686 с.

(Eraslan, Kemal (1999), Mevlâna Sekkâkî Divanı, Ankara, 686 s., TDK Yayınları: 720.)

Каххар, Т. Тюркская Литература От Начала До наших Дней. Антология / Узбекской Литературы [Текст] / Изд-во «КТВ», 2000. — Гл. 1.2.3. № 24 85. — С. 447-448-464.

(Kahhar, Tahir (2000), Başlangıcından Günümüze Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi/ Özbek Edebiyatı I-II-III, İstanbul, 447+448+464 s., KTB Yayınları: 24 85.)

РОЛЬ МЕДРЕСЕ СЕМЕРКАНДА НА РАЗВИТИЕ
ИСЛАМСКОЙ ЦИВИЛИЗАЦИИ И НАУКИ

Ahmed İlahî'nin eserleri arasında 24 Türkçe şiirin bulunduğu Farsça divanı da vardır (Kurnaz 1999: 154-161).

Sonuç

Osmanlı-Özbekistan edebî ilişkileri 14. yüzyıldan başlayarak üç kanaldan yürütülmüştür denilebilir.

1. Özbekistan sahasından Anadolu'ya yerleşen mutasavvıf ve şairler vasıtasıyla,
2. Anadolu'dan Özbekistan sahasına gidip gelen mutasavvıf ve şairler vasıtasıyla,
3. Özbekistan sahasından gönderilen veya getirilen yazma eser, divan ve şiirlerin okunması vasıtasıyla.

Bu üç kanaldan sağlanan bilgi ve edebî malzeme ile Osmanlı topraklarında tasavvuf edebiyatı geleneği başladı. Başta Bektaşîlik, Alevîlik, Nakşibendîlik olmak üzere çeşitli tarikatlara mensup yüzlerce tasavvuf şairi yetişti. Binlerle ifade edilecek cilt dolusu şiir ortaya çıktı. Divan edebiyatımız ise Ali Şîr Neyavî'nin küçümsenmeyecek etkisiyle sağlam temellere oturdu. Hamse yazan divan şairleri yetişti.

Yararlanılan Kaynaklar

Bice, Hayati (2016), Pîr-i Türkistan Hoca Ahmed Yesevî, Ankara, 397 s., Hoca Ahmed Yesevî Uluslararası Türk Kazak Ü. Yayını
Çavuşoğlu, Mehmed (1976) "Kanunî Devrinin Sonuna Kadar Anadolu'daki Nevâyî Tesiri Üzerine Notlar", Atsız Armağanı, İstanbul, s.75-90, Ötüken Yayınları 40/7.
Çoruh, Şinasi (1971), Emir Sultan, İstanbul, 221 s., Tercüman 1001 Eser: 8.
Eraslan, Kemal (1999), Mevlâna Sekkâkî Divanı, Ankara, 686 s., TDK Yayınları: 720.
Kahhar, Tahir (2000), Başlangıcından Günümüze Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi/Özbek Edebiyatı I-II-III, İstanbul, 447+448+464 s., KTB Yayınları: 24 85.
Kara, Mustafa (1998), DîA, Hüsameddin Bursevî

Kara, M. DîA, Пункт о Хюсамеддин Бурсевî [Текст] / Станбул, 18-е изд 2000. — 511— 12 с. (Kara, Mustafa (1998), DîA, Hüsameddin Bursevî maddesi, İstanbul, C 18, s. 511-12.)

Кёпрюлю. М.Ф. Общий Взгляд на Турецкую Литературу, Исследования по Турецкому Языку и Литературе. [Текст] / Изд-во « TDEHA », Станбул, 1934. — 1— 25 с.

(Köprülü, M. Fuad (1934/a) "Türk Edebiyatına Umumî Bir Bakış", Türk Dili ve Edebiyatı Hakkında Araştırmalar /TDEHA, İstanbul, s. 1-25.)

Али Шир Неваи и Его Влияние. [Текст] Станбул, 1934. — 257— 266 с.

(----- (1934/b), "Ali Şîr Nevâî ve Tesirleri", TDEHA, İstanbul, s. 257-266.)

Энциклопедия Ислама. А. Яссави. [Текст] 2010. — 15 с.

(----- (1941), İslam Ansiklopedisi/İA, Ahmed Yesevî maddesi, C I, s. 2010-15.)

Первые Суфии в Турецкой Литературе. [Текст] Изд-во « Управление По Делама Религий », Анкара, 1991. — 432 с.

(----- (1991) Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar, Ankara, 7. bs., 432 s., Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.)

Курназ, С.Т. Литературные взаимоотношения между Турцией и Центральной Азией. [Текст] / Изд-во « Акчағ» 1999. — 289 с.

(Kurnaz, Cemal (1999), Türkiye- Orta Asya Edebî İlişkileri, Ankara, 286 s., Akçağ Yayınları: 289.)

Серткая, О. Ф. Чагатайские Стихи в Османской Империи. Изд-во «İÜ Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi», 1993. — 157-184 с.

(Sertkaya, Osman Fikri (1970, 1971, 1973), "Osmanlı Şairlerinin Çağatayca Şiirleri", İÜ Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi, I/C 18, 1970, 133-38; II/C 19,1971, 171-184; III/C 20, 1973, 157-184.)

Тосун. Н. Юсуф Хамадани. [Текст] / Гл—44. 2013.

РОЛЬ МЕДРЕСЕ СЕМЕРКАНДА НА РАЗВИТИЕ
ИСЛАМСКОЙ ЦИВИЛИЗАЦИИ И НАУКИ

maddesi, İstanbul, C 18, s. 511-12.

Köprülü, M. Fuad (1934/a) "Türk Edebiyatına Umumî Bir Bakış", Türk Dili ve Edebiyatı Hakkında Araştırmalar /TDEHA, İstanbul, s. 1-25.

----- (1934/b), "Ali Şîr Nevâî ve Tesirleri", TDEHA, İstanbul, s. 257-266.

----- (1941), İslam Ansiklopedisi/İA, Ahmed Yesevî maddesi, C I, s. 2010-15.

----- (1991) Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar, Ankara, 7. bs., 432 s., Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.

Kurnaz, Cemal (1999), Türkiye- Orta Asya Edebî İlişkileri, Ankara, 286 s., Akçağ Yayınları: 289.

Kurnaz, Cemal-Tatçı, Mustafa (1999), İstanbul'da Buharalı Bir Mutasavvıf Emir Buhârî, Ankara, 2.bs, 263 s., Akçağ Yayınları: 302.

Sertkaya, Osman Fikri (1970, 1971, 1973), "Osmanlı Şairlerinin Çağatayca Şiirleri", İÜ Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi, I/C 18, 1970, 133-38; II/C 19, 1971, 171-184; III/C 20, 1973, 157-184.

Tosun, Necmi (2013), DİA, Yusuf Hemedânî maddesi, C 44, s. 12-13.

Yazıcı, İshak (1991), DİA, Bahrü'l-Ulûm maddesi, C 4, s. 517-18.

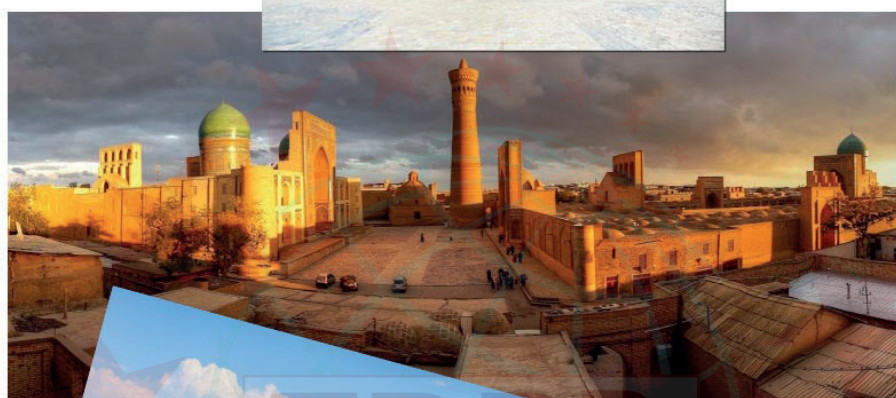
— 12-13 с.

(Tosun, Necmi (2013), DİA, Yusuf Hemedânî maddesi, C 44, s. 12-13.)

Языджи, И. Бахрул Улум [Текст] / Гл—4. 1991. — 517-18 с.

(Yazıcı, İshak (1991), DİA, Bahrü'l-Ulûm maddesi, C 4, s. 517-18.)

ÖZBEKİSTAN TURİZM SEKTÖRÜNE YÖNELİK TEŞVİKLER UYGULUYOR

Özbekistan, “stratejik sektör” olarak belirlediği turizmde sahip olduğu devasa potansiyelini harekete geçirmek amacıyla geliştirdiği etkili politikaları art arda uygulamaya koyuyor. “Mânâ İklimi”ni tüm dünyaya tanıtmak isteyen Özbekistan, âdeta hazinelerini gün yüzüne çıkarıyor.

Özbekistan Cumhurbaşkanı Şavkat Mirziyoyev; “Turizm ülkemiz ekonomisinin istikbalidir. Turizmde temelli iş yerleri açmak istiyorsak, turistlere talep koyacağımıza turistlerin taleplerine uymamız gerekmektedir” açıklaması ile akılcı ve etkin politikaları harekete geçiriyor.

Özbekistan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Şavkat Mirziyoyev önderliğinde “2017-2021 Kalkınma Stratejisi” ile ekonomik reformlar ve büyük değişim hareketi başlattı. “2017-2021 Kalkınma Stratejisi”nin öngördüğü değişim hareketi kapsamında, Özbekistan’ın 2017 yılında kaydettiği 2 milyon 700 bin turist sayısı, ülkenin tarihi, kültürel mirası ve doğal güzellikleriyle sahip olduğu potansiyeliyle örtüşmediği için tatmin edici bulunmuyor. Özbekistan Cumhurbaşkanı Şavkat Mirziyoyev’in “Turizm ülkemiz ekonomisinin istikbalidir” şeklindeki sözüne uygun biçimde, ülkenin turizm alanındaki yönetim kalitesini geliştirme çalışmaları hızla sürüyor. Mirziyoyev önderliğindeki büyük değişimin hedefi; Özbekistan’ı bölgenin parlayan yıldızı yapmak. Cumhurbaşkanı, 2018 yılının “Faal Girişimcilik, Yenilikçi Fikirler ve Teknolojileri Destekleme Yılı” olarak ilan edilmesini teklif etti. “Sorunları artık gizleyemeyiz. Onları çözme zamanı geldi” diyen Mirziyoyev, yenilik yapamazsak geleceği kuramayız, ona sahip çıkamayız “diye konuştu.

О МЕРАХ ПО РАЗВИТИЮ ТУРИЗМА В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН

Узбекистан намерен применить в действие эффективные меры, касающиеся развития туристического сектора. Страна с многовековой историей, настроенна заявить о себе всему миру.

На тему эффективной политики туризма, Президент Узбекистана Шавкат Мирзиёев заявил следующее: « Туризм - это будущее экономики нашей страны. Если мы хотим открыть рабочие места, основанные на туризме, мы должны соответствовать требованиям туристов».

Реформа под названием «Стратегическое развитие 2017-2021 гг.» под руководством Президента Республики Узбекистан, стало началом больших перемен. Чилотуристовза2017годсоставляет2миллиона700тысяч. Несмотря на богатое историческое, культурное наследие страны, прилив туристов в страну является неудовлетворительным.

В соответствии с обещаниями Президента Узбекистана Шавката Мирзиёева усилия по улучшению качества туристического сектора продолжают. Он предложил объявить 2018 год «Годом поддержки предпринимательства, инновационных идей и технологий». Мирзиёев сказал: «Мы больше не можем скрывать проблемы. Настало время их решать. Если мы не сможем идти в ногу со временем, мы не сможем смотреть в будущее ».

Кроме исторического туризма в

Özbekistan'da, tarih turizminin yanında, inanç turizmi, ekoturizm, "marifi turizm", kültür turizmi, gastronomi turizmi, spor turizmi, tıp turizmi, köy turizmi, sanayi turizmi, iş adamları turizmi gibi turizm alanlarının da teşvik edilmesine önem veriliyor.

Özbekistan Hükûmeti, turizmde canlılığını artırmak için çok ciddi teşvikler ile turist akını oluşturmayı amaçlıyor. Bu kapsamda, tur acentelerinin faaliyetleri, yeni otellerin inşası, sektöre yönelik doğrudan yabancı yatırımcılar, acentelerin yurt dışı markalı araba ithaline yönelik teşviklerin uygulanması hedefleniyor. Söz konusu teşvikler şunlar:

Tur Acenteleri Faaliyetleri ile ilgili Teşvikler

- Rehberlik faaliyetleri KDV'den muaf tutulacak.
- Termal ve sağlık turizmi amaçlı kullanılacak araziler vergilerden muaf tutulacak.
- Kadro sayısı 100'ü aşmayan turizm tesisleri için genel vergi sisteminin yerine basitleştirilmiş tek vergi prosedürü kullanılacak.
- Tematik parklar alanındaki işletmeler 3 yıla kadar gelir vergisi, arazi vergisi, emlak vergisi ve tek vergiden ham de gümrük vergisinden muaf tutulacak.
- 10 Şubat 2018'den itibaren tur acentelerine "Uzbekistan" markasını tanıtım amaçlı materyaller çıkarması için vergi desteği verilecek.

Yeni Oteller İnşasıyla İlgili Destek ve Teşvikler

- En az 4 yıldızlı otel inşa edecek işletmeler 5 yıla kadar gelir, arazi, emlak ve vergilerden hem de gümrük vergisinden muaf tutulacak.
- Yeni oteller inşası ve eskilerini restore etmek amaçlı 15 yıllık imtiyazlı krediler verilecek.
- 1 Ocak 2022'ye kadar otellerde yönetici olarak çalıştırılan yabancı personel gelir vergileri ve sos-

стране, также развивается религиозный туризм экотуризм, культурный туризм, гастрономический туризм, спортивный туризм, медицинский туризм, деревенский туризм, промышленный туризм и деловой туризм.

Правительство Узбекистана стремится повысить приток туристов в страну эффективными методами. В рамках этой работы планируется задействовать туристические фирмы, начать строительство новых отелей, привлечь прямых иностранных инвесторов для сектора и агентств направленных на импорт иностранных фирменных автомобилей. Эти методы заключаются в следующем:

Задействовать туристические агентства

- Освободить туристическую деятельность от налога на добавленную стоимость
- Земли, которые будут использоваться для оздоровительного туризма, будут освобождены от налогов.
- Для туристических объектов с числом сотрудников, не превышающим 100, вместо общей налоговой системы будет использоваться упрощенная процедура единого налога.
- Предприятия в области тематических парков будут освобождены от подоходного налога, земельного налога, налога на имущество и единого налога, а также таможенной пошлины до 3 лет
- С 10 февраля 2018 года туристическим агентствам будет предоставлена налоговая поддержка для продвижения бренда «Узбекистан»

Поддержка и стимулирование строительства новых отелей

- Предприятия, которые будут строить по меньшей мере 4-звездочные отели, будут освобождены от дохода, земли, недвижимости и налогов, а также таможенной пошлины на срок до 5 лет.

yal amaçlı ödemelerden muaf tutulacak.

- 1 Ocak 2022'ye kadar kayak merkezleri, teleferikler, tekneler, uçuş balonları ve benzer ürünleri ithal eden şirketler gümrük vergisinden muaf tutulacak.

- Turizm Geliştirme Komitesinin değerlendirmesi ile bölgelerde turizm tesisleri inşası için araziler ayrılacak.

- 1 Ocak 2020'ye kadar restore, tamir ve hijyen tesislerine yönlendirmek koşuluyla işletmelere yaklaşık 12 bin ABD Doları kadar vergi desteği verilecek

- 1 Ocak 2025'e kadar hijyen amaçlı kullanım koşuluyla her yıl yaklaşık 1.500 ABD Doları kadar vergi desteği verilecek.

Doğrudan Yabancı Yatırımlara Teşvik

Doğrudan yabancı yatırımlı tüzel kişiler aşağıdaki şekilde gelir vergisi, emlak vergisi, refah vergisi, tek vergi ve karayolları vergisinden muaf tutulacak:

- 300 bin Dolardan - 3 milyon Dolara kadar : 3 yıl,

- 3 milyon Dolardan - 10 milyon Dolara kadar : 5 yıl,

- 10 milyon Dolardan fazla: 7 yıl.

Acentelerin yurt dışı Markalı Arabalar İthalıyla İlgili Teşvikler

- 1 Ocak 2022'ye kadar acenteler şoförle birlikte 8 kişiden daha fazla yolcu kapasiteli tur amaçlı kullanılacak arabaların ithalinde gümrük vergilerinden muaf tutulacak.

- Karakalpakistan bölgesine özel olarak motor hacmi en az 2,4 litre olan yabancı markalı arabalar ithalinde normal gümrük tarifesinin yüzde 25'i uygulanacak ve 5 yıla kadar taksitli ödeme imkânı sağlanacak.

- Предприятия, которые будут заниматься строительством новых отелей и реставрацией старых получают 15-летние льготные кредиты.

- Иностранный персонал, работающий в гостиницах в качестве менеджера до 1 января 2022 года, будет освобожден от налогов на прибыль и социальных выплат.

- Компании, импортирующие горнолыжные курорты, канатные дороги, катера, воздушные шары и аналогичные товары до 1 января 2022 года, будут освобождены от таможенной пошлины.

- С оценкой Комитета по Развитию Туризма земельные участки будут выделены на строительство туристических объектов в регионах.

- Во время восстановительных, ремонтных работ, до января 2020 года, будет оказана налоговая поддержка в размере 12 000 долларов США.

- До 1 января 2025 года, (каждый год) для использования гигиенических средств, будет оказана налоговая поддержка в размере 1500 долл. США

Поддержка и стимулирование иностранных инвесторов

Субъекты прямых иностранных инвестиций освобождаются от подоходного налога, налога на имущество, налога на социальное обеспечение, единого налога и дорожного налога следующим образом:

- От 300 000 до 3 миллионов долларов: 3 лет,
- От 3 миллионов до 10 миллионов долларов: 5 лет,

- Более 10 миллионов долларов: 7 лет.

Поддержка и стимулирование агентств занимающихся импортом иностранных автомобилей.

- До 1 января 2022 года агентства будут освобождены от таможенных пошлин при ввозе автомобилей предназначенных для 8 человек.

- При ввозе иностранных автомобилей с объемом двигателя не менее 2,4 литра в Республику Каракалпакистан, будет применяться 25 процентный таможенный тариф, с возможной рассрочкой до 5 лет.

ÖZBEKİSTAN'DAN ÇOCUKLARA ÖZEL PROGRAM

Her yıl ayrı bir temanın belirlendiği Özbekistan'da "Sağlıklı Anne ve Çocuk Yılı" ilan edilen 2016'da sağlık sektörüne 2,8 milyar dolarlık kaynak harcanacak.

Özbekistan Devlet Başkanı İslam Kerimov, imzaladığı kararname ile "Sağlıklı Anne ve Çocuk Yılı" devlet programını onaylarken program kapsamında bu yıl anne ve çocuk sağlığı ve haklarının korunması ve ailelere yönelik hukuki altyapının pekiştirilmesi amaçlanıyor.

Kırsal kesimlerdeki insanların sosyoekonomik ve sağlık durumları ile öncelikle anne ve çocuklar olmak üzere vatandaşların yaşam koşullarının daha da iyileştirilmesi, tıbbi kurumların ve sağlık ocaklarının modernizasyonu ve dar gelirli ailelerdeki kadınların desteklenmesi öngörülmüyor. Bu kapsamda kırsal kesimlerde yaşayan dar gelirli ailelerdeki anne ve çocuklara ev aletleri, giysi ve gıda yardımının yapılması da planlanıyor.

Bu yıl içerisinde gerçekleştirilmesi planlanan söz konusu programa göre, ayrıca kırsal kesimlerde yaşayan dar gelirli aileler için 13 bin müstakil ev inşa edilmesi de öngörülmüyor. Bu çerçevede kırsal kesimde 296 kilometre elektrik hattı, 307 kilometre doğal gaz boru hattı ve 1.300 kilometre içme suyu boru hattının inşa edilmesi yoluyla anne ve çocukların yaşam koşullarının iyileştirilmesi hedefleniyor.

ÜLKEMİZ İLE ÖZBEKİSTAN ARASINDA "GÖÇMEN İŞÇİLERİN VE AİLE FERTLERİNİN

ПРОГРАММА ДЛЯ ДЕТЕЙ В УЗБЕКИСТАНЕ

Каждый год в Узбекистане выбирается тема социального характера. 2016 год, был объявлен как «Год Здоровья Матери и Ребенка», в связи с этим, на здравоохранение будет потрачено в общей сложности 2,8 миллиарда долларов.

Данная программа была утверждена Президентом Узбекистана Исламом Каримовым. Программа направлена на защиту здоровья и прав матери и ребенка, а также на укрепление правовой инфраструктуры семей.

Программа, призвана обеспечить всеобъемлющий обзор социально-экономического положения, улучшение условий жизни, модернизации медицинских учреждений и медицинских центров, а также поддерживать женщин из малообеспеченных семей проживающих в отдалённых и в сельских районах. В этом контексте также планируется обеспечить бытовую технику, одежду и продовольственную помощь родителям и детям из малообеспеченных семей, проживающих в сельских районах

Согласно программе, было запланировано построить 13 тысяч отдельно стоящих домов для семей с низким доходом в сельской местности. Главная цель этой работы заключается в улучшении условий жизни матерей и детей. В то же время планируется строительство 296 километровой линии электропередач, 307 километровой линии газопровода и 1300 километровой линии трубопровода питьевой воды в сельской местности.

МЕЖДУ ПРАВИТЕЛЬСТВОМ РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН И ПРАВИТЕЛЬСТВОМ ТУРЕЦКОЙ РЕСПУБЛИКИ

HAKLARININ KORUNMASINA DAİR ANLAŞMA” İMZALANDI

Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Özbekistan Cumhuriyeti Hükümeti arasında “Göçmen İşçilerin ve Aile Fertlerinin Haklarının Korunmasına Dair Anlaşma” 30 Nisan 2018 tarihinde Özbekistan’ın başkenti Taşkent’te imzalanmıştır. Anlaşma, Türkiye’deki Özbekistan Cumhuriyeti vatandaşı göçmen işçiler ile bunların aile fertleri ve Özbekistan’daki Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı göçmen işçiler ile bunların aile fertlerinin haklarının korunması ile ilgili hususları hüküm altına almaktadır.

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanımız Sayın Jülide Sarieroğlu ile Özbekistan İstihdam ve Çalışma İlişkileri Bakanı Sayın Sherzod Kudbiyev tarafından imzalanan Anlaşma kapsamında göçmen işçilerin sosyal, ekonomik ve diğer haklarının koruma altına alınması, yasadışı çalışma faaliyetinin önlenmesi için işbirliği yapılması, göçmen işçilerle ilgili karşılıklı bilgi alışverişi gibi faaliyetler öngörülmektedir.

TİKA BAŞKANI ÇAM ÖZBEKİSTAN’DA TEMASLARDA BULUNDU

18 Aralık 2017 tarihinde Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı (TİKA) Başkanı Serdar Çam, Özbekistan Dışişleri Bakanı Kamilov, Çalışma ve İstihdam Bakanı Hayitov ile Sağlık Bakanı Şadmanov ile bir araya geldi.

- Özbekistan’ın başkenti Taşkent’te bulunan Çarsu Oteli ile çevresindeki araziye kapsayan turizm bölgesinin, bir Türk firması tarafından değerlendirileceği bildirildi.

Cumhurbaşkanı Şavkat Mirziyoyev tarafından imzalanan kararnameyle Taşkent’in eski şehir kısmında yer alan ve uzun süredir kullanılmayan Çarsu Oteli ile çevresindeki turizm bölgesi ilan edilen arazi Türk firması “Demir Grup”a verildi.

BYLO PODPISANO SOGLASHENIE «O ZAŞHITE PRAV TRUDYASHCHISYA- MIGRANTOV I CHENOV İX SEMEY»

В ходе Государственного визита Президента Республики Турции Р. Эрдогана в Республику Узбекистан, 30 апреля – 1 мая 2018, было подписано соглашение “О защите прав трудящихся-мигрантов и членов их семей».

Данное соглашение регулирует вопросы, касающиеся защиты прав трудящихся-мигрантов, являющихся гражданами Республики Узбекистан в Турции и членов их семей и трудящихся-мигрантов, являющихся гражданами Турецкой Республики и членов их семей.

Подписанное соглашение между Министерством Труда и Социального Обеспечения Турецкой Республики Жулиде Сарieroğlu и Министерством Занятости и Трудовых Отношений Республики Узбекистана Шерзод Кудбиевым, предусматривает деятельность по защите социальных, экономических и других прав трудящихся-мигрантов, сотрудничество в предотвращении незаконной работы и обмен информацией о трудящихся-мигрантах.

ТУРЕЦКОЕ АГЕНТСТВО ПО СОТРУДНИЧЕСТВУ И КООРДИНАЦИИ (ТІКА) ПРИБЫЛО В УЗБЕКІСТАН.

18 декабря 2017 года, Делегация Турецкого Агентства по Сотрудничеству и Координации (ТІКА) во главе с руководителем агентства

Buna göre, Türk şirketi iki yıl boyunca söz konusu proje kapsamında bölgeye 33 milyon dolarlık yatırım yapacak ve 350 kişiye istihdam sağlayacak.

Projeyle söz konusu turizm bölgesine en az dört yıldızlı olması öngörülen 270 yataklı otelin yanı sıra eğlence ve alışveriş merkezleri ile Taşkent'teki tarihi binaların minyatürlerinin de yer alacağı diğer tesisler inşa edilecek.

Ayrıca proje için Demir Grubun katılımıyla kurulacak Özbek-Türk "Inter Turizm" ortaklık şirketi ve ona bağlı olarak çalışacak müteahhitlik firmalarına 2 yıl boyunca gümrük imtiyazları tanınacak.

Bu turizm bölgesinin faaliyete geçmesinin ardından "Inter-Turizm" ortaklığı 7 yıl boyunca gelir, emlak, arazi ve diğer vergilerden de muaf tutulacak.

Сердаром Чамом прибыла в Ташкент, для встречи с Министром Иностранных Дел Узбекистана - Абдулазизом Камилковым.

• Отель «Чорсу», расположенный в туристическом регионе Ташкента, был оценен турецкой компанией.

Указ, подписанный президентом Шавкатом Мирзиёевым включает в себя передачу отеля «Чорсу», который долгое время не функционировал, турецкой компании "Demir Grup". Соответственно, турецкая компания будет инвестировать 33 миллиона долларов в проект и нанимать 350 человек в течение двух лет. Кроме того, компания «Inter Turizm», будет совместно работать с фирмой "Demir Grup", с получением таможенных льгот на 2 года. После того, как этот туристический регион начнет свою работу, «Inter-Tourism» будет освобожден от доходов, недвижимости, земли и других налогов в течение 7 лет.

TÜRKİYE-KAZAKİSTAN YÜKSEK DÜZEYLİ STRATEJİK İŞBİRLİĞİ KONSEYİ'NİN 3. TOPLANTISI 13 EYLÜL 2018 ANKARA'DA YAPILDI

Kazakistan Devlet Başkanı Nursultan Nazarbayev, Stratejik İşbirliği Konseyi toplantısına katılmak için 12 Eylül'de Türkiye'ye geldi. Cumhurbaşkanı Erdoğan ile Kazakistan Cumhurbaşkanı Nazarbayev'in baş başa görüşmeleri ve katıldıkları Yüksek Düzeyli Stratejik Konsey Toplantısı'nın ardından iki ülke arasında 5 anlaşma imzalandı.

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan ve Kazakistan Cumhurbaşkanı Nursultan Nazarbayev, Yüksek Düzeyli Stratejik Konsey (YDSK) Toplantısı'nın ardından ortak basın toplantısı düzenledi.

Erdoğan, Nazarbayev ile Kırgızis-

13 СЕНТЯБРЯ 2018Г. НА 3-ЕМ ЗАСЕДАНИИ СОВЕТА СТРАТЕГИЧЕСКОГО СОТРУДНИЧЕСТВА ВЫСОКОГО УРОВНЯ В АНКАРЕ, СОСТОЯЛАСЬ ВСТРЕЧА ПРЕЗИДЕНТОВ КАЗАХСТАНА НУРСУЛТАНА НАЗАРБАЕВА И ТУРЦИИ РЕДЖЕПА ТАЙИПА ЭРДОГАНА.

13 сентября 2018г. на 3-ем заседании Совета стратегического сотрудничества высокого уровня в Анкаре, состоялась встреча президентов Казахстана Нурсултана Назарбаева и Турции Реджепа Тайипа Эрдогана.

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan ve Kazakistan Cumhurbaşkanı Nursultan Nazarbayev, Yüksek Düzeyli Stratejik Konsey (YDSK) Toplantısı'nın ardından ortak basın toplantısı düzenledi.

Президент Реджеп Тайип Эрдоган и Президент Казахстана Нурсултан Назарбаев провели совместную пресс-конференцию по итогам Заседания Совета Стратегического Сотрудничества Высокого Уровня

tan'daki Türk Konseyi 6. Zirvesi dolayısıyla 3 Eylül'de bir araya geldiklerini hatırlatarak, gerçekleştirilen baş başa ve heyetler arası görüşmelerinde ikili gündemlerindeki tüm konuları samimi şekilde değerlendirme imkânı bulduklarını kaydetti. Son derece kapsamlı ve verimli istişareler yaptıklarını aktaran Erdoğan, ziyaret vesilesiyle iki ülke arasında 5 belgenin de akdedildiğini bildirdi.

Ankara'da Stratejik İşbirliği Konseyi toplantısına katılan Nazarbayev, bu toplantının ardından yaptığı açıklamada Türkiye'yi işaret ederek, "iki ülke arasındaki işbirliği,

12 сентября, Президент Казахстана Нурсултан Назарбаев прибыл в Турцию для участия в Заседании Совета стратегического сотрудничества высокого уровня. На заседании между двумя странами было подписано пять важных соглашений. После заседания два лидера провели совместную пресс-конференцию.

После встречи на заседании Совета стратегического сотрудничества в Анкаре, Назарбаев, указывая на Турцию в своем заявлении, заявил следующее: «Я считаю, что сотрудничество между двумя

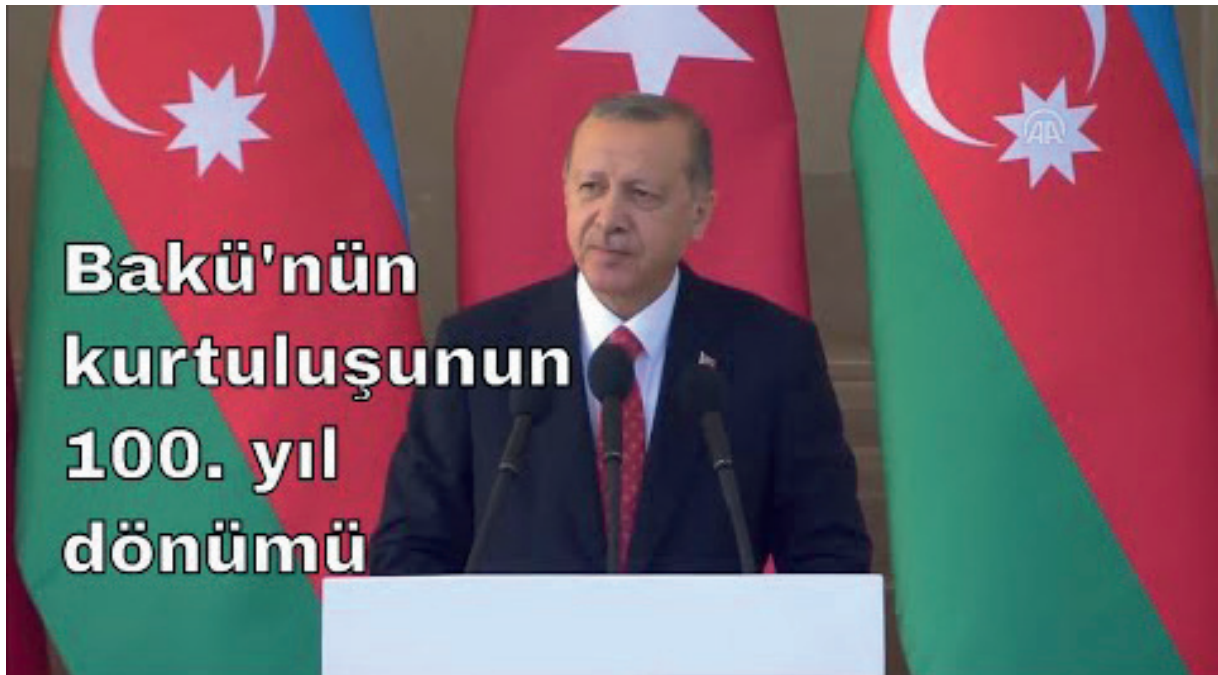
artacak diye inanıyorum. Bu anlamda farklı ziyaretler yaparak daha sık görüşmemiz gerekiyor” dedi. Nazarbayev’in en önemli vurgu yaptığı konu iki ülke arasındaki ticaret oldu. 2008 yılında 2.8 milyar dolar olan ikili ticaret hacmi, 2014’te yaklaşık 4.5 milyar dolara çıktı. Kazakistan’la 1.7 milyar dolarlık yatırım 3 bin kişiye doğrudan iş imkânı nedeniyle Nazarbayev’in ziyareti büyük önem arz ediyor. Ankara’da resmî görüşmelerin yanı sıra Nazarbayev, 1.7 milyar dolarlık 22 farklı anlaşmanın da imzasına tanık oldu.

Türk şirketleri bu imzalarla Kazakistan’da yaklaşık 10.5 milyar liralık yatırım sözü verdi. Bu imzaların oluşturduğu direkt istihdam sayısı 3 bin. Örneğin Eksen Group eski başkent Alma Ata’da 300 milyon dolarlık finans, turizm ve iş merkezi inşa edecek. DAL Holding, 700 kişilik istihdam yaratacak olan 200 milyon dolarlık yatırımla sera tesisi kuracak. Kazakistan Devlet Başkanı bu imzalarla yetinmedi ve ikili görüşmeler de gerçekleştirdi. Bu görüşmelerin en dikkat çekenini ise Koç Holding ile yapıldı. Nazarbayev, Koç Grubu Yönetim Kurulu Başkan Vekili ve Fenerbahçe Başkanı Yıldırım Ali Koç’un olduğu heyeti kabul etti. Bu toplantıda özellikle Koç Grubu’nun savunma başta olmak üzere faaliyet gösterdiği alanlarla ilgili bilgi alış-verişinde bulunuldu. Koç Grubu’nun da gündeminde savunmaya yönelik projeler ağırlıktaydı. Türkiye’den daha fazla yatırım alıyor Orta Asya’nın yıldızı parlayan ülkesi Kazakistan,

25 yılda 300 milyar dolarlık yabancı yatırım aldı. Bunların büyük kısmı sıfırdan yapılan, enerjiye yönelik yatırımlardı. Sadece geçen yıl ülkeye yapılan yabancı yatırımın miktarı 15 milyar doların üzerinde. Türkiye’ye 15 yılda yapılan 180 milyar dolarlık yabancı yatırımla karşılaştırınca Kazakistan’a ilginin daha doğru anlaşılacaktır. Geçen yıl Türkiye, 10.5 milyar dolarlık yabancı yatırım çekti ve bunun büyük kısmı satın alma işlemi olarak gerçekleşti.

странами будет стремительно расти. Мы должны чаще организовывать подобные мероприятия». Назарбаев подчеркнул важность торговых отношений между двумя странами. Объем двусторонней торговли 2008 года, составляющий 2,8 млрд. долларов, в 2014 году увеличился до 4,5 млрд. долларов. Инвестиции в 1,7 миллиарда долларов совместно с Казахстаном, дают возможность обустроить 3 тысячи человек. Помимо официальных переговоров в Анкаре, Назарбаев присутствовал при подписании 22-ух соглашений на сумму 1,7 миллиарда долларов.

Опираясь на эти соглашения, Турция намерена вложить около 10,5 млрд. турецких лир в туристическое и экономическое развитие Казахстана. Подобная сумма будет способствовать открытию 3 тысячи рабочих мест. Например, «Eksen Group» построит финансовый и туристический бизнес-центр стоимостью 300 миллионов долларов в городе Алма-Ата. «DAL Holding» планирует создать парниковый завод с объемом инвестиций в 200 миллионов долларов, который создаст рабочие места для 700 человек. В то же время, президент Казахстана встретился с заместителем председателя совета директоров группы «Koç Holding» и президентом футбольного клуба «Fenerbahçe». На совещании произошел обмен опытом и информацией с экономической точки зрения. Также были затронуты темы обороны и здравоохранения. Было подчеркнуто, что только в прошлом году объем иностранных инвестиций в Казахстан превысил 15 миллиардов долларов. Турция является одной из главных стран, осуществляющих инвестиции в Республику Казахстан.

**CUMHURBAŞKANI ERDOĞAN “BAKÜ’NÜN KURTULUŞU’NUN
100. YIL DÖNÜMÜ” TÖRENİNE KATILMAK ÜZERE
AZERBAYCAN’IN BAŞKENTİ BAKÜ’YE GİTTİ**

**ПРЕЗИДЕНТ ТУРЦИИ РЕДЖЕП ТАЙИП ЭРДОГАН
ПРИНЯЛ УЧАСТИЕ НА ЦЕРЕМОНИИ, ПОСВЯЩЕННОЙ
«100-ЛЕТИЮ ОСВОБОЖДЕНИЯ ГОРОДА БАКУ»**

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, Kafkas İslam Ordusu’nun teşkilinin ve Bakü’nün kurtuluşunun 100. Yıl Dönümü vesilesiyle düzenlenecek törenlere katılmak üzere özel uçak TC-CAN ile Azerbaycan’ın başkenti Bakü’ye gitti. Erdoğan, Bakü’nün Kurtuluşu’nun 100. Yıl Dönümü töreninde açıklamalarda bulunarak, Ermenistan’a mesajı verdi.

Aliyev-Erdoğan basına kapalı iki görüşme gerçekleştirdi. Erdoğan, Bakü’nün Kurtuluşu’nun 100. Yıl Dönümü töreninde önemli açıklamalarda bulundu. Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın konuşmasından satır başları;

Президент Реджеп Тайип Эрдоган, отправился в столицу Азербайджана Баку, для участия в церемонии посвящённой «100-Летию Освобождения Города Баку». Алиев и Эрдоган провели закрытые переговоры и пресс-конференцию. Президент Турции, сделал важные заявления к «100-летию освобождения Баку». Из выступления президента Эрдогана;

«Глядя на 1132 могил солдат Азербайджана, мы понимаем какие невероятные потери понесла эта страна. Турция и Азербайджан являются братскими

“1132 şehit mezarıyla, Azerbaycan Türkiye’den sonra en fazla şehit mezarlığı olan ülkemizdir. Türkiye ve Azerbaycan geçmişi, kültürü, dili, dini bir iki kardeş kültür. İki devlet bir millet diyerek sembolleştirdiğimiz kemik kardeşliğimizi de idrak ediyoruz. Azerbaycan’ın 1918’de bağımsızlığını ilan etmesiyle bunu ilk tanıyan ülkenin Türkiye olması tesadüf değildir. Türkiye olarak her türlü desteği vermeye devam ettik, devam edeceğiz. Ticari, ekonomik, kültürel en büyük ortağı konumundadır. Türkiye’de eğitim almış Azerilerin sayısı 125 binin üzerindedir. Azerbaycan’ın sevinci, derdi, sıkıntısı bizimdir. Azerbaycan ağlarsa, biz ağlarız. Azerbaycan’ın sıkıntısı olan Yukarı Karabağ sıkıntısı bizim de sıkıntımızdır. Yukarı Karabağ sorununun çözülmesi, Ermenistan ile ilişkilerimizin düzelmesinin olmazsa olmaz şartıdır, bu böyle bilinmelidir. 25 yıl önce Hocalı’da yaşananların, katilleri kahraman ilan edenlerin bize verecek hiçbir tarih dersi yoktur.”

странами, имеющими общие культурные, религиозные и исторические ценности. Мы являемся двумя республиками с единым народом. Азербайджан объявил о своей независимости в 1918 году и мы не случайно являлись первой страной, признавший этот факт. Турция всегда поддерживала и будет поддерживать братскую страну. В то же время, Азербайджан является нашим экономическим, культурным и коммерческим партнёром. На сегодняшний день, число граждан Азербайджана в Турции превышает 125 тысяч. Мы разделяем с вами горечь утраты и радость победы. Проблема Карабаха, является и нашей проблемой. Решение Нагорно-Карабахского конфликта является непременным условием наших отношений с Арменией ».

TÜRK DİLİ KONUŞAN ÜLKELER

İŞBİRLİĞİ KONSEYİ’NİN

ÇALIŞMALARI

Türk Konseyi, Türk dünyasının tarihi ve kültürel birikimlerinden yararlanmak üzere Türk dili konuşan ülkeler arasındaki çok taraflı işbirliğinin geliştirilmesini amaçlıyor.

Kuruluş Amacı

Türk Dili Konuşan Ülkeler İşbirliği Konseyi ya da bilinen adıyla Türk Konseyi, Türk dünyasında karşılıklı güven ortamının pekiştirilmesi, siyasi dayanışmanın güçlendirilmesi, ekonomik ve teknik işbirliği imkânlarının sağlanması ve Türk dünyasının tarihi ve kültürel birikimlerinin en geniş şekilde kayıt altına alınmasını hedefleyerek kuruldu.

Kuruluş Süreci

Türk Konseyi, 1992 yılından beri toplanan, “Türkçe Konuşan Devletler Devlet Başkanları Zirveleri” sonucunda ortaya çıktı.

Naçıvan’da yapılan Türk Dili Konuşan

ПРОДЕЛАННЫЕ РАБОТЫ

ТЮРКСКОГО СОВЕТА

Тюркский совет или Совет Сотрудничества тюркоязычных государств (тур. Türk Dili Konuşan Ülkeler İşbirliği Konseyi) — международная организация, объединяющая современные тюркские государства, главной целью которой является развитие всестороннего сотрудничества между государствами-членами.

Цель организации

Тюркский Совет был создан с целью укрепления и развития экономических, политических и культурных отношений между странами Тюркского Мира.

Процесс создания

Тюркский Совет возник благодаря «Главам Тюркоязычных Государств» в 1992 года. 3 октября 2009 года, в Нахичеване, Главами Тюркоязычных Государств, (Турция, Азербайджан, Казахстан, Кыргызстан) было подписано Нахичеванское соглашение, которое поспособствовало созданию

Ülkeler Devlet Başkanları 9. Zirvesi'nde mevcut süreci kurumsallaştırmak amacıyla, Türkiye, Azerbaycan, Kazakistan ve Kırgızistan arasında Türk Dili Konuşan Ülkeler İşbirliği Konseyi'nin kuruluşuna dair "Nahçıvan Anlaşması" imzalandı. 3 Ekim 2009'da imzalanan Nahçıvan Anlaşması ile Türk Konseyinin kuruluş günü ilan edildi.

Zirveler Süreci 1992 – 2010

Türk Dili Konuşan Ülkeler Devlet Başkanları Zirveleri süreci, Türkiye ve Türkiye ile dil birliği olan Güney Kafkasya'da Azerbaycan, Türkistan'da Kazakistan, Özbekistan, Türkmenistan ve Kırgızistan'ın katılımıyla Sovyetler Birliğinin 1991'de dağılması sonrasında ortaya çıkan koşulların olanaklı kıldığı bir forum olarak ortaya çıktı. 1992 yılından bu yana başta Türkiye'nin girişimleriyle 10 "Türk Dili Konuşan Ülkeler Devlet Başkanları Zirvesi" gerçekleştirildi.

1992 Zirvesi:

Birinci Zirve Türkiye'nin ev sahipliğinde, Azerbaycan Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan ve Türkmenistan Devlet Başkanlarının katılımıyla Ankara'da gerçekleşti. Zirve sonunda Ankara Bildirisi imzalandı.

Zirve sırasında Türkiye, Türk cumhuriyetleri arasında serbest ticaret düzeninin oluşturulması, ortak bir yatırım ve kalkınma bankasının kurulması, demiryolu, karayolu ve havayolu bağlantıları ile telekomünikasyon imkanlarının geliştirilmesi üzerinde durdu. Türk cumhuriyetlerinin doğal kaynaklarının Türkiye üzerinden Avrupa'ya sevk edilmesi, dünya ekonomisine entegre olabilmek için ekonomik konularda koordinasyon ve işbirliği imkânlarının geliştirilmesi üzerine konuşuldu.

1994 Zirvesi:

İkinci Zirve yine Türkiye'nin ev sahipliğinde, Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan ve Türkmenistan Devlet Başkanlarının katılımıyla İstanbul'da düzenlendi. Zirve sonunda İstanbul Bildirisi imzalandı.

1995 Zirvesi:

«Тюркского совета».

Саммит «Тюркского Совета» с 1992 по 2010 годы

Распад СССР в 1991 году, позволил Руководителям Тюркоязычных Стран (Турция, Азербайджан, Казахстан, Узбекистан, Туркменистан и Кыргызстан) организовывать ежегодный саммит «Тюркского Совета».

Саммит 1992

Первый саммит состоялся в столице Турции, городе Анкара. На саммите присутствовали президенты Азербайджана, Казахстана, Кыргызстана, Узбекистана, Туркменистана и Турции. В конце саммита была подписана декларация Анкары.

Во время встречи, Турция подписала ряд соглашений между Тюркскими Республиками о свободной торговле, создании совместного инвестиционного банка, развитии транспортных и телекоммуникационных отраслей. А также соглашение для экспортировки природных ресурсов через Турцию в Европу, в целях улучшения координации и сотрудничества в экономических аспектах на мировой арене.

Саммит 1994

Второй саммит вновь состоялся в Турции. Главы государств Азербайджана, Казахстана, Кыргызстана, Узбекистана и Туркменистана и Турции встретились на саммите в Стамбуле. В конце саммита была подписана Стамбульская декларация.

Саммит 1995

Третий саммит прошёл в Кыргызстане, в городе Бишкек. На 3-ем Саммите участвовали главы государств Азербайджана, Казахстана, Кыргызстана, Узбекистана и Туркменистана, и Турции.

Саммит 1996

Четвёртый саммит состоялся в Узбекистане, в городе Ташкент, с участием глав государств Азербайджана, Казахстана, Кыргызстана, Узбекистана и Туркменистана и

Üçüncüsü Kırgızistan'ın ev sahipliğinde, Azerbaycan Kazakistan, Özbekistan, Türkiye ve Türkmenistan Devlet Başkanlarının katılımlarıyla Bişkek'te gerçekleşti.

1996 Zirvesi:

Dördüncüsü Özbekistan'da düzenlenen Zirvede Azerbaycan, Kırgızistan, Türkiye ve Türkmenistan Devlet Başkanları Taşkent'te bir araya geldi. Zirve sonunda Taşkent Bildirisi imzalanarak, Daimi Sekreteryaya tesisi kararlaştırıldı.

1998 Zirvesi:

Beşincisi Kazakistan'ın ev sahipliğinde Azerbaycan, Kırgızistan, Özbekistan, Türkiye ve Türkmenistan Devlet Başkanlarının katılımlarıyla Astana'da gerçekleşti. Zirve sonunda Astana Bildirisi imzalanarak Daimi Sekreteryaya Tüzüğü kabul edildi.

2000 Zirvesi:

Azerbaycan'da altıncısı düzenlenen zirvede yine beş ülkeden katılan Devlet Başkanları bir araya geldi. Zirve sonunda Bakü Bildirisi imzalanarak Daimi Sekreteryaya'nın Türkiye'de (İstanbul) tesisi kararlaştırıldı.

2001 Zirvesi:

Yedinci zirve üçüncü kez ev sahipliğinde bulunan Türkiye'de (İstanbul) gerçekleşti. Kazakistan Devlet Başkanı Nursultan Nazarbayev zirve süreci çerçevesinde Aksakallılar Konseyi kurulmasını, ayrıca Türk Dili Konuşan Ülkeler Parlamenterler Asamblesi kurulması önerisinde bulundu.

2006 Zirvesi:

Sekizinci Zirve 5,5 yıl aradan sonra Türkiye'nin girişimleriyle Antalya'de gerçekleşti. Zirveye Kazakistan, Azerbaycan ve Kırgızistan Devlet Başkanları katılım gösterdi. Türkmenistan Ankara Büyükelçisi ile temsil edilirken Özbekistan ise Zirve'ye katılmadı.

2009 Zirvesi:

Dokuzuncu Zirve ikinci kez ev sahipliğinde

Türkiye. В конце саммита была подписана Ташкентская декларация, и установлен Постоянный секретариат.

Саммит 1998

Пятый саммит состоялся в Казахстане, в городе Астана, с участием Глав государств Азербайджана, Казахстана, Кыргызстана, Узбекистана и Туркменистана, и Турции. В конце саммита была подписана Астанинская декларация.

Саммит 2000

На шестом саммите в Азербайджане собрались главы государств из шести стран. Подписав Бакинскую декларацию в конце саммита был согласован постоянный Секретариат в Турции (Стамбул).

Саммит 2001

Седьмой саммит пройдет в Анкаре, где лидерам всех стран было предложено создать ассамблею Тюркского Совета.

Саммит 2006

После перерыва длиной 5,5 лет, с инициативой Турции, восьмая встреча была проведена в городе Анталия. На саммите присутствовали президенты Казахстана, Азербайджана и Кыргызстана. Туркменистан и Узбекистан не участвовали в саммите.

Саммит 2009

Девятый саммит состоялся в Нахичеване 2-3 октября 2009 года, который проводился там во второй раз. На саммите приняли участие такие страны как, Турция, Казахстан, Туркменистан. Узбекистан вновь не участвовал на саммите. В ходе этого саммита, было подписано Нахичеванское соглашение между Турцией, Азербайджаном, Казахстаном и Кыргызстаном, о создании

bulunan 2-3 Ekim 2009 tarihlerinde Nahçıvan'da yapıldı. Zirve'ye Türkiye, Kazakistan, Kırgızistan Devlet Başkanları katıldı. Özbekistan'ın katılmadığı Zirve'de Türkmenistan ise Cumhurbaşkanı Yardımcısı düzeyinde temsil edildi.

Söz konusu Zirve sırasında, Türk Dili Konuşan Ülkeler İşbirliği Konseyi Kurulmasına Dair Nahçıvan Anlaşması Türkiye, Azerbaycan, Kazakistan ve Kırgızistan tarafından imzalandı.

2010 Zirvesi:

Türkiye dördüncü kez ev sahipliğinde bulunarak Zirvenin Onuncusu 15-16 Eylül 2010'da İstanbul'da düzenlendi. Zirve, Azerbaycan Kazakistan, Kırgızistan ve Türkmenistan Devlet Başkanlarının katılımlarıyla düzenlendi.

Türk Konseyi, Türk Dili Konuşan Ülkeler arasındaki işbirliği mekanizmalarının en üstünde yer alan çatı kuruluş olarak kabul edildi.

TÜRKSOY (Uluslararası Türk Kültür Teşkilatı), TÜRKPA (Türk Dili Konuşan Ülkeler Parlamento Asamblesi), Türk İş Konseyi, Türk Akademisi, Türk Kültür ve Miras Vakfı Türk Konseyinin ilişkili kurumları arasında yer alır.

Совета Сотрудничества Тюркоязычных Стран

Саммит 2010

15 по 16 сентября 2010 года, саммит Турции, Казахстана, Кыргызстана и Туркменистана поведился в Турции, в Стамбуле, вот уже четвёртый раз. Тюркский совет подчеркнул для себя самые важные механизмы сотрудничества.

TURKSOY (Международная Организация Тюркской Культуры), TURKPA (Парламентская Ассамблея Тюркоязычных Стран), Тюркский Деловой Совет, Тюркская Академия, Фонд Тюркской Культуры и Наследия вошли в число соответствующих учреждений Тюркского Совета.

“3 EKİM TÜRK DİLİ KONUŞAN ÜLKELER İŞBİRLİĞİ GÜNÜ” KUTLU OLSUN!

3 OKTYABRЯ-ДЕНЬ ПРАЗДНОВАНИЯ СОТРУДНИЧЕСТВА ТЮРКОЯЗЫЧНЫХ СТРАН.

Bizleri aynı milletin mensubu yapan değerler ortak dilimiz, ortak dinimiz, ortak tarihimiz, ortak kültürümüz ve ata yurdumuzdur. Türk Dünyası toplamda 4,8 milyon kilometrekare yüz ölçümü ile dünyada 7'inci büyüklükte, 140 milyon nüfusuyla 9'uncu sırada ve 1,5 trilyon dolarlık millî hasılasıyla dünyanın 13'üncü büyük bir küresel gücüdür.

Türk dünyası “Tek millet, altı devlet” anlayışıyla bizim gerçeğimiz ve bizim büyüklüğümüzdür. Devletlerimiz arasındaki işbirliğinin kurumsallaştırılması amacıyla

Общий очаг, язык, религия, культура и история, являются ценностями которые делают нас единым народом. Тюркский мир, являясь 13-ой в мире крупнейшей державой с доходом в 1,5 триллиона долларов, занимает 7-ое место в мире по площади (4,8 миллиона км²) и 9-ое место по численности населения (140 миллионов).

Величие Тюркского мира заключается в «Одном Народе и Шести Государствах». В целях

2009 yılında, Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan ve Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlarının imzalarıyla, Türk Dünyası için tarihi bir anlaşma olarak nitelendirdiğimiz Nahçıvan Anlaşması hayata geçirilmiş, anlaşmanın imza tarihi olan 3 Ekim günü, "Türk Dili Konuşan Ülkeler İşbirliği Günü" olarak ilan edilmiştir.

3 Ekim, Türk Dili Konuşan Ülkeler İşbirliği Konseyi Devlet Başkanları Konseyinin kuruluş yılı dönümü. Türkiye, Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan'ın kurucu üye; Türkmenistan'ın gözlemci statüsünde katıldığı ve kısaca "Türk Konseyi" olarak anılan bu önemli teşkilat 3 Ekim 2009 tarihinde Nahçıvan Anlaşması'yla kuruldu ve her yıl 3 Ekim gününü "Türk Dili Konuşan Ülkeler İş Birliği Günü", kısaca "Dünya Türk Günü" olarak kararlaştırdılar ve kutluyorlar. Kurulan Türk Konseyi, Devlet başkanlarımızın iradesiyle ortaya konulmuş olan hedefler doğrultusunda gerçekleştirdiği çalışmalarla tüm Türk Dünyası'nın övünç kaynağı olmuştur.

Türk Dünyası Parlamenteler Birliği olarak bizler, aynı ilke ve amaçları paylaştığımız Türk Konseyi'nin Türk Dünyası'nın ortak dil, tarih ve kültürel değerlere dayalı iş birliği iradesine katkı sağlamak ve bu iradeyi somutlaştırmak için çalışıyoruz.

"Türk Dili Konuşan Ülkeler İş Birliği Günü", Türk Dili konuşan tüm halkların bu anlamlı gününü, "Türk Dili Konuşan Ülkeler İş Birliği Günü"nü en içten duygularımızla kutluyor, "Türk Dili Konuşan Ülkeler İşbirliği Günü"müzün Türk Dünyası halkları arasındaki bağları daha da kuvvetlendirmeye yol açacağını umut ediyoruz. Türk Dünyası'nda daha güçlü işbirliği ve dayanışmaya yol açacak olan "3 Ekim Dünya Türk Günü", "Türk Dili Konuşan Ülkeler İşbirliği Konseyi"nin çalışmalarına da büyük katkı sağlayacaktır.

Azerbaydjanom, Kazaxstanom, Kırgızstanom ve Turецкой Республикой в 2009 году, было подписано Нахичеваньское соглашение. 3 октября, день подписания столь исторически важного документа, был объявлен днём празднования Сотрудничества Тюркоязычных Стран.

Парламентский Союз Тюркского Мира, как и организация Тюркского Союза работает над тем чтобы внести свой вклад в развитие культурных, исторических и экономических ценностей.

3 октября - день празднования Сотрудничества тюркоязычных стран. Этот праздник является важным днём для всего Тюркского Мира. Он объединяет братские народы, делая их сплочённой и сильнее.

**TÜRK DÜNYASI PARLAMENTERLER BİRLİĞİ “TÜRK DÜNYASI VE TÜRK DIŞ
POLİTİKASI (SİYASİ, KÜLTÜREL VE EKONOMİK İLİŞKİLER BOYUTUYLA)
ÇALIŞTAYI” DÜZENLEDİ**

**РАБОЧИЙ СЪЕЗД ПАРЛАМЕНТСКОГО СОЮЗА ТЮРКСКОГО МИРА О
«ВНЕШНЕЙ ПОЛИТИКЕ ТЮРКСКОГО МИРА» (НА ТЕМУ ПОЛИТИКИ,
КУЛЬТУРЫ И ЭКОНОМИКИ)**

Türk Dünyası Parlamenterler Birliği tarafından “Türk Dünyası ve Türk Dış Politikası ve (Siyasi, Ekonomik ve Kültürel İlişkiler Boyutuyla) Çalıştayı” 13.06.2017 tarihinde Ankara’da The Geen Park Hotelde düzenlendi. Türk dünyasına yönelik çalışmalar yürüten çok sayıda akademisyen, düşünür, araştırmacı, bürokrat ve siyasilin ilgi gösterdiği Çalıştay’a Kültür ve Turizm Bakanlığı Bakan Yardımcısı Doç. Dr. Hüseyin Yayman, CHP Genel Başkan Yardımcısı ve Ardahan Milletvekili Öztürk Yılmaz da katılarak birer konuşma yaptılar.

Sunuculuğunu TRT spikeri Cahit Maaç’ın yaptığı Çalıştay’da düzenleme komitesi başkanı ve aynı zamanda Türk Dünyası Parlamenterler Birliği Yöneticisi E. Kırıkkale Milletvekili Kemal Albayrak da bir takdim konuşması yaptı.

Türk Dünyası Parlamenterler Birliği Genel

13 мая 2017 года в городе Анкара, состоялся Рабочий Съезд Парламентского Союза Тюркского Мира о «Внешней Политике Тюркского Мира». На съезде присутствовало большое количество академиков, мыслителей, исследователей, бюрократов и политиков, занимающихся исследованиями в сфере Тюркского мира. Также на съезде присутствовал Заместитель Министра Культуры и Туризма Турции Хусейн Яйман и депутат Гос. Думы Ёзтюрк Йылмаз.

Наиль Челеби: « Воссоединение Тюркского Мира Может Реализоваться»

Выступая на открытии «Парламенского Союза Тюркского мира», её генеральный директор, а также бывший депутат партии Националистического Движения (МНР) Наиль

Nail Çelebi: "Türk Birliği ve Turan Hayal Değildir"

Наиль Челеби: «Воссоединение Тюркского Мира Может Реализоваться»

Başkanı ve 21. Dönem MHP Trabzon Milletvekili Nail Çelebi'nin açılış konuşması ile başlayan Çalıştay'a, birçok vakıf ve dernek yöneticileri katılımlarıyla destek verirken, üniversitelerden akademisyenler, sivil toplum kuruluşlarının temsilcileri, düşünce kuruluşlarının uzmanları ve temsilcileri, ilgili kamu kurumlarının yönetici ve temsilcilerinden oluşan altmış kişilik bir heyet, iki komisyon hâlinde çalışmalarını gün boyu bildiriler ve çeşitli sunumlarla sürdürdü. Çalışmalar sonucu düzenlenen "Sonuç Raporları" aşağıda sunulmuştur.

Türk Dünyası ve Türk Dış Politikası Çalıştay'ına sunum, konuşma ve bildirileriyle destek akademisyenler şunlar; Prof. Dr. Abdulkadir Yuvalı, Yrd. Doç. Dr. Muzaffer Kılıç, Prof. Dr. Mustafa Erdem, İrfan Yalçın, Reyhan Özçiftçi, Eşref Baysal, Abbas Türkmen, Prof. Dr. Durmuş Boztaş, Rafet Aslantaş, Murat Özbülbul, Dr. Hayati Bice, Ömer Lütfü Taşçıoğlu, Osman Yasin Şahin, Prof. Dr. Orhan Kavuncu, Prof. Dr. Fırat Purtaş, Yaşar Kocaoğlu, Hasan Er, İsrail Çelik, Dr. Yaşar Kalafat, Prof. Dr. Anıl Çeçen, Dr. Sinan Demirtürk, Prof. Dr. Yonca Anzerlioğlu, Prof. Dr. Haydar Çakmak, Gökhan Turan, Gül Büyükerşen Oral, Yavuzhan Erdem, Tuğrul Somuncuoğlu, Erdem Dokur, Nebile Mercan, Adem Kula, Bahri Can Çalicioğlu, Elnur Osmanov, Doç. Dr. O. Can Ünver, Atila Şimşek, Ömer Yetkin, Nihal Konan, Dr. Muzaffer Arslan, Mehmet Şandır, Dr. Gözde Kılıç Yaşın, Bilgay Duman, Oytun Orhan,

Челеби подчеркнул, что воссоединение Тюркского Мира не является чем-то неисполнимым.

«Мы вновь способны стать единым народом», сказал Челеби.

На съезде «Тюркского Мира и Внешней Политики», Наиль Челеби напомнил о том, что распад СССР открыл новые возможности для Тюркского народа, но к сожалению, мы по праву не воспользовались этим шансом. Но сегодня мы знаем, что мир уже не будет как прежде односторонним. Настало время действовать во имя нашего народа. Настало время возводить мосты культурных и экономических отношений.

В своей речи, Челеби, напомнил всем о том, как прав был Башбуг Алпарслан Тюркеш, почитаемый турецкими националистами как идеологический основоположник и

Ertan Çelik, Yrd. Doç. Dr. Gencehan Babiş, Özge Nur Ögütçü, Doç. Dr. Abdulkadir Develi.

Başkent Aydınlar Ocağı ve Türk Dünyası Parlamenterler Birliği'nin birlikte düzenlediği Çalıştay'a Ankasam, Orsam, 21.Yüzyıl Türkiye Enstitüsü, Türksam, Orta Asya Araştırmalar Merkezi, Misak, Avim, Adam, Yeni Türkiye Araştırmaları Merkezi, Milli Düşünce Merkezi, Anka Enstitüsü, TİKA, Yurt Dışı Türkler Başkanlığı, Türksoy, Dışişleri Bakanlığı, Ekonomi Bakanlığı, TIM, TOBB, DEİK, Türk Ocakları, Avrasya Ekonomik İlişkiler Derneği, Türk Aydınlar Vakfı, Türk Hareketi, Milli Eğitim ve Sağlık Vakfı, Türk Kültür Enstitüsü, Türk Dili Konuşan Ülkeler Vakfı, Türk Emekli Subaylar Derneği, Türkmen Alevi Bektaşî Vakfı temsilcileri katılarak destek verdiler.

Nail Çelebi: "Türk Birliği ve Turan Hayal Değildir"

Toplantının açılışında konuşan Türk Dünyası Parlamenterler Derneği Genel Başkanı ve 21. Dönem MHP Trabzon Milletvekili Nail Çelebi, Türk Birliğinin kurulmasının bir hayal olmadığını belirterek, "Türk birliğini kurmak ve Turan'ı inşa etmek pek ale mümkündür" dedi.

"Türk Dünyası ve Türk Dış Politikası Çalıştayı"nda ele alınan konuları teker teker sıralayan Nail Çelebi, iki kutuplu dünyanın sona ermesi ve Sovyetler birliğinin dağılmasıyla Türk dünyasının önünde yepyeni bir dönem açıldığına işaret ederek, Türk dünyası için bir altın fırsat olan bu dönemin ne yazık ki yeterince ve gereğince değerlendirilemediğini ifade etti.

Türk birliğini kurmanın ve Turan'ı inşa etmenin yol haritasını yeterince ve gereğince düşünme, akletme, fikirden harekete geçme, gayret etme ve çalışmak şeklinde özetleyen Nail Çelebi, Türk birliğini bütün Türk cumhuriyetlerinin istediğini vurguladı.

Tarihin Türk milliyetçilerini ve Türk dünyasının büyük lideri Başbuğ Alparslan Türkeş ve arkadaşlarını bir kez daha haklı çıkardığını kaydeden Çelebi, konuşmasında Türk birliğinin inşasının önemli kutupları olan Ziya Gökalp, İsmail Gaspiralı ve Mehmet Emin Resulzade'ye atıflar yaparak Atatürk'ün "dil

Öztürk Yılmaz: "Türk Dünyasına Öncelik Kâğıt Üzerinde Kalmamalı"

Эзтюрк Йылмаз: «Тема Тюркского Мира не должна оставаться только на словах»

политический основатель движения. В то же время ссылаясь на Зия Гёкальпа, Исмаила Гаспринского, Мамед Эмина Расулзаде, он подчеркнул, что язык, религия и история являются тем самым звеном, которое позволит собрать нас воедино.

Генеральный директор Парламенского Союза Тюркского мира, Наиль Челеби, на открытии сказал следующее: «Тюркский мир, должен установить общую политику в области производства, использования и продажи природных ресурсов. Также необходима разработка общих технологий и научных проектов. Должны быть созданы совместные космические, авиационные и транспортные платформы. Для демографического роста населения нам необходимо поддерживать браки между гражданами Азиатских стран и Турции. Несмотря на то, что тюрки живут на обширной территории, в этих регионах недостаточно населения. В то же время, нам необходимо увеличить военное сотрудничество в области совместной

bir köprüdür, inanç bir köprüdür, tarih bir köprüdür, dolayısıyla köklerimize inmeli ve farklı olayların böldüğü tarihimiz içinde bütünleşmeliyiz” şeklindeki sözlerinin önemine değindi.

Türk Dünyası Parlamenterler Birliği Genel Başkanı Nail Çelebi konuşmasına şöyle devam etti: “Türk dünyası, doğal kaynakları üretme, kullanma ve satışında ortak politikalar oluşturmalarıdır. Ortak teknoloji ve bilimsel çalışma projeleri geliştirmelidir. Ortak uzay, havacılık ve araç üretim tesisleri kurulmalıdır. Asya ve Türkiye coğrafyasında karşılıklı evlenmeler ve nüfus artışı desteklenmelidir. Çünkü Türkler çok büyük coğrafyada yaşamalarına rağmen bu bölgelerde yeterli nüfus bulunmamaktadır. Ortak savunma konusunda askeri işbirliğini artırmalıyız. Yönetim biçimi olarak demokrasiyi geliştirerek Türk Devletleri arasında yönetim farklılıklarını en aza indirmeliyiz. Eğitim alanında işbirliği yoluyla eğitim ve öğretim farklılıklarını en aza indirmeliyiz. 21. Yüzyıl; devletlerin vatandaşlarına refahı en üst düzeye çıkartmak için çabaladığı, kalkınma ve gelişmişliğin insani temel değerlere göre değerlendirildiği refah devletini kurma, yaşatma ve geliştirme dönemidir. İnsani kalkınmanın temel özelliklerinden olan; kadın, çocuk, engelli, yaşlı ve sosyal yardım hizmetlerinin geliştirilmesi ve temel insan haklarının geliştirilmesi hususundaki çalışmalarda ortak projeler artırılarak devam ettirilmelidir. Aynı soyun mensuplarının tarih içindeki çatışmalarını ve kırıntılarını barışçı dil kullanarak ortadan kaldırmalıyız. Ortak değerlerin ve sembollerin kullanımını yaygınlaştırmalıyız. Üniversiteler arası ortak bilimsel projelerin yanı sıra öğrenci değişim programlarını daha da yaygınlaştırmalıyız. Bu birliğin kurulmasına kültürel, ekonomik ve sosyal hizmet alanları öncülük etmelidir. Askeri işbirliği ve savunma alanı tamamlayıcı olmalıdır.”

Çelebi, katılımcılara teşekkür ederek konuşmasını şu sözlerle tamamladı: “Dilde, fikirde ve işte birlik” ülküsünde buluşmak dileğiyle.”

“Türk Dünyası ve Türk Dış Politikası Çalıştayı”nda konuşan CHP Genel Başkan Yardımcısı ve Ardahan Milletvekili Öztürk Yılmaz, Orta Asya bölgesinde görev yaptığını ve bölgeyi yakından tanıdığını belirterek, Türk cumhuriyetlerindeki halkın

Hüseyin Yayman: Türk Dünyası Kurultayı Muhakkak Yapılmalı
Хюсейн Яйман: Всемирный Конгресс Тюркского Мира Должен Осуществиться

обороны. Мы должны улучшить демократию как форму правления и свести к минимуму различия между тюркскими государствами. На основе общего сотрудничества, мы должны свести к минимуму различия в образовании и обучении. 21 век - это период развития Тюркских государств и их всеобщего благосостояния. Следует продолжить совместные проекты в исследованиях по вопросам развития основных прав человека для женщин, детей, инвалидов, престарелых и служб социального обеспечения. Мы должны решить все конфликты, которые возникли между нами на протяжении истории, только мирным путём. Общие символы и названия тюркского мира должны быть использованы по всей территории проживания Тюркских народностей. Программа по обмену студентов, военное сотрудничество и оборона, а также

Türkiye'ye büyük bir sevgisi olduğunu, buna karşılık o devletlerde Rusya'ya karşı bir tehdit algısının da her zaman var olduğunu bildirdi.

Türk cumhuriyetlerine yatırım yapılabilmesi için sağlam bir hukuk devleti düzeninin kurulmasının şart olduğunu kaydeden Yılmaz, Türkiye'nin ağabeylik rolünü oynarken çok dikkatli davranması gerektiğini, en uygun yaklaşım biçiminin eşitlik olduğunu belirtti.

Türk dünyasında görev yapmaktan dolayı gurur duyduğunu anlatan Öztürk Yılmaz, 'dilde, fikirde, işte birlik' prensibinin son derece önemli olduğunu ifade ederek, Türk dünyasına yönelik ilişkilere ilişkin stratejik söyleminin kâğıt üzerinde kaldığını, gerçekte önceliğin Suriye, Irak ve Ortadoğu olmasının üzücü olduğunu vurguladı.

Konuşmasını Cengiz Dağcı'nın romanındaki 1942 yılında trenle sürgüne gidişini anlattığı annesi ve ailesiyle vedalaşma sahnesinden bir bölüm okuyarak tamamlayan CHP Genel Başkan Yardımcısı ve Ardahan Milletvekili Öztürk Yılmaz, Türk Cumhuriyetleriyle ilişkilere Rusya'nın yanı sıra, Çin'in de önemli bir aktör olduğunu söyledi.

"Türk Dünyası ve Türk Dış Politikası Çalıştayı"na katılarak görüşlerini ifade eden Kültür ve Turizm Bakanlığı Bakan Yardımcısı Doç. Dr. Hüseyin Yayman, Türk dünyasının Adriyatik'ten Çin Seddi'ne Kara Hâkimiyeti Stratejisi'nin coğrafyası olduğunu belirterek, Türk dünyası ile ilişkiye kişisel olarak Atatürk öğrenci yurdunda Kırgız, Kazak ve Azeri öğrencilerle tanışarak başladığını anlattı.

Türk dünyasına dönük Öğrenci Değişim Programının son derece önemli olduğunu ifade eden Yayman, 'dilde, fikirde, işte birlik', ortak alfabe, ortak ajans, ortak ders kitapları ve özellikle de tarih kitabının olmazsa olmaz olduğunu kaydetti.

İsim vermeden bir dönem Türk dünyası ile ilişkilerin FETÖ'ye havale edildiğini belirterek devam eden Kültür ve Turizm Bakan Yardımcısı Hüseyin Yayman, FETÖ yapılanmasının Türk dünyasında Türk milletçilerine bile öteki muamelesi yaptığını söyledi.

совместные культурные, экономические и социальные проекты помогут объединить Тюркский Мир».

Челеби поблагодарил всех присутствующих и завершил своё выступление следующим образом: «До встречи под лозунгом «Единство в языке, мыслях и деле!».

Ёзтюрк Йылмаз: «Тема Тюркского Мира не должна оставаться только на словах»

На открытии съезда «Парламенского Союза Тюркского мира», Заместитель Председателя Республиканской Народной Партии (СНР) Ёзтюрк Йилмаз, сказал: «Я когда-то служил в регионе Центральной Азии и хорошо знаю эту территорию. Люди, живущие в Тюркских республиках глубоко и горячо отзываются о Турции. Для того, чтобы были осуществлены надежные инвестиции в Тюркский Мир, нам необходимы надёжные правовые государства. И мы, как государство, готовы взять на себя ряд обязательств. Я горжусь и безумно рад за то, что могу внести свою лепту в развитие Тюркского Мира. В тоже время мы должны не забывать, о том, что в отношениях с Тюркским Миром играют важное значение как Россия, так и Китай».

Хюсейн Яйман: Всемирный Конгресс Тюркского Мира Должен Осуществиться

На открытии съезда «Парламенского Союза Тюркского мира», заместитель Министра Культуры и Туризма Доц. Д-р Хусейн Яйман, поделился своими взглядами относительно Тюркского Мира. Яйман заявил, что программа обмена студентами между странами Тюркского мира, имеет первостепенное значение. Под лозунгом «Единство в Мыслях и Деле», мы должны создать общий алфавит, общую платформу образования, общие учебники и конечно же учебники истории. В то же время, Яйман напомнил о том, как в своё время ФЕТО (террористическая организацией Фетуллаха Гюлена-FETO) нанесла большой урон всему

Dış politikada ebedi dostluklar ve ezeli düşmanlıklar olmadığı şeklindeki prensibi hatırlatan Yayman, aradan geçen 25 yılda Türk dünyası ile ilişkilerin arzu edilen düzeye bir türlü gelememesine işaret ederek, Türk dünyası kurultayının muhakkak yapılması gerektiğini ifade etti. Bakan Yardımcısı Yayman, Çörçil'in "karamsarlar her fırsatta bir zorluk, iyimserler de her zorlukta bir fırsat görür" sözüne atıf yaparak, Türk dünyasına yönelik karamsarlığın son bulması, iyimserliğin hâkim olması temennisinde bulundu.

Komisyonlar Çalışmaları

Açılış konuşmalarının ardından 2 ayrı grup hâlinde oluşturulan Çalıştay Komisyonları çalışmalarını gün boyunca konuşmalar, bildirimler ve çeşitli sunumlarla sürdürdü.

Başkent Aydınlar Ocağı ve Türk Dünyası Parlamenterler Derneği'nin birlikte düzenlediği Çalıştaya Ankasam, Orsam, 21.Yüzyıl Türkiye Enstitüsü, Türksam, Orta Asya Araştırmalar Merkezi, Misak, Avim, Adam, Yeni Türkiye Araştırmaları Merkezi, Milli Düşünce Merkezi, Anka Enstitüsü, TİKA, Yurt Dışı Türkler Başkanlığı, Türksoy, Dışişleri Bakanlığı, Ekonomi Bakanlığı, TİM, TOBB, DEİK, Türk Ocakları, Avrasya Ekonomik İlişkiler Derneği, Türk Aydınlar Vakfı, Türk Hareketi, Milli Eğitim ve Sağlık Vakfı, Türk Kültür Enstitüsü, Türk Dili Konuşan Ülkeler Vakfı, Türk Emekli Subaylar Derneği, BULTÜRK Derneği, Türkmen Alevi Bektaşî Vakfı temsilcileri katılarak destek verdiler.

Türk Dünyası ve Türk Dış Politikası Çalıştaya Prof. Dr. Abdulkadir Yuvalı, Yrd. Doç. Dr. Muzaffer Kılıç, Prof. Dr. Mustafa Erdem, İrfan Yalçın, Reyhan Özçiftçi, Eşref Baysal, Abbas Türkmen, Rafet Aslantaş, Murat Özbülül, Dr. Hayati Bice, Ömer Lütfü Taşçıoğlu, Prof. Dr. Durmuş Boztuğ, Osman Yasin Şahin, Prof. Dr. Orhan Kavuncu, Yaşar Kocaoğlu, Hasan Er, İsrail Çelik, Dr. Yaşar Kalafat, Prof. Dr. Fırat Purtaş, Prof. Dr. Anil Çeçen, Dr. Sinan Demirtürk, Prof. Dr. Yonca Anzerlioğlu, Prof. Dr. Haydar Çakmak, Gökhan Turan, Gül Büyükerşen Oral, Yavuzhan Erdem, Tuğrul Somuncuoğlu, Erdem Dokur, Nebile Mercan, Adem Kula, Bahri Can Çalicioğlu, Elnur Osmanov, Doç. Dr. O. Can Ünver, Atilla Şimşek, Ömer Yetkin, Nihal Konan, Dr. Muzaffer Arslan, Mehmet Şan-

Тюркскому миру.

Напоминая принцип, что нет вечной дружбы и вечной вражды во внешней политике, Хусейн Яйман, подчеркнул о том, что даже спустя 25 лет, отношения между Тюркскими странами так и не достигли желаемого результата. Всемирный Конгресс Тюркского Мира должен осуществиться и должна быть поставлена точка многолетней разлуки. Работа комиссий

После вступительных речей, рабочие комитеты, которые были сформированы в двух отдельных группах, продолжали свою деятельность в течение дня с выступлениями и презентациями.

Также большую поддержку оказали такие организации как: Ассоциация Парламента Тюркского Мира, Организации Гражданского Общества «Başkent Aydınlar Ocağı», Ближневосточный Исследовательский Центр «Orsam», «Турецкий Институт 21 века» (21.Yüzyıl Türkiye Enstitüsü), «Турецко-Международный центр стратегического Анализа» (Türksam), « Исследовательский центр Средней Азии» (Orta Asya Araştırmalar Merkezi), « Исследовательский совет по национальной стратегии» (Misak), « Центр Евразийских Исследований» (Avim), « Исследовательский Центр Анкары» (Adam), Новый исследовательский Центр Турции (Yeni Türkiye Araştırmaları Merkezi), Национальный Исследовательский Центр (Milli Düşünce Merkezi), Анкаринский Институт (Anka Enstitüsü), Турецкое Агентство По Сотрудничеству И Координации (TİKA), Председательство Тюрков За рубежом (Yurt Dışı Türkler Başkanlığı), ТЮРКСОЙ (Türksoy), Министерство Внутренних Дел, Министерство Экономики, Ассамблея Турецких Экспортеров (TİM), Союз Торговой Палаты и Биржи Турции (TOBB), Совет по Внешнеэкономическим Связям (DEİK), (Türk Ocakları), Евразийская Ассоциация Экономических Отношений (Avrasya Ekonomik İlişkiler Derneği), Фонд Турецких

dır, Dr. Gözde Kılıç Yaşın, Bilgay Duman, Oytun Orhan, Ertan Çelik, Yrd. Doç. Dr. Gencehan Babiş, Özge Nur Öğütçü, Doç. Dr. Abdulkadir Develi katılarak konuşma, bildiri ve sunumlarıyla katkı sağladılar.

“Türk Dünyası ve Türk Dış Politikası Çalıştay” kapsamında kurulan komisyonların çalışmalarına sunulan bildiri ve konuşmalar derlenecek, basılı eser ve elektronik olarak da yayımlanacak.

Çalıştay’a, 57. Hükümet Döneminde Türk Dünyası’ndan Sorumlu Devlet Bakanı olarak görev yapan Dr. Reşat Doğru, Eski MHP Milletvekilleri Halil İbrahim Oral, Ayhan Çevik, Şaban Kardeş, Mustafa Erdem Ahmet Aydın, CHP Eski Milletvekili Sinan Yerlikaya ve Türk dünyası ile ilgili kuruluşlardan çok sayıda temsilci katıldı. Çalıştay Komisyonları çalışmalarını gün boyunca konuşmalar, bildirimler ve çeşitli sunumlarla sürdürdü.

Интеллектуалов (Türk Aydınlar Vakfı), Турецкое Движение (Türk Hareketi), Национальный Фонд Образования И Здоровоохранения (Milli Eğitim ve Sağlık Vakfı), Турецкий Институт Культуры (Türk Kültür Enstitüsü), Фонд Стран Говорящих на Тюркском Языке (Türk Dili Konuşan Ülkeler Vakfı), Ассоциация Ветеранов Тюркских Офицеров (Türk Emekli Subaylar Derneği), Ассоциация BUL-TÜRK, Туркменский Фонд Алевитов (Бекташи Derneği, Türkmen Alevi Bektaşî Vakfı).

Документы и выступления, представленные на Рабочем Съезде Парламентского Союза Тюркского Мира о «Внешней Политике Тюркского Мира» (На Тему Политики, Культуры и Экономики) будут печататься и публиковываться в электронном формате.

TÜRK DÜNYASI VE TÜRK DIŞ POLİTİKASI (SİYASİ, KÜLTÜREL VE EKONOMİK İLİŞKİLER BOYUTUYLA) ÇALIŞTAYI SONUÇ RAPORLARI

ТЮРКСКИЙ МИР И ЕГО ВНЕШНЯЯ ПОЛИТИКА (ЗАКЛЮЧИТЕЛЬНЫЙ ДОКЛАД РАБОЧЕГО СЪЕЗДА НА ТЕМУ ПОЛИТИКИ, КУЛЬТУРНЫХ И ЭКОНОМИЧЕСКИХ ОТНОШЕНИЙ)

KÜLTÜREL, SOSYAL VE GENÇLİK KOMİSYONU SONUÇ RAPORU

Prof. Dr. Abdülkadir YUVALI Türk Dünyası ve Türk Dış Politikası (Siyasi, Kültürel ve Ekonomik İlişkiler Boyutuyla) konulu Çalıştay 13.05.2017 ta-

ТЮРКСКИЙ МИР И ЕГО ВНЕШНЯЯ ПОЛИТИКА (ЗАКЛЮЧИТЕЛЬНЫЙ ДОКЛАД РАБОЧЕГО СЪЕЗДА НА ТЕМУ ПОЛИТИКИ, КУЛЬТУРНЫХ И ЭКОНОМИЧЕСКИХ ОТНОШЕНИЙ)

13 мая 2017 года в гостинице «The

rihinde Ankara “The Green Park Hotel”de toplanmış ve İki komisyon hâlinde çalışmalarını tamamlamıştır. Kültürel ve Sosyal İlişkiler Komisyonu Prof. Dr. Abdülkadir YUVALI başkanlığında saat 14.30’da çalışmalarına başlamıştır. Komisyon raportörlüğüne Yrd. Doç. Dr. Muzaffer KILIÇ seçilerek müzakereler saat 19.30’a kadar iki oturum hâlinde devam etmiştir. Çalışmalar sırasında ilgili kuruluşlara ışık tutması amacıyla komisyon raporlarında vurgulandığı gibi aşağıdaki tavsiye kararları almıştır. 1. Türk Hava Yollarının Türk Cumhuriyetlerine yapılacak seferlerinde yolcu akışkanlığının artırılması amacı ile uçak bilet fiyatlarının aynı orandaki mesafelerine göre yarı yarıya indirim yapılması. 2. Ortak Türk vatandaşlığı hususunda çalışmalar yapılması . 3. Türk diline yeni giren teknoloji ve bilimsel terimlerde kelimelerin ortak kullanım konusunda çalışma yapılması. 4. Türk Dünyası veri tabanı hazırlanması. 5. Türkiye’deki üniversitelerdeki mevcut Türk dünyası araştırma merkezlerinde disiplinler arası Türk dünyası yönelik projeler üretilmesi. 6. Türk dünyasında faaliyet gösteren tarikat, cemaat, Hristiyan misyonerler, Vahabilik ve benzeri örgütler Türk kültür kimliği olumsuz yönde etkilemektedir. Bunun önlenmesi için diyanetin Matudirilik-Yesevilik öğretileri konusuna ağırlık verilmesi. 7. Türk dünyasının tarih kodları ve miras değerlerinin üye ülkelerin gündemine alınması yönünde çalışma yapılması. 8. Türk dünyasındaki Türk -İslam eserlerinin korunmaya alınması için gerekli çalışmaların yapılması. 9. Türkiye de 1990 yıllardan itibaren Türk dünyasından gelip ülkemizde eğitim alan öğrencilerin Türkiye ile ilgi ve alakalarının devamının sağlanması konusunda ilgili kurum ve kuruluşların nezdinde teşebbüse geçilmesi. 10. Türk dünyası çalışmalarında ilgili kurumların batı ve yeni dünya projeleri yerine yerli ve Türk projelerinin yer vermelerinin sağlanması. 11. Türk Cumhuriyetlerinde Türklük şuurunu artırmak için okul öncesi eğitim sürecinde öğretmelere eğitim ve öğretim için gerekli donanımın sağlanması . 12. Türk Dünyasındaki yazarların ve eserlerin Türk Dünyasında tanınması için gerekli teşvikin yapılması. 13. Türk dünyası ülkeleri arasında ortak film, dizi ve belgesellerin hazırlanması. Türk dünyasında gençler üzerinde magazin programlarının daha etkili olmasından dolayı müzik, sinema, ti-

Green Park Hotel» в Анкаре, Профессор Д-р Абдулкадир Ювали, начал работу над докладом о проделанной работе рабочего съезда, на тему «Тюркский Мир и Его Внешняя Политика». Работа над докладом, продолжалась в течение двух сессий до 19.30. Во время работы, были выявлены рекомендации, которые также были освещены в докладе: 1. Снижение цен на пассажирские билеты в Тюркские республики, турецкими авиалиниями до 50%. 2. Проведение исследований по общему народу тюркских стран. 3. Работа над общим использованием Тюркского языка в новых технологиях и научных терминах. 4. Подготовка базы данных Тюркского Мира. 5. Осуществление проектов на тему тюркского мира в междисциплинарных исследовательских центрах при университетах Турции. 6. Организации (секта, община, христианские миссионеры, т.д.), оказывающие негативное влияние на Тюркский Мир, должны быть ограждены. 7. Реализовывать проекты по изучению истории и ценностей наследия Тюркского Мира. 8. Проведение необходимых работ по защите тюркско-исламских произведений. 9. Повысить количество студентов Тюркских стран, обучающихся в Турции. 10. Предоставление местных проектов вместо западных. 11. Чтобы повысить сознательность Тюркском народе, осуществить обучение для преподавательного состава. 12. Популяризировать тюркских писателей и их произведения. 13. Подготовить совместные фильмы, сериалы и документальные фильмы. Осуществить программы и конкурсы для молодежи. 14. Провести генетические исследования Тюркского народа. 15. Обеспечение специализированных областей, связанных с Тюркским миром в университетах. 16. Подготовка компьютерных программ для перевода Тюркских языков. 17. Пересмотреть историю древней, средневековой и новой эры Тюркского Мира и брать её за основу во всех Тюркских странах. 18. Создание центра проектной документации Тюркского мира. 19. Вместо терминов азербайджанцы, казахи, кыргызы использовать азербайджанские тюрки, казахские тюрки, кыргызские

yatro, güzellik yarışması vb konularda yarışmalar düzenlenerek ödüllerin verilmesi. 14. Türk dünyasında genetik (genetoloji) çalışmaların acil olarak faaliyete geçirilmesi. 15. Türkiye'deki üniversitelere Türk dünyası ile ilgili alanlardaki uzmanlaşmalarının sağlanması. 16. Türk lehçelerinin birbirine çevirecek bilgisayar programlarının hazırlanması. 17. Türk dünyasında bugün kullanılmakta olan tarih çağları (ilk-orta-yeni-yakın çağ) tarih çağlarının Türk dünyası ortak çağları olarak (eski dönem-orta dönem ve yeni dönem) olarak düzenlenmesi ve Türk cumhuriyetlerinde hayata geçirilmesi konusunda çalışmalar yapılması. 18. Türk dünyası proje dokümantasyon merkezi kurulması. 19. Türk dünyası ile ilgili terminoloji konusunda: Türki Cumhuriyetleri, Azeriler, Kazaklar, Kırgızlar gibi terimler yerine Türk cumhuriyetleri, Kazak Türkleri, Kırgız Türkleri Azerbaycan Türkleri vb şeklinde söylenmesinin sağlanması. 20. Bugüne kadar resmi ve özel kurumların Türk dünyası ile ilgili gerçekleştirdiği bütün toplantılardaki alınan kararların bundan sonra belli bir yerde Türk Dünyası Parlamentoları Birliği'nde toplanması. 21. Türk dünyası ile ilgili turizm rehberlerinin yetiştirilmesi. 22. Türk geleneksel sporları ile ilgili olimpiyatlara benzer yarışmaların düzenlenmesi.

SİYASİ VE EKONOMİK İLİŞKİLER KOMİSYONU SONUÇ RAPORU

Türk Dünyası ve Türk Dış Politikası (Siyasi, Kültürel ve Ekonomik İlişkiler Boyutuyla) Çalıştayında Kültürel ve Sosyal İlişkiler Komisyonu Prof. Dr. Yonca Anzerlioğlu başkanlığında saat 14.30'da çalışmalarına başlamıştır. Komisyon Raportörlüğüne Dr. Sinan Demirtürk seçilerek müzakereler saat 19.30'a kadar iki oturum hâlinde devam etmiştir. Çalışmalar sırasında ilgili kuruluşlara ışık tutması amacıyla komisyon raporlarında vurgulandığı gibi aşağıdaki tavsiye kararları almıştır. 1- Türk dünyası parlamentosu oluşturulmalıdır. Avrasya parlamentosu gündeme getirilmelidir. 2- Acil eylem planı oluşturulmalıdır. 3- Ahıska Türkleri ve mağdur olan Türk topluluklarının sorunlarına eğilmeli. Gürcistan ve Ermenistan'da yaşayan Müslüman azınlıklarının sorunları unutulmamalıdır. 4- Maturidilik ve akli öncelikli din anlayışı yaygınlaştırılmalıdır.

тюрки и т.д.. 20. Решения, принятые на всех официальных заседаниях и частных учреждениях, связанных с Тюркским миром, должны быть собраны в Парламентском Совете Тюркского Мира. 21. Подготовка туристических путеводителей, связанных с Тюркским миром. 22. Организация аналогичных соревнований по Тюркскому традиционному спорту.

ЗАКЛЮЧИТЕЛЬНЫЙ ОТЧЁТ О РАБОЧЕМ СЪЕЗДЕ, ПОД НАЗВАНИЕМ «ТЮРКСКИЙ МИР И ЕГО ВНЕШНЯЯ ПОЛИТИКА»

Профессор Д-р. Ёнджа Анзерлиоглу, подготовила заключительный отчёт о рабочем съезде, под названием «Тюркский Мир и Его Внешняя Политика» Во время работы, были выявлены рекомендации, которые также были освещены в докладе: 1. Должен быть создан Тюркский парламент. 2. Необходимо разработать срочный план действий. 3. Необходимо сосредоточиться на проблемах турков-месхетинцев и других притеснённых тюркских общин. Также нельзя забывать о проблемах мусульманских меньшинств, проживающих в Грузии и Армении. 4. Следует укрепить и распространить верное понимание религии. 5. Необходимо создать общую экономическую организацию. 6. Следует создать Союз мирных Тюркских палат. 7. Тюркские бизнесмены и инвесторы должны быть правильно направлены и осведомлены в области экономики и инвестиций. 8. Следует расширять возможности сотрудничества торговых делегаций и комитетов по взаимной торговле. 9. Необходимо усилить координацию и сотрудничество между государственными

5- Ortak bir ekonomik çatı teşkilatı kurulmalıdır. 6- Türk Dünyası Odalar Birliği kurulmalıdır. 7- Türk işadamları ve yatırımcıları doğru yönlendirilmelidir. 8- Ticaret heyetleri ve karşılıklı alım heyetlerinin ziyaretleri ve iş birliği imkânları artırılmalıdır. 9- Devlet kurumları ile sivil toplum alanı arasında eş güdümlü ve iş birliği süreçleri artırılmalıdır. 10- Din ve mezhep temelli bakış açısı terk edilmelidir. 11- Cemaat tarikat vakıf ve derneklerin kayıt ve kontrol dışı faaliyetleri yakından takip edilmelidir. 12- Ortak Türkçe olimpiyatları yapılabilir. 13- Dünyaya üzerinde bazı Türk boyları kaybolma tehlikesi içerisinde 14- Ortak televizyon yayınlarının sayısı artırılmalıdır. 15- Türk topluluklarının iç işleyişleri ve faaliyet alanlarına keskin müdahaleler edilmemelidir. 16- Uluslararası yardımların doğru koordinasyonu yapılmalıdır. 17- Türk dünyası Millî Siyaset Belgesi hazırlanmalıdır. 18- Kurumlar arasındaki işbirliği artırılmalıdır. 19- Ortak bir Türklük bilinci yaratılmalıdır. 20- Sınır ötesi Türk varlığı kavramı kullanılabilir. 21- Türk dünyasında ekonomik refah ve eğitim düzeyinin artırılması sağlanmalıdır. 22- Türk keneşi güçlendirilmelidir. 23- Köklü sivil toplum 24- Serbest ticaret anlaşmaları geliştirilmelidir.

учреждениями и гражданским обществом. 10. Следует воздерживаться от радикально-традиционных взглядов. 11. Необходимо внимательно следить за деятельностью фондов и ассоциаций. 12. Возможна организация тюркских олимпиад. 13. Необходимо обратить внимание на некоторые тюркские племена, которым грозит опасность исчезновения. 14. Повысить уровень просмотра общих Тюркских каналов. 15. Не должно быть резких вмешательств во внутреннюю деятельность Тюркских общин. 16. Должна быть достигнута четкая координация международной помощи. 17. Должен быть подготовлен Тюркский национальный политический документ. 18. Следует укреплять сотрудничество между учреждениями. 19. Необходимо создать общую идеологию Тюркского Мира. 20. Название «Тюркский Мир» может быть использовано и за его пределами. 21. Следует обеспечить уровень экономического процветания и образования. 22. Тюркским народам следует сплотиться. 23. Учреждениям гражданского общества необходимо объединиться. 24. Следует разработать соглашения о свободной торговле

TDPB YÖNETİM KURULU BAŞKANI VE ÜYELERİ YUNUS EMRE ENSTİTÜSÜ BAŞKANI PROF. DR. ŞEREF ATEŞ'İ ZİYARET ETTİ

ПРЕДСЕДАТЕЛЬ ПРАВЛЕНИЯ ПАРЛАМЕНТСКОГО СОЮЗА ТЮРКСКОГО МИРА ПОСЕТИЛ ПРЕДСЕДАТЕЛЯ ИНСТИТУТА ЮНУС ЕМРЕ ПРОФ.ДР. СЕФЕР АТЕША

Türk Dünyası Parlamenterler Birliği Yönetim Kurulu Başkanı Nail Çelebi, Genel Başkan Yardımcısı Kemal Albayrak, Yönetim Kurulu Üyesi Şaban Kardeş ve Ayhan Çevik 13 Haziran 2017 tarihinde Yunus Emre Enstitüsü Başkanı Prof. Dr. Şeref Ateş'i ziyaret etti. Prof. Dr. Şerif Ateş'in makamlarında yapılan görüşmede karşılıklı işbirliği konuları ele alındı.

13 Июня 2017 Года, Председатель Правления Парламентского Союза Тюркского Мира Наиль Челеби, совместно с Генеральным Помощником Президента Кемалем Албайраком, Членом Совета Директоров Шабаном Кардешем и Айханом Чевиком посетил проф. Дк. Шерефа Атеша в Институте Юнус Емре. На встрече были обсуждены темы связанные с взаимным сотрудничеством.

AVRASYA ÜLKELERİ PARLAMENTO BAŞKANLARI ANTALYA'DA BİR ARAYA GELDİ

ГЛАВЫ ПАРЛАМЕНТОВ СТРАН ЕВРАЗИИ ВСТРЕТИЛИСЬ В АНТАЛИИ

Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin (TBMM) ev sahipliğini yaptığı Avrasya Ülkeleri Parlamento Başkanları Üçüncü Toplantısı, 8 Ekim 2018 tarihinde 39 ülkeden gelen milletvekilleri ve uluslararası örgütlerin temsilcilerini bir araya getirerek Antalya'da gerçekleştirildi. Etkinliğin ana konusu "Avrasya'da ekonomik işbirliği, çevre, sürdürülebilir kalkınma" olmuştur.

TBMM Başkanı Sayın Binali Yıldırım yaptığı açılış konuşmasında, çevre kirliliği, iklim değişikliği, savaş, yoksulluk, terörizm, doğal afetler ve gıda güvenliği gibi küresel sorunlarla mücadelede Avrasya parlamentolarının işbirliğinin önemini vurguladı. Ayrıca terörle mücadele için ortak çaba göstermeye ve bölgedeki çatışmaları çözmek için işbirliğini ilerletmeye davet etti.

Toplantı, katılımcı delegasyon

8 октября 2018 года, в Анталии, Великое Национальное Собрание Турции (TBMM), совместно с 39 депутатами из представительных стран и международных организаций, провел третью Встречу Глав Парламента Стран СНГ. Главной темой мероприятия стало - «Экономическое Сотрудничество, Экономическая Среда и Её Развитие».

В своей вступительной речи, спикер парламента Бинали Йылдырым, подчеркнул важность сотрудничества евразийских парламентов в борьбе с глобальными проблемами, такими как загрязнение окружающей среды, изменение климата, война, нищета, терроризм, стихийные бедствия и продовольственная безопасность. Он также предложил совместные усилия по борьбе с терроризмом и дальнейшему сотрудничестве в урегулировании конфликтов в регионе.

başkanlarının konuşmalarıyla devam etti. Toplantıya katılanlar oybirliği ile ortak bir bildiri kabul etti. Bildiriye göre, Avrasya Ülkeleri Parlamento Başkanlarının bir sonraki toplantısı 2019'da Kazakistan'da yapılacak.

Toplantıya, TÜRKPA üye parlamento başkanları; Azerbaycan Milli Meclisi Başkanı Sayın Oktay Asadov, Kazakistan Parlamento Meclisi Başkanı Sayın Nurlan Nigmatulin ve Kırgız Jogorku Keneşi (Parlamento) Başkanı Sayın Dastanbek Cumabekov ile TÜRKPA Genel Sekreteri Altınbek Mamayusupov katıldı.

Совещание продолжилось выступлениями глав делегаций. Участники единогласно согласились с совместным заявлением. Согласно заявлению, следующая встреча президентов евразийских стран состоится в Казахстане в 2019 году.

Заседание проходило под председательством членов Парламентской ассамблеи тюркоязычных стран (ТÜRKPA), Председатель Национального собрания Азербайджана Октай Асадов, Председатель Парламентской ассамблеи Казахстана Нурлан Нигматулин, Президент Кыргызской Республики Жогорку Кенеши Дастанбек Джумабеков и Генеральный секретарь Парламентской ассамблеи тюркоязычных стран (ТÜRKPA) Алтынбек Мамаюсупов.

TÜRKPA'NIN 10. YILI KONFERANSI İZMİR'DE DÜZENLENDİ

В ИЗМИРЕ ПРОШЛА 10-Я КОНФЕРЕНЦИЯ ПАРЛАМЕНТСКОЙ АССАМБЛЕИ ТЮРКОЯЗЫЧНЫХ СТРАН (ТÜRKPA)

20 Kasım 2018'de, TÜRKPA Sekizinci Genel Kurulu sırasında, "İlk On Yılında TÜRKPA ve Parlamentolararası İşbirliğinin Geleceği: İşbirliğine Yeni Yaklaşımlar" başlıklı Uluslararası Konferans düzenlendi.

TÜRKPA'nın 10'uncu yıl dönümüne adanan konferansa, üye ülke Meclis Başkanları, milletvekilleri Macar Ulusal Meclisi Başkanı, uluslararası örgütlerin temsilcileri ve diplomatik misyon temsilcilerinin yanı sıra bilim

20 ноября 2018 года, во время восьмой Генеральной Ассамблеи TURKPA, была организована Международная конференция под названием «TURKPA в Будущие 10 Лет и Межпарламентское Сотрудничество: Новые Подходы к Сотрудничеству».

В конференции, посвященной 10-летию TURKPA, приняли участие члены Ассамблеи, депутаты, председатель Венгерского Национального Собрания, представители международных организаций, представители дипломатических

adamları ve akademisyenler katıldı.

TÜRKPA'nın on yıllık faaliyetlerini anlatan sinevizyon gösteriminin ardından, Azerbaycan Cumhuriyeti Milli Meclis Başkanı Sayın Ogtay Asadov, Kazakistan Cumhuriyeti Parlamentosu Meclis Başkanı Sayın Nurlan Nigmatulin, Kırgızistan Meclis Başkanı Sayın Dastanbek Cumabekov, TÜRKPA Dönem Başkanı ve TBMM Başkanı Sayın Binali Yıldırım ve Macaristan Ulusal Meclisi Başkanı Sayın Laszlo Köver açılış oturumunda birer konuşma yaptılar.

Açılış töreninin ardından Sayın Binali Yıldırım tarafından Kırgızistan Meclis Başkanı Sayın Dastanbek Cumabekov'a TÜRKPA Üstün Hizmet Madalyası takdim edildi.

Konferans çalışmalarına üç oturum ile devam edildi.

миссий, ученые и академики.

После видеопрезентации о десятилетней деятельности TURKPA Председатель Национального Собрания Азербайджанской Республики г-н Огтай Асадов, Председатель Парламентской Ассамблеи Республики Казахстан г-н Нурлан Нигматулин, Председатель Парламентской Ассамблеи Кыргызстана г-н Дастанбек Кумабеков, Председатель Великого Национального Собрания Турции и президент TURKPA Билали Йылдырым и Председатель Национального собрания Венгрии г-н Ласло Ковер выступили с речью на первом заседании.

После церемонии открытия г-ном Билали Йылдырымом, Председатель Парламентской Ассамблеи Кыргызстана Дастанбеку Кумабекову была вручена медаль «За выдающиеся заслуги» TÜRKPA. Конференции продолжались тремя сессиями.

TÜRK DÜNYASI PARLAMENTERLER BİRLİĞİ BAŞKANI'NIN YURT DIŞI TÜRKLER VE AKRABA TOPLULUKLAR BAŞKANINI ZİYARETİ

ВИЗИТ ПРЕЗИДЕНТА ПАРЛАМЕНТСКОГО СОЮЗА ТЮРКСКОГО МИРА ПРЕЗИДЕНТСТВУ ТЮРОК ЗА РУБЕЖОМ И СВЯЗАННЫХ С НИМИ ОБЩИН (УТВ)

Türk Dünyası Parlamenterler Birliği Genel Başkanı Sayın Nail Çelebi ile Birliğin Dış İlişkiler Genel Koordinatörü Büyükelçi Hulusi Kılıç 12 Aralık 2018 tarihinde Yurt Dışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanı (YTB) Abdullah Eren'e göreve yeni atanmasından dolayı tebrik ve

12 декабря 2018 года, Президент Парламентского Союза Тюркского Мира (ТДРВ) Г-н Наиль Челеби вместе с Послом Генерального Директора по Внешним Связям Хулуси Киличем, поздравили Абдуллу Эрена с новым назначением на должность президента

nezaket ziyaretinde bulundu. Samimi ve sıcak bir atmosferde gerçekleşen görüşmede TDPB Genel Başkanı Nail Çelebi, Birliğin geçen yıl hazırlayıp YTB'ne sunduğu işbirliği projesine değindi ve önümüzdeki dönemde her türlü işbirliğine hazır olduklarını vurguladı. YTB Başkanı Abdullah Eren ise göreve geldikten sonra başlattığı bazı proje ve yenilikler hakkında bilgi verdikten sonra Birlik ile işbirliğine sıcak baktığı mesajını verdi.

YTB.

В ходе встречи, которая прошла в теплой и дружеской атмосфере, президент TDPB Наиль Челеби упомянул о проекте сотрудничества Союза, который был подготовлен в прошлом году и представлен YTB, и подчеркнул, что в предстоящий период они готовы к плодотворному сотрудничеству.

ÖZBEKİSTAN'IN TÜRKİYE KONSOLOSLUKLARI

КОНСУЛЬСТВА УЗБЕКИСТАНА И ТУРЦИИ

Özbekistan Konsolosluğu, Özbekistan'ın Türkiye'de bulunan en resmi temsilcisidir. Türkiye'de başkent Ankara ve İstanbul'da bulunan Özbekistan Konsoloslukları; Türkiye ve Özbekistan arasında bulunan ilişkilerin gelişmesi ve Özbekistan vizesi için faaliyet gösterir. Özbekistan Ankara Konsolosluğu ve Özbekistan İstanbul Konsolosluğu'nda; Özbekistan vize başvuruları, Özbekistan vize ücretleri ve diğer tüm Özbekistan vize işlemleri yürütülmektedir.

Консульство Узбекистана является официальным представителем Узбекистана в Турции. Консульства Узбекистана, расположено в Анкаре и Стамбуле. Они отвечают за развитие отношений между Турцией и Узбекистаном, а также решают визовые вопросы. В то же время, Консульства Узбекистана и Турции способствуют развитию экономических связей между странами и защищают интересы граждан.

Özbekistan Türkiye Konsoloslukları, iki ülke arasında bulunan ticari hacmi büyütme üzerine faaliyet gösterirken aynı zamanda Türkiye'de bulunan Özbek vatandaşlarının menfaatlerini, tüzel ve özel kişiliklerini, doğum, pasaport ve kimlik çıkarma işlemleri üzerine de hizmetleri bulunmaktadır.

ÖZBEKİSTAN İLE TÜRKİYE ARASINDA VİZE UYGULAMASI

ВИЗОВЫЙ РЕЖИМ МЕЖДУ ТУРЦИЕЙ И УЗБЕКИСТАНОМ

Özbekistan ile vize uygulaması bulunan ülke vatandaşlarının bu ülkeye olan seyahatleri öncesi Özbekistan vizesi almaları zorunludur. Türkiye ile Özbekistan arasında vize uygulaması bulunmakta olup, Özbekistan seyahatinde bulunacak vatandaşların yolculukları öncesi Özbekistan vizesi almaları gerekmektedir. Özbekistan Cumhuriyeti, T.C. Diplomatik pasaportuna sahip olan kişiler haricindeki

Граждане стран, которые имеют визовый режим с Узбекистаном, должны иметь визу в при въезде в страну. Между Турцией и Узбекистаном также есть визовый режим. Турецкие граждане, за исключением лиц с дипломатическими паспортами, должны запрашивать визу для въезда в Узбекистан заранее.

T.C. vatandaşlarının Özbekistan'a girişlerinde vize talep etmektedir.

Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları Özbekistan vizelerini, Özbekistan Türkiye temsilcilikleri olan Özbekistan Büyükelçiliği'nin "Ankara Vize Bölümü" ve Özbekistan Başkonsolosluğu'nun "İstanbul Vize Bölümü"ne başvurarak alırlar. Özbekistan seyahatinde bulunacak olan vatandaşların dikkat etmesi gereken bir diğer konu ise Özbekistan vizesi başvuru için bu ülkeden alınacak Özbekistan Teleks numarasının zorunluluğudur. Özbekistan vizesi için Teleks numarası Özbekistan'dan gelen bir nevi davetiye belgesi olarak kabul edilmektedir. Özbekistan teleks numarası olmadan turistik, ticari veya ziyaret vizesi başvurularını gerçekleştirmek mümkün değildir.

Все вопросы, связанные с визой в Узбекистан, турецкие граждане могут решить в консульствах Анкары или Стамбула. Еще один вопрос, на который следует обратить внимание — это номер телекса, которые должны получить граждане Турции, которые будут путешествовать по Узбекистану.

TÜRK ORTAK LATİN ALFABESİ

ОБЩИЙ ТЮРКСКИЙ (ЛАТИНСКИЙ) АЛФАВИТ

1991 yılında kabul edilen 34 harfli Latin alfabesi Türk Dünyası için Ortak Türk Latin alfabesi olarak tekrar seçilmiş oldu. Bu alfabe Türk dili konuşan bütün ülkelerce benimsenmiştir. Aynı alfabe 18-20 Ekim 1991 Tarihinde İstanbul Marmara Üniversitesi'ne bağlı Türkoloji Enstitüsü'nün organize ettiği "Çağdaş Türk Alfabesi" konulu sempozyumda dilci bilim insanları tarafından kabul edildi. Bu toplantıya Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan ve Türkmenistan gibi ülkelerden bilim insanları katılmıştı.

Ortak Türk alfabesinde 29 harften oluşan Türkiye alfabesine ek olarak diğer Türk halklarındaki mevcut sesler için ayrıca 5 harf ilave edildi. A B C Ç D E F G Ğ H I J K L M N O Ö P R S Ş T U Ü V Y Z

Eklenen beş harf: - Ä, X, Q, Ñ, W

Türk Konseyi (Türk Dili Konuşan Ülkeler İşbirliği Konseyi) 1 Aralık 2012 Tarihinde İstanbul'daki resmî yazışmalarında Türk ülkelerinden gelen dilciler tarafından kabul edilen

Латинский алфавит, состоящий из 34 букв и принятый в 1991 году, был избран в качестве общего алфавита Тюркского Мира. Этот алфавит был принят всеми странами, говорящими на тюркских языках. Тот же алфавит был принят лингвистами на симпозиуме «Современный Тюркский Алфавит», организованный Институтом тюркологии Университета Мармара (Marmara Üniversitesi) 18-20 октября 1991 года. В этой встрече приняли участие ученые из Азербайджана, Казахстана, Киргизии и Туркменистана. В общий Тюркский алфавит, состоящий из 29-ти букв, в дополнение было добавлено ещё 5 букв.

A B C Ç D E F G Ğ H I J K L M N O Ö P R S Ş T U Ü V Y Z

Добавленные 5 букв: - Ä, X, Q, Ñ, W

1 декабря 2012 года, Тюркский совет (Совет сотрудничества тюркоязычных стран), в своей официальной переписке в

34 harfli Türk Dünyası Ortak alfabesini kullanma üzerine karar almıştı. Türk Konseyi Genel Sekreteri Halil Akıncı bu kararı sadece kendi teşkilatları için kabul ettiklerini, üye ülkelerin veya diğer kurumların bu harfleri kullanıp kullanmama konusunda serbest olduklarına işaret etmişti. Ortak Türk alfabesiyle ilgili 29 Eylül ve 2 Ekim 1992 Tarihlerinde Bişkek'te yapılan Türk Cumhuriyetleri ve Akra Toplulukları Eğitim Bakanlıkları temsilcilerinin 2.Uluslararası konferansı, 8-10 Mart 1993 Tarihinde beş bağımsız Türk Cumhuriyeti'nin katıldığı ve Türk İşbirliği ve Kalkınma Ajansı'nın (TİKA) organize ettiği Ankara'daki "Alfabe ve İmla konusu" temalı uluslararası konferans, 21-23 Mart 1993 Tarihinde Antalya'da yapılan "Türk Devletleri Dostluk, Kardeşlik ve İşbirliği Kurultayı" konulu büyük toplantılarda ele alınarak 34 harfli alfabeye geçişin gerekliliği konusunda karar alınmıştı. Bu toplantıların tümü 1926 yılında organize edilen Bakü Kurultayı'ndan sonra yapılan ilk toplantılar olarak tarihe yazılmıştır.

Kazakistan Cumhuriyeti'nin Cumhurbaşkanı N.Nazarbayev 26 Ekim 2017 Tarihinde Kazakça'nın Kiril alfabesinden Latin alfabesine geçişi üzerine yönergeyi imzaladı.

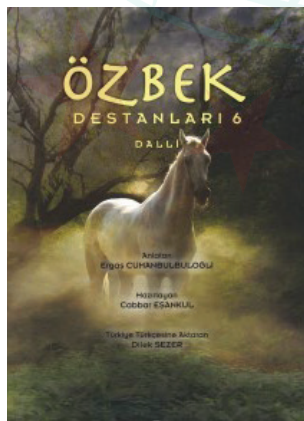
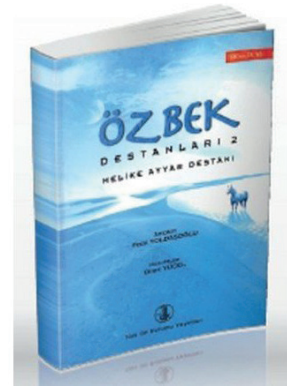
Стамбуле, принял решение использовать общий алфавит Тюркского Мира , принятый лингвистами из тюркских стран.

Генеральный секретарь Тюркского совета Халил Акинси отметил, что они приняли это решение только для своих собственных организаций, государства или другие учреждений могут использовать данный алфавит по желанию.

Большая конференция, под названием «дружба, братство и сотрудничество Тюркских Государств», которое состоялось 21-23 марта 1993 года в Анталии, уделила особое внимание «Тюркскому Алфавиту и правописанию». В ходе конференции, было принято решение перейти на алфавит из 34 букв. Эта конференция была первой в истории после конференции в Баку 1926 года.

26 октября 2017 года Президент Республики Казахстан Н.Назарбаев подписал директиву о переходе от кириллицы к латинскому алфавиту.

TDK'DEN TÜRKÇE-ÖZBEKÇE SÖZLÜK

ТУРЕЦКО-УЗБЕКСКИЙ СЛОВАРЬ

Özbek Türkçesi üzerine hazırlanan en kapsamlı sözlüklerden biri olan “Türkçe-Özbekçe Sözlük” Türk Dil Kurumu tarafından yayımlandı.

Türk Dil Kurumu, Özbek Türkçesi üzerine hazırlanan en kapsamlı sözlüklerden biri olan “Türkçe-Özbekçe Sözlük”ü okuyucuyla buluşturdu.

Türk Dil Kurumu, farklı dillerin sözlüklerini ve Türk lehçelerinin sözlüklerini yayımlamayı sürdürüyor. Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu bünyesinde yer alan kurumlardan biri olan Türk Dil Kurumu, bu zamana kadar Azerbaycan, Hakas, Karaçay-Malkar, Kıpçak, Kırgız, Kumuk ve Yakut Türkçesi sözlüklerini yayımladı. TDK, 2017 yılında hacimli bir “Başkurt Türkçesi Sözlüğü” yayımlayarak alandaki mühim bir boşluğu doldurdu. 2018 yılının ilk aylarında yayımlanan “Kırım Tatar Türkçesi-Türkiye Türkçesi-Rusça Sözlük”ten sonra şimdi de kapsamlı bir “Özbek Türkçesi Sözlüğü” Kurumun yayınları arasındaki yerini aldı.

Nasiba Yusupova tarafından hazırlanan “Türkçe-Özbekçe Sözlük”te yaklaşık 35 bin kelime yer alıyor. 674 sayfalık eserin başlangıcında “Türk ve Özbek Alfabeti”, “Türkçe Harflerin Telaffuzu” ve “Kısaltmalar” bölümlerine yer veriliyor. Eser Özbek Türkçesini ve Türkiye Türkçesini öğrenmek isteyenlerin işini kolaylaştıracağı gibi karşılıklı kitap çevirileri yapılmasına da imkân sağlayacak, iki ülke arasındaki kültür bağlarını güçlendirecek ve sosyal iletişimi kolaylaştıracak.

Всеобъемлющий словарь с узбекского на турецкий язык был издан Ассоциацией Тюркского Языка (Тürk Dil Kurumu). Ассоциацией Тюркского Языка (Тürk Dil Kurumu) и дальше продолжает работу над выпуском словарей тюркских языков.

Ассоциация Тюркского Языка, является одним из институтов Высшей школы культуры, языка и истории Ататюрка. Ранее Ассоциация издавала словари на Азербайджанском, Хакасском, Карачаево-Балкарском, Кыргызском, Кумыкском, Узбекском и Якутском языках. В 2017-2018 году, Ассоциация Тюркского Языка (Тürk Dil Kurumu) выпустила словарь на башкирском и крымско-татарском языках. Турецко –Узбекский словарь, включающий в себя 35 тыс. слов, был подготовлен Насибой Юсуповой. На 674 страницах, расположен Турецкий и Узбекский Алфавит, произношение слов и аббревиатуры.

TÜRK DİL KURUMU YAYINLARINDAN ÖZBEK DESTANLARI

УЗБЕКСКИЕ ДАСТАНЫ, ИЗДАНИЕ АССОЦИАЦИЕЙ
ТЮРКСКОГО ЯЗЫКА (TÜRK DİL KURUMU)ÖZBEK DESTANLARI 1: ERALI
VE ŞİRALIУЗБЕКСКИЙ ДАСТАН I: ЭРАЛИ
И ШИРАЛИ (ERALI VE ŞİRALI)

Yazar : Töre MİRZAYEV, Selami FEDAKAR (Haz.),
Prof. Dr. Gürer GÜLSEVİN (İnc.)

Yayımlayan : Türk Dil Kurumu

Basım Yılı : 2009

Basım Yeri : Ankara

Cilt / Dizi / Sayı : 1

ISBN : 9751621986

Prof. Dr. Fikret Türkmen başkanlığındaki “Türk Dünyası Destanlarının Tespiti, Türkiye Türkçesine Aktarılması ve Yayımlanması Projesi” kapsamında meydana gelen eserlerin 35.si. “Özbek Destanları 1 Erali ve Şirali” adlı bu eserde, çocuksuz olan Kara Han’ın çocuk sahibi olmasını, Erali ve Şirali adlı kahramanların üvey annelerinin iftiharlarından dolayı yurtlarından ayrılmak zorunda kalmalarını ve birbirinden ayrılan çocukların çeşitli maceralar yaşadıkları sonra tekrar bir araya gelip yurtlarına dönmelerini renkli sahne tasvirleri ve diyaloglarla anlatan Erali ve Şirali destanı ele alınmıştır. Eserin Giriş bölümünün “Özbeklerdeki Destan Anlayışı ve Özbek Destanlarının Tasnifi” adlı birinci kısmında, Özbek destanları üzerinde çalışan bilim adamlarının destan türü ve Özbek destanlarının tasnifi konularında ileri sürdükleri fikirlere yer verilmiştir. Giriş bölümünün “Özbek Destanları Üzerinde Yapılan Çalışmalar” adlı ikinci kısmı “Metin Yayımları” ve “İncelemeler” olarak iki alt gruba ayrılmıştır. Bu kısımda, Özbek destanları hakkında 1920-2000 arasında yapılmış bazı önemli çalışma-

Автор : Төре Мирзаев, Селами Федакар (подг.),
проф. д-р. Гюрер Гюлсевин

Издатель: Ассоциация Тюркского Языка (Türk Dil Kurumu)

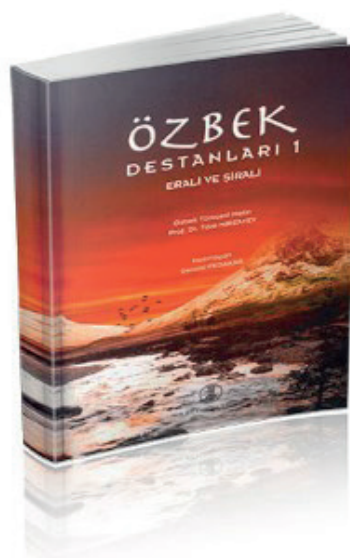
Год выпуска : 2009

Место выпуска : Анкара

Издание : 1

ISBN : 9751621986

В рамках проекта «Обнаружение дастанов Тюркского мира, перевод и издание дастанов на Турецкий язык», возглавляемого Д-р Фикрет Туркменом, было издано 35-ое произведение, под названием « Узбекский Дастан I: Эрали и Ширали». Разделённые некогда от матери дети, после долгого странствия полного приключений, снова её находят. Первая часть книги включает в себя размышления известных учёных на тему «Понятия узбекских дастанов и их

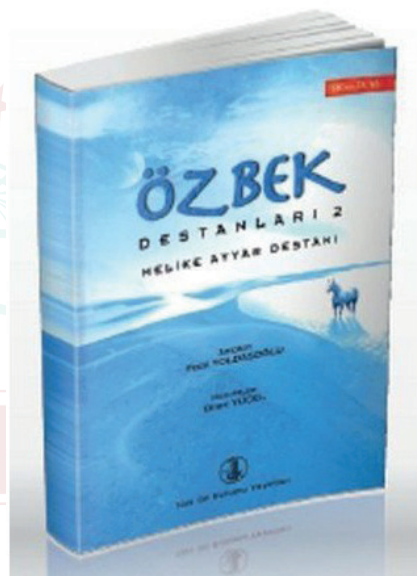

lar tanıtılmıştır. Giriş bölümünün üçüncü ve dördüncü kısımlarında ise Erali ve Şirali destanı üzerine yapılan çalışmalar ile destan anlatıcısı İslam Şair Nazaroğlu hakkında bilgi verilmiştir. Giriş bölümünün ardından destanın transkripsiyonlu metni ile Türkiye Türkçesine aktarılmış metin karşılıklı olarak verilmiştir. Eserin sonunda ise destanda yer alan bazı sözcükleri açıklayan notlar bölümü, kaynakça, şahıs ve yer adları dizini yer almaktadır.

классификация». Часть вступления, начинается с темы «Работы Над Узбекскими Дастанами» и «Исследование текста». Также было рассказано о исследованиях, проведенных в 1920-2000 годах на тему узбекские дастаны. В самой последней часть включён дастан «Эрали и Ширали», с переводом с узбекского на турецкий язык.

ÖZBEK DESTANLARI II: MELİKE AYYAR DESTANI

УЗБЕКСКИЙ ДАСТАН II: ДАСТАН О МЕЛИКЕ АЙЯР (MELİKE AYYAR)

Yazar : Fazıl YOLDAŞOĞLU (Anlatan), Dilek YÜCEL (Haz.)

Yayımlayan : Türk Dil Kurumu

Basım Yılı : 2007

Basım Yeri : Ankara

Cilt / Dizi / Sayı : 1

ISBN : 9789751619488

Türk Dil Kurumu tarafından yürütülen “Türk Dünyası Destanlarının Tespiti, Türkiye Türkçesine Aktarılması ve Yayımlanması Projesi” kapsamında hazırlanmış bir çalışmadır. Melike Ayyar Destanı, Goloğlu Destanı’ndan doğmuş Özbek varyantlı bir destandır. Destan Köroğlu ile peri kızı Melike Ayyar etrafında gelişen mitolojik olayları anlatmaktadır.

Автор: Фазиль Ёлдашоглу (Рассказчик), Дилек Юджел (Подг.)

Издатель: Ассоциация Тюркского Языка (Türk Dil Kurumu)

Год Выпуска : 2007

Место Выпуска : Ankara

Издание : 4

ISBN : 9789751619488

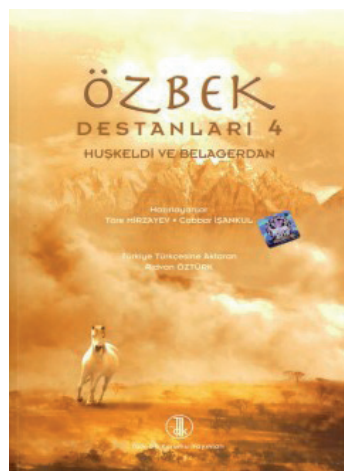
Данная книга была подготовлена в рамках проекта «Обнаружение дастанов Тюркского мира, перевод и издание дастанов на Турецкий язык», под руководством Ассоциации Тюркского Языка. Дастан описывает мифологические события вокруг Кероглу и феи Мелике Айяр.

**ÖZBEK DESTANLARI IV:
HUŞKELDİ VE BELAGERDAN**

**УЗБЕКСКИЙ ДАСТАН IV:
ХУШКЕЛДИ И БЕЛАГЕРДАН
(HUŞKELDİ VE BELAGERDAN)**

Yazar : Töre MİRZAYEV/ Cabbar İŞANKUL (Haz.),
Doç. Dr. Ertuğrul YAMAN (İnc.)
Yayımlayan : Türk Dil Kurumu
Basım Yılı : 2011
Basım Yeri : Ankara
Cilt / Dizi / Sayı : 4
ISBN : 9789751623775

Prof. Dr. Fikret Türkmen başkanlığındaki “Türk Dünyası Destanlarının Tespiti, Türkiye Türkçesine Aktarılması ve Yayımlanması Projesi” kapsamında hazırlanan eserlerin 43’üncüsü olan “Özbek Destanları 4/ Huşkeldi ve Belagerdan” isimli bu eserde Anadolu sahasında Köroğlu Destanı olarak bilinen destanın Özbek coğrafyasındaki karşılığı olan Huşkeldi Destanı ile Belagerdan Destanı ele alınmıştır. Destanların kısa özetinden sonra orijinal metin ile Türkiye Türkçesine aktarılmış metin karşılıklı olarak verilmiştir. Eserin son kısmı ise şahıs ve yer adları dizinine ayrılmıştır.

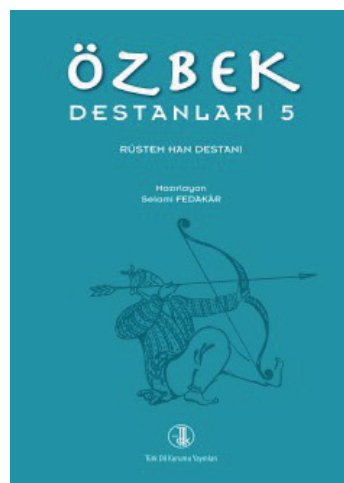

ҲАҲТОР : Торе Мирзаев, Джабас Мирзаев, Доц.
Д-р Эртуғрул Яман
Издатель: Ассоциация Тюркского Языка (Türk Dil Kurumu)
Год выпуска : 2011
Место выпуска : Ankara
Издание : 4
ISBN : 9789751623775

В рамках проекта «Обнаружение дастанов Тюркского мира, перевод и издание дастанов на Турецкий язык», возглавляемого Д-р Фикрет Туркменом, было издано произведение под названием «Узбекский дастан: Хушкельди и Белагердан». В это произведение включены известные дастаны Республики Узбекистан – Хушкельди и Белагердан.

**ÖZBEK DESTANLARI
V: RÜSTEM HAN DESTANI**

**УЗБЕКСКИЙ ДАСТАН V:
ДАСТАН О РЮСТЕМ ХАНЕ
(RÜSTEM HAN DESTANI)**

Yazar : Selami FEDAKÂR (haz.)
Yayımlayan : Türk Dil Kurumu
Basım Yılı : 2016
Basım Yeri : İstanbul
Cilt / Dizi / Sayı : 5
ISBN : 9789751632128

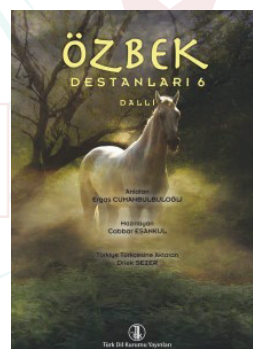
втор: Селами Федакяр
Издатель: Ассоциация Тюркского Языка (Türk Dil Kurumu)
Год выпуска: 2016
Место выпуска: Стамбул
Издание: 5
ISBN: 9789751632128

Özbek Türklerinin, ortak Türk kültürüne armağan ettiği en nadide eserlerin başında şüphesiz destanlar gelmektedir. Özbek destancılık geleneği içerisinde yaratılan, “bahşi” adı verilen destan anlatıcıları tarafından anlatılan ve kısmen de olsa canlı olarak günümüzde de anlatılmaya ve dinlenmeye devam eden destanlardan biri de Rüstem Han Destanı’dır. Bu destan, Özbek Türkleri arasında Alpamış Destanı ve Özbek Köroğlu dairesi destanları gibi büyük bir beğeniye mazhar olmuş ve pek çok defa yayımlanmıştır. Bu varyantlar arasında, Bulungur destan mektebinin tanınmış temsilcilerinden olan Fazıl Yoldaşoğlu’ndan derlenen Rüstem Han Destanı, en mükemmel varyant olarak kabul edilmektedir.

Узбекские Дастаны являются одними из бесценнейших работ общей Тюркской культуры. Известно, что дастаны, своеобразно исполняемые бахши, в поэтической форме передают прозаический рассказ под аккомпанемент дутара или рубаба, иногда – гармонии (аккордеона). Одним из таких дастанов, созданный узбекской эпической традицией, является Дастан о Рюстем Хане. Произведение было позаимствовано у Фазыл Юлдаш-Оглы, узбекского народного поэта-сказителя.

ÖZBEK DESTANLARI VI: DALLI

УЗБЕКСКИЙ ДАСТАН VI: ДАЛЛИ (ÖZBEK DESTANLARI VI: DALLI)

Anlatan: Ergaş CUMANBULBULOĞLI, **Hazırlayan:** Cabbar EŞANKUL, Türkiye **Türkçesine Aktaran:** Dilek SEZER
Yayımlayan : Türk Dil Kurumu
Basım Yılı : 2017
Basım Yeri : Ankara
ISBN : 9789751632753

Расказчик: Эрдаш Суминбюльбюльоглу
Подготавливал: Габбар Ещанкюль
 Перевод с узбекского на турецкий: Дилек Сезен
Издатель: Ассоциация Тюркского Языка (Türk Dil Kurumu)
Год публикации: 2017
Место печати: Турция.Анкара
ISBN: 9789751632753

Dalli, Köroğlu dairesine mensup Özbek halk destanıdır. Destanın kaynak kişisi Ergaş CUMANBULBULOĞLI, destanı neşre hazırlayan da Cabbar EŞANKUL’dur. Destanda Hasanhan’ın Babasının emriyle kardeşi Avazhan’a eş olması için Erzurum padişahının kızı Dalli’yi kaçırarak üzere tek başına çıktığı yolculuk ve Kubadşah’ın ordusuyla mücadelesi anlatılmaktadır. Nazım-nesir karışık yapıya sahip olan destan ismini kadın kahraman Dalli’den almaktadır.

Узбекский Дастан «Даллия», повествует о девушке принадлежащей к роду Короглу. Рассказчиком саги является Эрдаш Суминбюльбюльоглу. Подготавливал произведение Габбар Ещанкюль. По приказу отца Хасанхана, старший сын отправляется в Эрзурум, для того чтобы выкрасть дочь падишаха Даллию. В пути он вступает в борьбу с войском Кубадшаха.

